

273

3

164

100

~~111~~
~~290~~

Varro de lingua latina

~~436~~

~~974~~

~~273~~

73

273.

Remitiendo a la descripción de este

Pomponius Platinae Salutem.

P.M. Terentius Varro togatorum litteratissimus inter inu-
merabilia uolumina ingenii sui uir Romanus & qui solus
Asinii pollionis iudicio uiuens statuam in bibliotheca pala-
tina meruit. xii. libros de lingua latina scripsit. In primis tri-
bus de Ethimologia. In secundis tribus unde uocabula sint imposita in
lingua latina: & de poetarum consuetudine. A septimo ad decimum de
analogia. In postremis tribus de copia uerborum: quorum omnium aeta-
te nostra sex corrupti in manibus habentur. Eos monitu Lelii Vallensis
magnae & singularis doctrinae: legi summa cura ac diligentia. Vbi libra-
rii litteras mutauerunt correxi: in his quae inscitia penitus corruptit non
ausus sum manum imponere: ne forte magis deprauarem. addidi tam-
indicem per ordinem litterarum: ut qui non nimis curiosi sint facilius
inueniant. Tu qui castigatissime omnia inspicis. si laborem hunc lauda-
ueris: habebunt mihi gratias qui legerint. Si minus calamo non par-
cas: quoniam ego & scio non fallor in hac fece hominum tanti te facio quanti. M
Tul. cui dedicauit hos libros seculo eruditissimo fecit Varro. Vale.

A ctus Ambitus Agroz genera	ii
Ager hosticus Ager Actus	
Area Ara Ager restibilis Arua Anguli	
Amnis Amiternini Antenna Albula	iii
Asia Auentinus Argei	iiii
Anima	v
Alitès	
Amphibia Anas	vi
Auxilium	
Ars	
Armenta Aries Aruigus Aruigies Agnus Aper	vii
Aspargi	
Aslum	viii
Augumentum Arma Aqualis Aquarium	iiii
Aqua Arca Armarium Abeston Ami etu Aratrum	x
Arcera Agger Alba Angiportus	xi
Armilustz Aquaz calde ad lanum Argilethū Atrium	xii
As Asspondium Arrabo Arrabo Attributum	xiii
Annus Anuli	xiiii
Autumnus Agonales dies Agonia	
Armilustz Angeronalia Acculeia Acca tarētina	
Acce Laurentiæ sepulchrum	xv
Atri dies Alliensis dies Aprilis	
Ago Angiportus Angulus Actiones tres	xvi
Agere cauiam Augurium Amens	
Affari Alloquutum ire Actores	xvii
Agit fabulam Addico Addictus	xviii
Allecti Arma sonant Augures Abluo	
Abluo Adquirere Aspicio Audio	xviiii
Aueo Ausculto Accensus	xxi
Anfractum	xxii
Areopagite Agrestis Ambages Adagio Ambiegna bos	xxiii
Ancila Argiuorum simulachra	
Adscriptiui Accensi Aufcauripeda Ax	xxiiii
Anxioseres Argutus ciuis	
Andromache Alexicatos Aurora Alcyon	xxv
Alcedo Accipe Adsiduus id est frequens	xxvi
Auerruncasso Auerrunco	v
B Elona	vii
Bos brutorum nomina Brassica	

Balteum	Barbatus	vii
Biffelium	Bura	viii
Buſta	galica	xi
Biceſſis	Bes	xii
Bruma		xiii
Bucinator		xviii
Bibere		xviii
Bootes		xxiii
Bachus	Bache Bacã	xxv
Bouantes		xxvi
C	Lamydecluepat brachium	i
	Cælum Cælum cauum Campus Collis Culmen	ii
	Capitolium Cælius mons.	iii
	Cæliolus Carinæ Ceroniëſis Ceroliëſis Cerionia	
	Cespeus mons Cespius mons Cælion	iiii
	Ceres Caſtor Concordia	v
	Cibū Ciſibiū Cāicula Crocodillus Cerceris Cōſul Cen	
	for Cenſio Curio Cohors Centuriæ Centenarius	vi
	Clasſici Copiæ Copioſus Capra Catulus Canis Came	
	lus Camelopardalis Caprea Cerui Caulis	
	Coriandron Cymion Cucumis	vii
	Circuli Cruſtulum Caſeus Cintus Cingulum Conum	
	Cornua Cerui Cibilia Candelabrum Caunum	viii
	Caniſtrum Cilibantum Ciliceum Capula Cyatus Carti	
	bulum Cartibum Cacabum Calix Calamitrum	
	Cinerarius Capital Caputum Circunlectū Circuniectum	
	Curumtextum Chlamys Curuum Couum	viii
	Corbes Corbula Cippi Colonie	
	Cupedinis forum Curtius lacus Carcer	x
	Corneta Circus maximus Carceres	
	Circus intimus Circus flaminius	
	Comitium Curie Curia hoſtilia Clius publicus	
	Clius publicus Clius coſtonius Clius proximus	
	Capitolium uetus Cauum edium Com pluuium	
	Circum Cauum ædium Cela	
	Cubiculum Coenaculum	xi
	Cnclitra Corollarium	xii
	Compedium Crepuſculum Crepuſci Creperus	
	Concubium Conticinium Circites Carmentalia	
	Caprotinæ nouæ Conſualia	xiii
		a ii

Compitalia Conceptius dies	
Conceptiæ feriæ Comitiales Compitalia	xv
Cogitare Caseus Concio Coëptio	
Compitum Concilium Consilium Cōminisci	
Curare Cura Curiosus Curia Curiones	xvi
Confessi Colloquium Concine	
Cōputatio Conserere manum	xvii
Collegæ Collecta Clamare Crepare	
Consponsus Canere Canto Cantatio	xviii
Cerno Cereo Conspicio	xviiii
Contemplare Conspicere Calidon petholia	xxi
Cornuata umbra Cornua Casmene Carmene Carmen	
Canite Cante Cascus Casinum oppidū Casinum forum	
Canis an canes Camila Casmillus	xxii
Cata Cornus Cortina Caua Cerdon Cassabundus	
Carere lanā iubes Carminari Congero	xxiii
Cerastibula Cocles Crepusculum	
Creperus Concubium Cōticinium	xxiiii
Cometer Cicurare Cicur Ciccum	
Clepto Clepeo Cano pro facio	xxv
Caperata frons Caudacus Confiteo pro cōfuto	xxvi
D iana Duellona	v
Dictator Duplicari	vi
Decurio	vii
Densum	viii
Depestam Discerniculum	viiii
Diliola Domus	xi
Dupondius Deunx Dextans Dodrans Denarius	
Dupondium Decuma Dos Donum	
Damnum Damnum Detrimentum	xii
Dispensator Dispendium Dies	xiii
Dies februatus	xiiii
Dies fasti Do Dico Addico dies quando stercus delatū	xv
Dico Dictum Dictiosus Dictator Dicitur imo Dicis cā	
Doceo Dux Ductor Discere Disciplina Documenta	
Disputatio Disputare Dissero Disertus	xvii
Diligens Dilectus Desponsor Despondeo	xviii
Despicio	xviiii
Duellona Diabatra	xxiii
Diuidia Diuolares	xxiiii

Deliquium	xxvi
E Vropa	iii
Exquiline Exquilix	iii
Edilis Exercitus	vi
Edus	vii
Elixum	viii
Epichifis	viii
Exculentum Edis Exequillis ulcus	xi
Erarium	xii
Expensum Equinoctium	xiii
Estas Euum Euiternum Equiria	xiii
Effata Eloquium Eloquens	xvii
Expecto Edo Esculentum Escedulix	xviii
Elicius Iupiter	xx
Edituus Extemplo	xxi
Egeum Est pro comedit	xxiii
Epeus coquus & architectus Epicrocus	xxiii
Epitirum Euax Effutitium	xxv
F Vndus Fruges Fructus	ii
Fluuius	iii
Feronia	v
Ficedula Fiber Flamen Falacer	
Fratres truales Fratria Feriales Fedus	vi
Fructus Fruges Frumentum	vii
Fondolum Farcimia Far Faliscus uenter Filum	viii
Fons Flepeste	viii
Falces Falces lumariæ Faculæ Fiscina	
Fossa Fundulæ Forum Forum holitorium	
Forum piscarium Forum cupedinis	x
Fagutal Fagutalis Iouis	xi
Feretrum	xii
Februatus dies Februū Ferialia Februarius ultimus mēsis	
Eordicidia Forda bos Fortis Fortunæ dies Furinalia	xiii
Fontanalia Feriæ conceptiæ Fassis Februarius	xv
Fatur Fatuus Fatum Fatales res Facundi Fatidici	xvi
Fastidies Fana Fanatur Fasi Fama Famosi Fali Falsū	
Falatia Faniger Fabide Fatuus Fatue loqui	xvii
Fremere Fictor Fingo Figuram Forma	
Informo Facies unde facio	xiii
Feruere	xiiii
	a iii

Eratum Fauni	xxii
Fictores Flamines Furinalis Floralis Falacris	xxiii
Ferentarii milites	xxiiii
Flexaminat Feneratrix Fenifeca	xxv
Facile Fossa Frutimi Fringuere	xxvi
G Ermalia Germalense Germalum	iii
Galia Galericus Gracculi	vi
Granarium Globuli Gladius Galea	viii
Guttus	viii
Graunacumma	xii
Gero	xxiii
Gralator	xxiiii
Gannire maledicere	xxvi
H Ostis	i
Humus Humatus Hosticus Humilior	ii
Humor Humidus	iii
Hercules Honos Honestus	v
Hastati milites	vi
Hircus Herbarum nomina	vii
Horreum Holus Hila Hasta	vii
Hesperon Hespera	xiix
Hyems Hibernacula Hibernum	xiix
I Mpos In ceruice ruitum pecus	i
Iter Iugerum	ii
Interamna	iii
Instellario uico	iii
Iupiter Iuno Iuno Iucina Ignis	v
Iuturna aqua salutaris	vi
Imparator	vii
Inops Iuencus Iugularis	vii
Inscia Induca Iaculum	viii
Imburo Intusium Iugum Iumentum Iripices	viii
Impluuium Ianualis porta	xi
Intertrimentum Intrigo	xii
Impendium Iubar Intempesta nox	xiii
Intermestris	xiiii
Ianuariæ kalendæ Idus Intercisi dies Ianuarius	xv
Iudicare Iudex Iudicium Indico	xvii
Impendium Iubilare	xviii
Inlicium	xviii

Iugula	xxiii
Intempeſta nox Iubar	
Iurgium pro lite Iurgare	xxix
Kalendæ	xv
L ocus Linteum	ii
Lacus	iii
Latiaris colis	iiii
Luna Luna dux naſcentium	v
Luſciola Lingula Loligo Luperci Legati Legio	vi
Liticines Legulus Lepus	vii
Limbum Lixula Lucanica Longauo Lorica Lucerna	viii
Langula Lana Ligo Lena	x
Lumeſta Lauinium	
Latomie Laurentum Lautolæ Lanuuii	
Ligio Lauernalis porta	xi
Letica Lucrum	xii
Lucii	xiii
Luſtrum Lupercalia Liberalia	xiiii
Laurentalia Latina feria	xv
Libere Libido Libidinoſus Libitina uenus Letari	xvi
Loqui Loquax Loquela Loqui concine	xvii
Legere Legati Leguli Legumina	
Leges Legitima Ligna Legio	xviii
Luceo	xix
Loca	xx
Libertides Latrare	xxi
Lucabos Liba	xxii
Latrones Lana oſca	xxiii
Limates Limax	xxiiii
Limphata Limphalætos	xxv
Lepide ac nitide pro facile	
Lingua gladii Lingula	xxvi
M erces	iii
Mutialis colis	iiii
Motacillia Merula Murena	
Melandria Mergus	
Magiſter equitum Manipuli Milites	vi
Mendicus Malum Mola	vii
Milium Murtatum Magnetum Montana fana	
Macte Menſa Manubrium Matiolo	viii

Magida Mēsa uſaria Mūdus Muliebris Mitra Māicula	viii
Mēta Murus Macellum macellote	x
Mutionis porta	xi
Mulcta Merces Munus	xii
Milites ærarii Meridies Mane Manum	xiii
Mēſis Megaleſia Miniſculæ Iunia Idus	xiiii
Meditrinalia Martius Maius	xv
Memini Metuo Manimoria Monere Monumenta	xvi
Monumenta Mamuria Merere Macri	xvii
Murmurari	xviii
Mancipium Manipulus Manipularis	xix
Manica manubrium Mantelum	xx
Miſtica	xxi
Muſa	xxii
Mandier Manducum Meſius pro meſo	xxv
Muſare Mugit	xxvi
N Emus	ii
N Noualis Naſem cauſa	iii
Nocticula Nympha Neptunus Nouenſides	v
Noctua	vi
Noctuculus	vii
Neuia porta	ix
Nox	xiii
Nocte intempēſta	xiiii
Neptunalia	xv
Noua Nouendialis Nonæ	xvi
Narro Narratio	xvii
Nefaſti	
Nunciare Nuncius Neapolis	
Nouiſſimum Nouitas Noualis	xvii
Nouitiuſ Nuncupare	xxv
Numen	xxvi
Nexus	iiii
O Piuſmons Ops	v
O Ops Ortus	vi
Obſidium	vii
Opulentuſ	viii
Olea Offula Ocrea	viii
Orinator Orina	viii
Oppidum Oppida	x

Opimia	xi
Operimenta Opercula	xii
Opecunsiua dies	xiii
Opalia	xv
Orare porare exorare Oratio Orator	
Osculum Omen Ornamentum Oclines	xviii
Oculorum sensus Odor Olor Olet Odoratur	xviii
Olimpus	xxii
Orator Olli Ollo Olla Orion	xxiii
Obiurgatus Obsonium Obsenum	
Obsedum Osmen Omen	xxv
Obæratuſ	xxvi
P ertinatia Peregrinus Perduellis Perseuerantia	
Pos Pacuirudentum Principia bina	i
Peregrinus ager	ii
Porca Prata Prædium Prædes Puteus Potius Potura	
Puteolus Puticoli Puticole Palus	iii
Pagus Palatium	iiii
Proserpina Pollucis Polux	v
Prætor Pontifex Pilanimilites Princeps Præsidium	vi
Pauper Pecuniosus Pecunia Præflugator Pugil	
Pecus Pes Pecudes Peculium Peculator Forcus	
Panthera Puls Panis Panificium	vii
Panarium Placenta Pulmentum Pulmentarium Perna	
Purpura Penicum Pannus Panuuelium Parma Pilum	viii
Patina Patela Pateræ Pocula Potatio Potio	
Pecten Pala Parilia Parapechia Pala	viii
Pilum Pistrinum Pistrina Pistris	
Plaustrum Porta Pomerium	x
Pœnariam	xi
Pœna Precium	
Præda Præmium	xii
Palilia Poplifugia Portūnalia	xiii
Paganalia Paganicæ feriæ	xv i
Pauor	xvi
Profanum Profanatum	
Pollutum Professi fama	
Pes Proloquitur Pronunciare	
Putum Putator	xvii
Præs	xviii

Foculum Potio Potatio	xxviii
Postica Polus Peruade	xxi
Pufus	xxii
Paluda Paludamenta Pomona Piscium noia Perduelles	xxiii
Pulmones Proprafica	xxiiii
Paris alexander Pappus	xxv
Protina Præbia Prabendo Pipulote	xxvi
Q Virinalis collis	iii
Quirinus	v
Quæstores	vi
Quirinalia Quinquatrus	xiii
Quintana	xv
Quiritare Quirites	xviii
Questio	xviiii
R Estibilis ager Rus	iii
Rana	iv
Rete Ricinium Rutrum Regula Rastelli Rastri	viii
Ruturbatri	x
Rauduscula porta Raudus	xi
Reliquum	xii
Restipulari	xiii
Rubigalia	xiiii
Reminisci Reuocare	xv
Runcinare. R. M. S. & contra	xxvi
Rorarii milites Renes Reciproca Reciprocaré	xxix
Rutilare Rutuli Rutulæ mulieres Rutilar	
Rectum Rudere	xxv
S Altus Seges Seminaria Semen	ii
Sulcus Stilicidia Saturnius	iii
Subura Succufanus Salutaris collis	iiii
Saturnus Sanctus fidius Salicia	v
Sacerdotum nomina Saliu Subsidium	vi
Sutor	vii
Succidia Sueris	viii
Stamen Subtegmen Scutum	
Sinum Simplum Sedes Sella Sedille	
Sonum Siliquastrum Subselium Speculum	
Sicrica Subucula Suparus	
Sarculum Stiua Sirpices	viii
Seculæ Sirpiculæ lumariæ Sirpiculæ Sirpea	x

Stasis Senaculum	xi
Segestria Stragulum Sagum Scabellum Scamnum	
Sextula Semuncia Sextans Septunx	
Sextertius Sembella Sacramentum	xii
Stipes Stipulari Stipendium Suprema ultima hora	
Silentium Solstitium	xiii
Seculum Sexatrus Septimatus Suffibulum	xiiii
Saturnalia Septimontium dies Sementinæ feriæ	
Septimana	xv
Sermo Serta Sortes Sortilegi	xvii
Sors Sublecti Spondere Sponte Spondit Sponsus	
Sponsor Sponsalis Spes Sperat Succavit	xviii
Spectare Spectio Suspicio Specula	
Speculator Speculum Sorbere	xviiii
Strangulare	xx
Signa Sydera	xxi
Supremum Stripatores	xxiii
Sincerastum Scenicula Scraetia Scrupida	
Stritabila Stritare Scorbina Septentrio	xxiiii
Scortari Scortum Sceuola Sinistra auspicia	
Sceua Sceam Sceuum Sto pro fido	xxv
Sarrare Seræ	xxvi
T erra Territorium Termetarium	ii
Tritura Termini	iii
Tiberis Tiberinus Tarpeius	iii
Terreus murus Tribus Tres	
Tribuum nomina Terra	iiii
Tiberinus Tellus	v
Tribuni militum Tribuni plebei Titii sodales Triarii	vi
Turma Tubicines Taurus Tigris	vii
Triticum Testuacium Tergus Trama Tunica	
Toga Tragula Tubæ Tubicines Tubi	
Trua Trulla Trulleum	viii
Triplia	viii
Tarpetes Tragula Turres	x
Testudo Tuscanicum Tutilina loca	xi
Tore Torus Toruinus Tressis Tricessis Triens	xii
Teruncius Tributum	xii
Tribuni ararii Tempus Tempestiua	xiii
Terminalia Tribulistrum	xiiii

Tarentianus dies	xv
Tremo	xvi
Triumphare Tibicines	xviii
Templum Templum sanctum Testa. i. sancta	
Tesca Triuia Tueri Triuia Tinanis	xxi
Tespiades Trabes nunc trabs	xxii
Tartarinus Titulati Titulari Titulus	
Timus Tempestas pro tempore	xxiii
Triportenta Trames Tepeitas Temo Triones Terna	xxiiii
Transuersus	xxvi
U iocurrus	i
Via Vineta Vineæ Vitis Vinum Vindemia	ii
Vliginosus aer Vdus Vuidus Velabrum Vectura	iii
Vellæ Vellienses Venus Viminalis collis	iiii
Victoria Veta Viere Volcanus Velinia	
Venelia Virtus Volucres	v
Vreon	vi
Vindemiator Vestigator Venator Vitulus Veruex	
Vrsi Vulpes Virgultum Vitis Vuæ	vii
Vuidum Vmbo Vallum Vas	viii
Vrnarium Vrna Vera Vestis Vomer	ix
Valum Ventilabrum Vehiculum	
Vrbis principium Vrbs Vicus	x
Velabrum minus Velabrum maius Vicus africanus	
Vicus cyprius Vicus sceleratus Vicus Voluptas dea	xi
Vncia	xii
Vsura Vestigium Vesperugo Vesper	xiii
Ver	xiiii
Vinalia Vindemiæ Vestalia	
Vinalia rustica Volcanalia Vortunalia	xv
Volo Vaticinari	xvi
Verbum nouum Vitatur	xvii
Vas Videre Vigilare Violare	xviii
Vulcanalia templa Vestica Umbilicum	xxi
Vates	xxii
Vesperugo Vesper Vesperum	xxiii
Viuices Viuolares Vxorularie Versus	xxiiii
Vlulare Vagire Vitulare	xxvi

FINIS

M. T. VARRONIS DE LINGVA LATINA.

Quemadmodum uocabula essent imposita rebus i lingua latina sex libris exponere institui. De his tris ante hūc feci: quos septumio misi: in quibus est de disciplina quā uocant *ετυμολογικην* Quæ contra eam dicerentur uolunt mine primo: quæ pro ea secundo: quæ de ea tertio. In his ad te scribam a quibus rebus uocabula imposita sint in lingua latina: & ea quæ sunt in consuetudine apud poetas: cum uniuscuiusq; uerbi natura sint duæ a qua re & in qua re uocabulum sit impositum. Itaq; a qua re sit pertinetia cū queritur ostenditur esse a pertedendo: in qua re sit impositum dicitur cum demonstratur: in quo nō debet pertendi & pertendit pertinetiam esse. Quod in quo oporteat manere si in eo perstet perseverantia sit. priorem illam partem ubi cur & unde sint illa uerba scrutantur græci uocant *ετυμολογικην* Illam alteram *ἀναλογικην* de quibus duabus rebus in his libris promiscue dicam: sed exilius de posteriore Quæ ideo sunt obscuriora quod neq; omnis impositio uerborū extat: q; uetustas quasdam deleuit: nec quæ extat sine mendo omnis imposita: nec quæ recte est imposita cūcta manet. Multa enim uerba litteris cōmutatis sunt interpellata: neq; omnis origo est nostræ linguæ Eueruaculis uerbis. Et multa uerba aliud nunc ostendunt: aliud ante significabant: ut hostis. Nam tum eo uerbo dicebant peregrinum: qui suis legibus uteretur: nunc dicunt eum quem tum dicebant perduellem. In quo genere uerborum aut casu erit illustrius: unde uideri possit origo. Inde repetam. Ita fieri oportere apparet quod recto casu quæ dicimus impos: obscurius est esse a potentia: quā cum dicimus impotētem & eo obscurius sit si dicas postq̄ impos: uidetur enim pos significari potius potestatem quā potētem. Vetusitas pauca nō deprauat multa tollit. Quem puerum uidisti formosum hunc uides deformē in senecta. Tertium sæculum nō uidet eum hominem quē uidit primum. quā illa quæ iam maioribus nostris ademit obliuio fugitiua secuta sedulitas Mutii & Bruti retrahere nequit: nō si nō potuero indagare eo ero tardior: sed uelocior. ideo si qui uero: nō mediocres. n. tenebræ in sylua: ubi hæc captanda: neq; eo quo peruenire uolumus semitæ tritæ: neq; nō in tramitibus quædā obiecta quæ euntem retinere possent. Quoniā uerborum nouorū & ueterum discordia in cōsuetudine cōmuni: quot modis litterarum cōmutatio sit facta qui animaduertit scrutari facilius origines patietur uerborū. Reperiet. n. esse cōmutata: ut in superioribus

libris ostendi maxime ppter bis quaternas causas. Litterarum. n. fit adēp-
 tiōe aut additione & propter earum adtractionē: aut cōmutationē. Item
 syllabarum pductionē: quæ quoniā in superioribus libris qui cuiusmodi
 essent exemplis satis demōstrauit: hic cōmonendū esse modo putauit.
 Nunc singulorum uerborum origines expediā: quorum quattuor explicandi
 gradus. Primus in quo ēt populus uenit. quis. n. nō uidet? unde aurifo-
 dine ēt. Viocurrus: secundus a quo grāmatica descendit antiqua quæ
 ostēdit quēadmodū quodq; poeta finxerit uerbū qd cōfinxerit quod
 declinat: hic pacuirudentū sibilus. hic in ceruice ruitum pecus. hic cla-
 mydeclupeat bracchiū. Tertius gradus quo philosophia ascendēs per-
 uenit: atq; ea quæ in cōsuetudie cōmuni esset aperire cōepit: ut a quo
 dictū esset oppidum uicus uia. Quartus ubi est aditus & initia regis
 quo si nō perueniā sciētiam ad opiniōē aucupabor: quod ēt nōnūq; ī
 salute nostra fecit cū egrotamus medicus. Quod si sūmū gradum nō
 attigero tñ secūdum nō præteribo. Quod nō solū ad Aristophanis lu-
 cernā: sed ēt ad cleantis lucubraui. nolui præterire eos qui poetarum mō-
 uerba ut significant expediunt. Nō. n. uidebā cōsentaneum me in eo
 uerbo qd finxisset Ennius causā negligere: quod ante rex latinus fixis-
 set: cum poeticis multis uerbis magis delecter quā utar. Antiqs magis
 utar quā delecter. An nō potius mea uerba illa quæ hæreditate a Ro-
 mulo rege uenerunt: quāq; a poeta Liuiio relicta. Igitur qm̄ in hæc sunt
 tripartita uerba: quæ sunt aut nostra: aut aliena: aut obliuia. de nostris
 dicā cur sint: de aliēis unde sint: de obliuiis reliquā. Quorum partē cū ita
 inueneri ut opiner scribā. In hoc libro dicā de uocabulis locorum & quæ
 in his sunt. In secundo de tēporum & quæ in his fiunt. In tertio de utraq;
 re a poetis cōprehensa. Pythagoras samius ait oīum rerum initia esse bi-
 na: ut finitum & īfinitum: bonum & malum: uitā & mortē: noctē & diē
 Quare itē duo status & motus: qd stat aut agitur corpus: ubi agitur
 locus. Dum agitur tēpus qd ē ī agitu actio. Quadripartio magis
 sic apparebit. corpus ē ut cursor. locus stadium quo currit. Tēpus ho-
 ra qua currit. Actio cursio. Quare fit ut omnia fere sint quadripar-
 tita & ea æterna: qd neq; unq; tēpus qn fuerit motus: eius animi itera-
 lum tēpus: neq; motus ubi nō locus & corpus: qd alterū ē quod mōue-
 tur. alterū ubi neq; is agitur: nō actio ibi. Igitur initiorum quadrigæ Lo-
 cus & corpus tēpus & actio. Quare quod quattuor genera priā rerum
 totidē uerborum: horum enī de quis locis: & his rebus quæ in his uidentur
 in hoc libro summatī ponā. Sed quæ cognatio eius erit uerbi: quæ ra-
 dices egerit extra fines suas persequemur. Sape. n. ad limitem arboris

radices subuicini pdierūt segetē. Quare nō cū de locis dicā si ab agro ad agrosū hominē & agricolā puenero aberraro. Multa societas uerborū: nec uinalia sine uino expediri nec Curia calabra sine calatione pōt aperiri. Incipiam de locis sub ipsius loci origine.

Locus est ubi quid locatū esse pōt: ut nūc dicūt collocatū ueteres id dicere solitos apparet apud Plautū: Filiā hēo grandē cassā docte atq; illocabilē neq; eā queo locare cuiq; apud Enniū ēt terra trita ubi liberi Fanū ī cuius muro locaui. Vbi quiq; cōsistit. Locus ab eo præco dicitur locare quoadusq; id emit: quoad ī aliquo cōsistit. preciū inde locariū qđ datur ī stabulo & taberna: ubi cōsistāt loca natura secūdam antiquā diuisionē Principia duo terrā & cælū. Deinde particulati utriusq; multa. Cæli dicuntur loca supera & ea deorū. Terræ loca infera & ea hominū: ut asia: Sic cælū dicitur modis duobus. Nā & asia quæ nō europa: in qua ēt syria. & asia dicitur prioris pars asiæ: in qua est Ionia ac puincia nostra cilicia. Sic cælū & pars eius sumū: ubi stellæ & id qđ Pacuius cū demonstrat dicit: Hoc uide circū supraq; quod cōplexu cōtinet terrā: cui subiūgit id qđ nostri cælū memorāt. A qua bipartita diuisione Lucretius suorū unius & uiginti librorū initiū fecit hoc ætheris & terræ genitabile quærere tēpus. Cælū dictū scribit Elius qđ ē celatū: aut a cōtrario noīe celatū qđ apertū ē nō male: qđ posterior multo potius a cælo q̄ cælū a celādo. Sed nō minus illud alteq; de celādo potuit dici: qđ interdiu celatur q̄ qđ noctu nō celatur omnio. Eo magis puto a chao cauū: & hic cælū: qm̄ ut dixi hoc circū supraq; quod cōplexu cōtinet terrā cauū cælū. Itaq; dicit Andromacha noctiq; caua cæli signi tenētibus cōficis bigis & Agamemno ī altifono cæli clypeo. Cauū enī clypeū: & Ennius: Itē ad nationē cæli igētes fornices. Quare ut a cauo cauea & cauille & cōuallis cauata uallis: & cauata cauitioē: ut cauū sit ortū: unde omnia apud Hesiodū a chao cauo cælū. Terra dicta ab eo ut Elius scribit qđ teritur. Itaq; terra in augurū libris scripta cū. r. uno. Ab eo colonis locus cōmunis qppe oppidū relinqtur. Territoriū qđ maxie teritur. hinc līteū quod teritur corpore. Termētariū hinc in messe: Tritura qđ cū frumtū teritur & triuolū q̄ teritur: hic fines agrorū Termini qđ hæ ptes ppter limitare iter maxie terūtur. Itaq; hoc cū is ī latio aliquot locis dicitur: ut apud Acciū nō terius sed termen hoc græci tēpua. Euāder. n. q̄ uenit ī palatiū e græcia arcas. Via siqdē iter qđ ea uehēdo teritur. Actus iter in agris Iter iteq; qđ agēdo teritur. Etiam ambitus iter quod circū eundo teritur. Nā ambitus circuitus ab eo duodeci tabularū interpretes ambitū parietis circuitū esse describunt.

Igitur terra tēra ab eo poetæ appellarūt sūmā terræ quæ sola teri pos-
 sit. Sola terræ Terra ut putāt eadē & humus. Ideo Ennius ī terra cadē
 tis dicere cubitis p̄sibāt humū & quod terra sit humus: iō humatus
 mortuus & terra sit obrutus. Ab eo quod romanus cōbustus ē ī sepul-
 chrū eius abiecta gleba nō ē: aut si os exceptū ē mortui ad familiā ex
 purgādā donec ī purgādo hō ē opertus ut pōtifices dicūt quoad hūa-
 tus sit familia funesta manet & dicitur humilior: quæ ad humū ut sabini
 & lucani: aut declinato ab hōibus ut apulia & latiū utrūq; ut etruria
 & tuscia: qua regnū fuit latini uniuersus ager dictus latiū. particulatī
 oppidis cognominatus: ut a præneste prænestinus ab aricia aricinus: ut
 nostri augures publice dixerūt. Agroz sūt genera qnq; Romanus: Ga-
 binus: Peregrinus: Hosticus Incertus. Romanus dictus unde roma ab
 Romulo. Gabinus ab oppido gabis. Peregrinus ager pacatus q̄ extra
 romanū & gabinū: quod uno mō in his serūtur auspicia. Dictus pegri-
 nus a pergēdo. i. p̄grediēdo eo. n. ex agro romano primū p̄grediebatur
 quo circa gabinus quo siue pegrinus: sed quos auspicia hēnt singularia
 ab reliquo discretus. Hosticus dictus ab hostibus. Incertus is ager qui
 de his quattuor q̄ sit ignoratur. Ager dictus ē ī quā terrā qd̄ agebant
 & unde qd̄ agebāt aliqd̄ fructus cā id græci dicūt ἀρπον ut ager qd̄
 agi poterat. sic qua ageratus eius finis minū cōstitutus ī latitudinē pe-
 des quattuor: fortasse an ab eo quattuor qd̄ & quadrupes agitur. ī lō-
 gitudinē pedes. c. & xx. In quadratū actus & latū & lōgū eet. c. xx. Mul-
 ta antiq̄ duodenario numero finierūt: ut. xii. decurius actū iugez̄ dictū
 uinctis duobus actibus quadratis. Cēturia pria cētū iugeribus dicta:
 post duplicata retinuit nomē: ut tribus actibus multiplicata idē tenēt
 nomē: ut quo agebāt actus sic qua uehebāt. Viā dictæ qd̄ fructus cōue-
 hebāt uillæ qua ibāt: ab itu iter appellarūt: qua id auguste semita ut se-
 miter dictū. Ager cultus ab eo qd̄ ibi cū terra semia coalescebant ab
 eo qd̄ icōsitus incultus: qd̄ primū ex agro plano fructus capiebāt: cam-
 pus dictus. postea q̄ p̄xiā sup̄iora loca colere cōperūt a colēdo colles
 appellarūt. quos agros nō collebant p̄pter syluas aut id genus ubi pe-
 cus possit pasci & possidebāt ab usu suo Saltus noīarūt: hęc etiā græci
 no māo nostri nemora. Ager qd̄ uidebatur pecudū ac pecuniæ eē fūda-
 mētū Fundus dictus: aut qd̄ fūdat quot ānis multa. Vineta ac uineæ a
 uite multa: uitis a uino: id a ui: hīc uīdemia qd̄ ē uini demia aut uiti de-
 mia. Seges a satū. i. semie. Semē qd̄ nō plane id qd̄ inde: hīc seminaria
 semētes. Itē alia quæ segetes ferūt. Fruges a fruēdo: fructus: ab spe spi-
 cæ ubi & culmi uel qd̄ ī sūmo cāpo nascūtur & summum culmen. Vbi

frumēta secta terātur & arefcāt. Area ppter horꝝ similitudinē loca in
 urbe pura areæ a quo pōt ēt ara deū eē: quod pura nisi potius ab ardo
 read quē ut sit ara: a quo ipsa area nō abē: qđ q arefacit ardor ē so
 lis. Ager restibilis qui restituitur ac reseritur quotquot ānis: cōtra q in
 termittitur a nouādo Noualis ager. Aruū & aratiōes ab arādo: ab eo q
 aratri uomer sustulit sulcus. Quo ea terra iacta. i. plecta porca. Prata
 dicta ab eo qđ sine ope parata. Quod ī agris quotquot annis rursū fa
 ciēda eadē: ut rursus capias fructus appellata Rura: diuidit in eos cum
 scribit Sulpitius plebei rura largitur ad areā. Prædia dicta itē ut præ
 des a præstādo: qđ ea pignore data publice mācupes fidē præstēt. Vbi
 nūc ē roma septē motū demissior ifimus humilimus: qđ ī mūdo infia
 humus humor. hīc itaq; iō Lucilius terra abiit ī nymbos imbresq;. Pa
 cuius terra exhalat aurā atq; aurorā humidā humectā: hīc ager uligi
 nosus humidissimus: hīc Vdus uuidus hinc sudor quīs deorsū ī terra
 umbra. Vnde sūmipote puteus nisi potius qđ æoles dicebāt. ut wōra
 uon Sic potura a potu. nō ut nūc. A puteis oppidū puteoli q; sint cir
 ca eū locū aquæ frigidæ & caldæ multæ: nisi a putore potius q; puti
 dus sit odoribus sæpe ex sulphure & alumie: extra oppida a puteis Pu
 ticuli qđ ibi ī puteis obruebātur hoīes: nisi potius ut Elius scribit puti
 cule qđ putescēbāt ibi cadauera plecta: q; locus publicus ultra exq;lias
 Itaq; eū Afranius puticulos in togata appellat: qđ inde suspiciūt ppe
 tuo lumē. Lacus lacuna magna ubi aqua cōtineri pōt. Palus paululum
 aquæ ī altitudinē & palā latius diffuse. Stagnū a græco qđ nomē habet
 primā. hīc ad uillas rutūdas stagna: qđ rutūdū faciliē cōtinet. Anguli
 maxie laborāt. Fluuus qđ fluat. Itē flumē a quo lege prædiōꝝ urbāo
 rū scribitur. Stillicidia fluuia quæ ut ita fluāt cadātq;. Inter hæc hoc in
 terē qđ stillicidiū eo q; stillatī cadat: flumē qđ fluit cōtinuo. Amnis id
 flumē qđ circuit aliqd. Nā ab ambitu amnis ab hoc qui circū alterunū
 habitāt. Amīternini appellati ab eo q; populū cādidatus circūit ambit:
 q; aliter facit idagabili ex ābitu cām dic. Itaq; tyberis amnis qđ ambit
 martiū cāpum & urbē. Oppidū iteramne dictū qđ iteramnes ē cōsti
 tutū. Itē antemnæ qđ ante amnē q; ifluit ī tyberī: qđ ī bello male accep
 tū cōsenuit. Tyberis qđ caput extra latiū si inde nomē quoq; effluit in
 linguā nostrā nihil latinū: ut qđ oritur ex samnio. Volturnus nihil ad
 latinā linguā: ad qđ pximū oppidū ab eo secūdū mar Volturnū: ad nos
 iam latinā uocabulū: ut tyberinus: nō & colonia. n. nostra uolturnus &
 deus tyberinus. Sed de tyberis noīe anceps ē historia. Nā & suū etruria
 & latiū suū eē credit qđ fuerūt q; a tyberi uicio Regulo uehiētū dixerūt

III
appellatū prio tebrī. Sūt, q̄ tyberi priscū nomē latinū albulā uocitatū
litteris tradiderūt. posterius p̄pter Tiberinū regē latinorū mutatū q̄ ibi
iterierit. Nā hoc eius ut tradūt sepulchrū. Vt oīs natura ī cælū & in ter
rā diuisa ē sic cæli regionibus. Terra ī asiā & europā. Asia enī iacet ad
meridiē & Eurū. Europa ad septētriōes & aq̄lonē. Asia dicta a nymp̄ha
a qua & Iapeto trahitur Prometheus Europa ab Europa Agēoris filia
quā ex phenice Mallius scribit taurū exportasse: quorū egregiā imagi
nē ex ære Pythagoras tarētī fecit. Europæ loca multæ incolūt nationes
ea fere noiata: aut trāslatitio noiē: aut ab hoibus. Sūt & nomina ab tot
mōtibus quos postea urbs muris cōprehēdit. Equis capitolinū dictum
q̄ hic cū fūdamēta foderētur edis Iouis caput humanū dicitur iūētū
hic mōs ante tarpeius dictus a uirgīe uestali tarpeta: quæ ibi a sabinis
necata armis & sepulta eius noiis monumētū relictū: qđ ēt nūc eius ru
pes tarpeiu appellatur saxū. hūc antea mōtē saturnū appellatū pdide
rūt & ab eo late saturniā terrā: ut ēt Ennius appellat antiquū oppidū ī
hac fuisse saturnia scribit. eius uestigia ēt nūc manēt tria. Quod satur
ni fanū ī faucibus: qđ saturnia porta quā Iunius scribit ibi quā nūc uo
cāt pandanā. Quod post adē Saturni in ædificiorū legibus parietes po
stici muri sūt scripti. Auētīnū aliquot de causis dicūt. Neuius ab aui
bus quod eo se ab tyberi ferrēt aues. Alii a rege auētīno albano: qđ ibi
sit sepultus: Alii auētīnū ab aduētū hominū qđ cōmune latinorū ibi di
anæ tēplum sit cōstitutū. Ego maxīe puto ab aduētū. Nā oli paludi
bus mōs erat ab reliquis diuclusus. Itaq; eo ex urbe qui aduehebantur
raticibus quadrātē soluebāt. Cuius uestigia quod ea qua tū dicitur uela
brū & unde ascēdebāt ad Romā uoua uia locus sacellū. Labrū uelabrū
Velabrū a uehēdo: uelaturā facere ēt nūc dicūtur qui id mercede faci
ūt. Merces dicitur a merēdo & ære. hic uecturæ quas soluebāt hi q̄ rati
bus trāsibāt: quadrās ab eo Lucilius scripsit quadrantis ratici. Reliqua
urbis loca oli discreta cū argeorū sacraria in septem & .xx. partes urbis
sūt disposita. Argeos dictos putant a principibus qui cum hercule ar
giuo uenere romā & in saturnia subsederūt. e quis prima est scripta re
gio suburbana: secūda exquilina: tertia collina: quarta palatina. In sub
urbanæ regionis pte p̄iceps ē Cælius mōs a cælio uibēno tusco duce no
bili: qui cum sua manu dicitur Romulo uenisse auxilio cōtra latinū re
gem. hic post cælii obitum quod nimis munita loca tenerent neq; sine
suspitione essent deducti dicūtur in planum: ab eis dictus uicus tuscus
& ideo ibi uortunnum stare quod is deus etruriæ. p̄nceps de celianis
quia suspitione liberi essēt. traductos uolunt in eum locū qui uocatur

celiolus cum celio cōiunctum Carinesed inter eas quē locum ceroniē sem appellatum apparet quod primæ religiōis quartū sacrarium scriptum sic est cerolienis quatriceps circa mineruiū qua ī celio mōte itur in tabernola est. Cerolienis a carinæ iunctu dictus Carinæ postea ceronia: q̄ hinc oritur caput sacrae uiaē abstreniæ sacello quæ p̄tinet ī arce qua sacra quotquot mēsi bus feruntur in arcem & p̄ quā augures ex arce profecti solēt inaugurare: huius sacrae uiaē pars hæc sola uulgo nota quæ ē a foro eunti primoro cliuo. Eidē regioni attributa Subura q̄ sub muro terreo carinæ. in eo est argeorū sacellū sextū: subura Iunius scribit ab eo qđ fuerit sub antiqua urbe: cui testimonio pōt esse q̄ subest & loco q̄ terreus murus uocatur. sed ego a pago potius succusano dictam puto succusam. nunc scribitur tertia littera. c. nō. b. pagus succusanus quod succurrit carinis. Secundæ regionis Exquiline alii has scripserunt ab excubiis regis dictas: alii ab eo qđ excultæ a rege Tullo essent huic origini magis cōcinunt luci uicini q̄ ibi lucus facultalis & Iarium. Querquetulanum sacellū & lucus martis & Iunonis lucinæ: quorū angustī fines nō mixt. Iā diu enī late auaricia nūc est, exquilix duo mōtes habiti quod ps celspeus mons suo antiquo noīe etiā nūc in sacris appellatur. In sacris argeorū scriptū ē sic. Oppius mōs princeps exquilinū lucum facultalē sinistra quæ sub meæ est. Oppius mōs Terticepsos lacū exquilinū dexterioꝝ uia ī tabernola ē. Oppius mōs quadricepsos lucū exquilinū uia dexterioꝝ ī figulinis ē. Septius mōs quatricepsos lucū poetiliū Exquilinus ē. Celspius mōs sexticepsos apud æde Iunōis lucinæ ubi editumus habere solet. Tertix regionis colles q̄ncq̄ ab deorū fanis appellati. Eqs nobiles duo colles Viminalis a Ioue uimio: qđ ibi aræ sunt qđ ibi uiminia nata fuerunt Collis quinalis quirini fanū ē: q̄ a quiritis qui cū Tacio curribus uenerūt romā qđ ibi habuerunt castra: quod uocabulū cōiūtarū regionū noīa obliterauit dictos. n. colles plures apparet ex argeorū sacrificiis in quibus sic scriptū ē. Collis quinalis terticepsos ædē quirino. Collis salutaris quarticepsos aduersū ē pilonoris ædē salutis. Collis mutialis quatricepsos apud ædē dei fidii in delubro ubi editumus habere solet Collis latiaris sexticepsos in uico ī stellario sūmo apud auraculū ædificium solū ē: horū deorū aræ a quibus cognomīa hēnt in eius regiōibus p̄tibus sūt. Quartæ regionis palatiū q̄ palantes cū Euandro uenerūt qui et palatini & aborigines ex agro rheatino q̄ appellatur palatiū ibi cōsederūt. Sed hoc alii a palatia uxore latini putarūt. Eundē hūc locū a pecorū dictū putāt qđā. Itaq̄ Neuius ballatiū appellat. huic Germaliā & Velias cōiūxerūt quod in hac regione sacri portus ē & in ea sic scriptum

Germalēse qnticeps apud ædē romuli & uelliēses sexticeps in uellia a
 pud ædē deū penatiū Germalū a germanis Romulo & Remo. Quod
 ad ficū ruminālē: & hi ibi inuenti: quo aqua hiberna tyberis eos detule
 rat ī alueolo expositos. Velliæ unde eēt plures accepti cās in qs q̄ ibi
 pastores palatini ex q̄bus ante tōsurā iuētam uellere lanā sint soliti ex
 quo uellera dicūtur. Ager romanus primū diuisus in partes tris: a quo
 tribus appellata Taciētium: Rāniū: Luceꝝ nomiate ut ait Ennius Ta
 cientes a Tatio. Rānēses a Romulo. Luceres ut ait Iunius a Lucumone
 Sed oīa hæc uocabula tusca ut Volumius q̄ tragœdias tuscas scripsit
 dicebat: ab hoc quoq̄ quattuor partes urbis tribus dictæ ab locis Sub
 urbana palatia Exqlina Collina. quinta qđ sub roma romilia. Sic reliq̄
 tribus ab hīs: ut in tribuū libris scripsi. Quod ad loca quæq̄ iis adiunc
 ta fuerūt dixiūs: nūc de his quæ ī locis eē solent. Immortalia & morta
 lia expediā. Ita ut: prius qđ ad deos pertinet dicā. Principes dei cælū
 & terra: hi dei idē q̄ ægypti Serapis & Isis: & si Arpocrates digito signifi
 cat ut idē princeps ī latio Saturnus & Ops. Terra. n. & cælū ut Samo
 thracū initia docēt sunt dei magni & hi quos dixi multis noībus. Nā
 neq̄ quas Samothracia ante portas statuit duas uirilis species Aeneas
 Dei magni neq̄ ut uulgus putat hi samothraces dii q̄ Castor & pollux
 Sed hi mas & foemia & hi quos augurū libri scriptos hēnt. sic diui por
 tes sūt p̄ illo q̄ samotaraces. hæc duo cælū & terra qđ aīa & corpus hu
 midū & frigidū. Oua parere solet genus pēnis cōdecoratū: nō aīas: ut
 ait Ennius & post idē uenit diuinitus pullis insinuās se Ipsa aīa: siue ut
 zenon Citus aīaliū semē ignis: q̄ aīa ac mēs q̄ calor e cælo q̄ hic inume
 rabiles ac imortales ignes. Itaq̄ Epicarmus de mēte humana dicit: Istic
 ē de sole sūptus ignis Id ē sol ē isq̄ totus mētis ē: ut hūores frigide sūt
 humi: ut supra ostēdi q̄bus iūcti cælū & terra oīa ex se genuerūt: q̄ p̄
 hos natura frigori imiscet calorē atq̄ humori ariditatē. Recte iḡr Pacu
 uius qđ ait: aīam ether adiūgat. & Ennius eē corpus terrā quæ deperit
 Ipsā capere neq̄ dispēdi facere hilū aīæ & corporis discessus q̄ nati si
 sapius inde exitiū: ut cū ī unū ineūt initia inde oē corpus: ubi nimius
 ardor aut humor aut interit aut si manet sterile cui testis æstas & hyēs
 quod ī altero aer ardet & spica aret: & in altero natura ad nascendū cū
 imbre & frigore luctare nō uult & totius uere expectat. Igitur cā nascē
 di duplex ignis & aqua. Ideo ea ī nuptiis ī limie adhibētur qđ cōiūgit
 hic & mas ignis qđ ibi semē: aqua foemia: qđ fetus ab eius humore. &
 eius iūctiōe sumit uenus: hinc coitus huic uictrix uenus: uides ne hæc

nō qđ uicere uelit uenus, sed quod uicere ipsa. Victoria ab eo qđ supati uincitur, utriq; testis poesis qđ & uictoria & uenus dī celigena. Tellus enī qđ priā uicta cælo uictoria ex eo: & ideo hæc cū corōa & palma qđ corona uiculū capitis & ipsa a uictura dicitur. Viere ē uicere a quo est in Sota Ennii. Ibāt mala uiere ueneriā corollā palmā qđ ex utraq; pte natura uicta hēt paria folia poetæ de cælo qđ semē igneū cecidisse dicūt ī mare ac natura e spumis uenerē cōiunctiōe ignis & humoris quā hēret uī significātes ueneris a qua uinatis dicta uita & illud a Lucilio Vis ē uita uides nos facere oīa cogit. Quare qđ cælū principiū ab satū ē dictus Saturnus & qđ ignis saturnalibus Cerei superioribus mittitur Terra ops qđ hic oē opus & hic opus ad uiuēdū: & iō dicitur ops mater qđ terra mater. hæc. n. terris gētis oīs pepit & resumit denuo quæ dat cibaria: ut ait Ennius quæ quod gerit fruges Ceres: antiq; n. qđ nūc & in de. hi dei cælū & terra Iupiter & Iuno qđ ut ait Ennius istuc est is Iupiter quē dico quē græci uocāt aerē: qui uētus ē & nubes Imber postea atq; ex imbre frigus uentus post fit aer denuo: hæc propter Iupiter sunt ista quæ tibi dico qđ mortalis atq; arbores hærbasq; omnis iuuat quod hic omnes & sub hoc eūdem appellans dicit, Diuumq; hominumq; pater rex. Pater quod patefaciat lemen. nam tum est conceptum & inde cum exit quod oritur: hoc idem magis ostendit antiquum Iouis nomen. Nā olim diouis & diēspiter dictus id est dies pater: a quo dei dicti: qui ide & dies & diuus: unde sub dio diuo dius fidius. Itaq; inde eius perforatum tectum ut uideatur diuum id est cælum. quidam negant sub tecto per hunc deierare oportere. Elius dium fidium dicebat diouis filium: ut græci dioscoron castorem. & putabant hunc esse sanctum: ab sabina lingua & Herculem a græca. Idem hic diēspiter dicitur infimus qui est coniunctus terræ ubi omnia oriuntur ut aboriuntur: quorum quod finis ortus Ortus dictus. quod Iouis Iuno coniunx & is cælum hæc terra quæ eadem tellus. & ea dicta quod una cum Ioue iuuat Iuno: & regina quod huius omnia terrestria. Sol uel quod ita sabini uel solum ita lucet ut ex eo deo dies sit. Luna uel quod sola lucet noctu Itaq; ea dicta noctiluca in palatio. Nam ibi noctu lucet templum templum. Hanc ut solem Apollinem quidam Dianam uocant. Apollinis uocabulum græcum alterum: alterum latinum. & hinc quod luna in altitudinem & latitudinem simul Diuiana appellata. Hinc Epicarmus Ennii proserpinā quoq; appellat qđ solet esse sub terris proserpina dicta qđ hæc ut serpens mō ī dexterā mō ī sinistra partē late mouetur

Serpere & proserpere idem dicebant ut Plautus qui scribit quasi pserpens bestia quæ iō uidetur a latīs Iuno lucīa dicta: uel q̄ est e terra ut phisici dicūt & lucet: uel q̄ ab luce eius qua q̄s cōceptus ē usq; ad eā qua partus q̄s ī lucē una uiuat: donec mensibus actis p̄duxit ī lucē: facta a Iuuādo & luce Iuno lucina: a quo pariētes eā iuocāt. Luna. n. nascētium dux qd̄ mēses huius hoc uidisse antiquas apparet qd̄ muliērs potissimū sup̄cilia sua attribuerūt ei deā: hic. n. maxime debuit collocari Iuno lucīa: ubi ab diis lux datur oculis. ignis a nascēdo q̄ hinc nascitur & oē quod nascitur ignis scindit: ideo calet: ut qui denascitur eū amittit ac frigescit. ab ignis tā maiorū ui ac uiolētia Volcanus dictus. ab eo qd̄ ignis p̄pter splēdorē fulget fulmē & fulgur. quod fulmiē ictum cōtrariis diis. Ab aquæ lapsu lubrico Lympha Nympha luturna: quæ ī iuaret. Itaq; multi ægroti p̄pter id nomē hinc aquā petere solēt a fontibus & flumibus ac cæteris aquis dei: ut tyberinus a tyberi: & ab lacu uelini uelinia & nympha comitiæ ad lacū cutiliēsem a cōmotu: quod ibi insula ī aqua cōmouetur. Neptunus quod mare & terras obnubit ut nubes cælū a nuptu. i. ab optione ut antiq; a quo nuptiæ nuptus dictus. Salacia neptuni a salo. Venelia a ueniendo ac uēto illo quē Plautus dicit qd̄ ibi dixit qui secūdo uēto uectus ē trāq̄llo mari uētū gaudet. Bellona a bello: nūc quæ duellona a duello. Mars ab eo qd̄ maribus in bello præest: aut qd̄ a sabis acceptus ibi ē māmers. Quirinus a q̄ritibus Virtus ut uiri uis a uirilitate. Honos ab honesto honere. Itaq; hōestius dicitur qd̄ hōeratus & dictū honus ē ut honos qui sustinet rē publicā. Castoris nomē græcū & pollucis a græcis ī latinis litteris ueteribus nomē quod ē inscribitur: ut πολλυδευκης polluces: non ut nūc pollux Concordia a corde cōgruente. Feronia Minerua Nouēsidēs a sabis paulo aliter ab eisdē dicimus: hæc herculē: uestam: salutem: fortunam: fortē: fidem ea re sabinorū linguā olent: quæ Tatii regis uoto sunt Romæ dedicatæ. Nā ut anales dicūt uouit opi floræue Dioui Saturnoq; Soli: Lunæ Volcano & sumano. Itēq; larūdæ: Termiō: quirino: Vortuno: laribus: Dianæ: Lucinæq;: Eqs nōnulla nomina in utraq; ligua hēnt radices ut arbores quæ ī cōfinio natæ in utroq; agro serpūt. Pōt. n. esse Saturnus hic alia de causa dictus: atq; in sabinis & sic dianæ: de quibus supra dictū ē qd̄ ad imortales attinet. Deinceps qd̄ ad mortalis attinet uideāus: de his aīalia ī tribus locis qd̄ sūt ī aere: in aqua ī terra: a priā parte ad īsimā descēdā: primum nom̄ nominem. Alites: alii uolucres a uolatu: deinde generati De his pleræq; a suis uocibus: nt hæc Vpupa cuculus: coruus: hirūdo: ulula: Bubo. Itē hæc pauo: anser: gallia: colūba

Sunt quæ aliis de causis appellatæ: ut noctua quæ noctu canit ac uigilat
 Lusciola quæ luctuose canere existatur: atque eë ex attica pigne in luctu fa-
 cta auis. Sic Galericus & Motacilla: altera quæ in capite hêt plumâ alatâ
 altera quæ sèper mouet caudâ. Merula quæ mera. i. sola uolutat. Cõtra ab
 eo gracculi quod gregati ut quidam græci gregreges gergera. Ficedulla & mi-
 liarix a cibo quæ altera fico: altera milio fiât pigues. Aquatiliũ uocabu-
 la animalũ parti sũt uernacula: parti pegrina foris. Murena quod mirẽa
 græce Cilibiũ & Tynnus cuius itẽ partes græcis uocabulis ões: ut Melã
 drya atque Vreon. Vocabula pisciũ pleraque trãslata a terrestribus. Ex quæ p-
 te similibus rebus ut Anguilla: ligula: Casudis. Alia a coloribus: ut hæc
 Afellus: Umbra: turdus. Alia a ui quidam ut hæc Lupus: Canicula: Torpe-
 do. Itẽ in cõchiliis aliqua ex græcis: ut peloris: ostrea: echinnus. Vernacu-
 la ad similitudinẽ: ut Syrenæ: pectũculi: Vngues. Sũt et alia in aqua quæ
 interdũ in terrã exeãt. Alia a græcis uocabulis ut Polypus hyppopotamus
 Crocodillus. Alia a latinis ut Rana: Mergus a quo græci ea quæ in aqua &
 terra possũt uiuere uocãt amphibia: Eqs raua. ab sua deã uoce: anas a
 natãdo. Mergus quæ mergẽdo in aquã captet escã. Itẽ alia in hoc genere a
 græcis ut Querquedula: Cerceris: Halcedo quæ ea Halciõẽ. Latia ut Te-
 studo quod testa tectũ hoc animal. Lolligo quod subuolat littera cõmu-
 tata priõ uolligo: ut ægypti in fluie quadrupes sic in latio nomĩati lira &
 fiber: lira quod succidere dicitur arborũ radices in ripa atque eas dissoluere
 ab lira. Fiber ab extrẽa ora flumĩs dextra & sinistra maxie quod solet ui-
 deri: & antiq̃ fibrũ dicebãt extremũ: unde in sagis fimbriã & in Iecore
 extremũ fibrã fiber dictus. Quæ sunt hominũ ppria primũ. deinde
 de pecore. Tertio de feris scribã. Incipiã ab honore publico. Consul no-
 minatus qui cõsuleret populũ & senatum Nisi illinc potius unde Acti-
 us ait in Bruto qui recte consulat cõsul fiat. Prætor dictus qui præret
 iure & exercitu: a quo id Lucilius. ergo prætorũ eë ante præire. Cẽsor ad
 cuius censionẽ id est arbitriũ censeretur populus. Aedilis qui ædes sa-
 cras & priuatas procuraret. Quæstores a quærendo qui conquirent
 publicas pecunias & maleficia: quæ triumuirũ capitales nunc conqui-
 runt: ab his postea qui questionum iudicia exercẽt quæstores dicti. Tri-
 buni militum quæ terni tribus s̃tribus rãnium: Lucerum: Ticiensium:
 oli ad exercitiũ mittebãtur. Tribuni plebei quæ ex tribunis militũ primũ
 tribuni plebei facti quæ plebẽ defẽderẽt in secessiõẽ crustumeria. Dictator
 quæ a cõsule dicebatur: cuius dicto audiẽtes ões eẽnt. Magi equũ quæ sum-
 ma potestas huius in equites & accensos: ut est summi populi dictator
 a quo is quoque magister populi appellatus. Reliqui quæ minores quã hi

magistri dicti magistratus: ut ab albo albatu. Sacerdotes uniuersi a sacris dicti. Pōtiffices ut a Scæuola q̄ pōtiffex maxius dicebatur: dicebat a posse & facere: ut pōtiffices. ego a pōte arbitror. nā ab his sublitius ē factus primū & restitutus saepe. cū iō sacra & ius & cis tyberī nō mediocri ritu fiunt. Curioēs dicti a curiis q̄ fiūt ut i his sacra fiāt. Flamīes q̄ in latio capite uelato erāt sēper ac caput ciētū hēbāt filo flamīes dicti horū siguli cognomīa hēnt ab eo deo cui sacra faciūt. Sed partī sūt apta partī obscura. Aperta ut Martialis: uolcanalis. Obscura dialis & furinalis: cū dialis a Ioue sit: diouis ē: furinalis a furida. cuius ēt i fastis furinales feriæ sūt. Sic flamē falacer a diuo patre. Falacre. Salii a saltādo q̄ facere in comiciis in sacris quot ānis & solēt & debēt. Lupci q̄ lupercalibus i lupercali sacra faciūt. Fratres aruales dicti sūt q̄ sacra publica faciūt p̄pterea ut fruges ferāt arua a ferēdo & aruis fratres aruales dci sūt q̄a fratria dixerūt. Fratria ē grācū uocabulū p̄ris hōinū: ut apolini ēt nūc sodales. Titii dicti ab titiis auibus quas i auguris certis obseruari solēt. Feciales q̄ fidei publicæ iter populos præerāt. nā per hos fiebat ut iustū cōciperetur bellū & ide desitū & ut fedē fides pacis cōstitueretur. ex his mittebātur añ q̄ cōciperetur q̄ res īpeterēt & per hos ēt nūc fit fedus q̄d fidus scribit Ennius dictū i re militari. Prætor dci q̄ præiret exercitui. Imperator ab īperio populi: q̄ eos q̄ id attētaffet oppressi hostis. Legati q̄ lecti publice quorū opeta cōsilioq̄ uteretur Peregre magistratus: q̄ nūcii senatus aut populi eēt. Exercitus q̄ exercitando fit melior. Legio q̄ legūtur milites i delectu. Cohors q̄d ut in uilla ex pluribus tectis cōiūgitur ac q̄ddā fit unū: sic his ex manipulis pluribus copulatur. Cohors q̄ i uilla q̄ circa eū locū pecus chooreretur Tā & si cohortes i uilla Ilicrates dicit eē grāce cohortō apud poetas dictā Manipulos exercitus minias manus quæ unū sequūtur signū. Cēturiæ quæ sub uno cēturiōe sūt: quorū cētenarius iustus nūerus. Milites q̄ trium miliū p̄rio legio fiebat ac sigulæ tribus ticiēsiū rānēsiū lucez milia sigula militū mittebāt. Hastati dicti qui primi hastis pugnabāt. Pilani qui pilis. p̄cipēs qui a p̄cipio gladiis & post cōmutata re militari minus illustria sūt. Pilani triarii quoq̄ dicti q̄d i acie triario ordie extrēis subsidio depōebātur: q̄d hi subsidebāt ab eo subsidiū dictū a quo plautus Agite nūc subsidite oēs q̄ solēt triarii. Auxiliū appellatū ab auctu cū accesserāt qui adiūnto eēt alienigenæ. Præsidū ē dictū q̄ extra castra præsidebāt i loco aliquo quo tutior regio eēt. Obsidiū dictū ab obsidēdo quo mīus hostis egredi possēt i die. Itē ab absidēdo cū iō facerēt quo dīnuerēt hostis. duplicati dci q̄bus ob uirtutē duplicia cibaria

ut darētur institutū. Turma terma ē. e. i. u. abiit qđ terdeni eqtes ex tri-
 bus tribubus ticiēsi rāniū & lucerū fiebāt. Itaq; primi sigular; decuri-
 az; Decuriones dicti q ab eo ī sigulis turmis sūt et nūc terni. Quos hi-
 prio admīstros ipsi sibi adoptabāt optiōes uocari cōepti quos nūc pp-
 ter ābitiōes tribuni faciūt. Tubiciēs a tuba & canēdo similiter. Liticines
 & classici a classe q itē cornu uocāt: ut cū classes comitiis ad cōitatū
 uocāt. Quæ a fortuna uocabula ī his qđā minus apte ut pauper: diues
 miser: beatus. sic alia pauper a paulo lare. Medicus a mius cui cū opus
 ē minus nullo ē. Diues a diuo q ut deus nihil idigere uidetur. Opuletus
 ab ope cui ea opime. ab eadē iops q eius idiget ab eodē fonte copie &
 copiosus. Pecuniosus a pecūia magna. Pecunia a pecu: a pastoribus. n.
 hoz uocabuloꝝ origo artificibus maxia cā ars. i. ab arte medicinae sit
 Medicus dcūs: a sutria Sutor: nō a medēdo ac suēdo q oīo ultia. Huic
 rei eaz; rez; radices ut ī proxio libro apietur. Quare q ab arte artifex
 dicitur. nec multa ī eo obscura relinquā Similis cā quæ ab sciētia uoca-
 tur aliqua ut prāstrigator: monitor nomēdator. Sic et q a spacio quo-
 dā dicitur cursor: natator: pugil: et ī hoc genere quæ sūt uocabula ple-
 raq; aperta ut legulus: alter ab oleis: alter ab uuis: hæc si minus aperta
 Videmator: uestigator: & uenator: tñ idē q uidemator uel q uinū le-
 gere dicitur: uel q de uite id demit. Vestigator a uestigiis feraz; q si ida-
 gatur. Venator a uenatu. Quod seqtur uerbū aduētū & iuētū. Hec de
 hōibus. Hoc qđ seqtur de pecore. Pecus ab eo q per pascebāt: a quo pe-
 cora uniuersa: q in pecore pecūia tū cōsistebat pastoribus & stādī fun-
 damētū pes. A quo dicitur ī edificiis area pes magnus. & q negociū isti-
 tuit pedē posuit: a pede pecudes appellarūt. ut ab eodē pedicā & pedif-
 sequū & peculatoria oues aliudue qđ. Id. n. peculiū primū hīc pecula-
 tū publicū: primo ut cū pecore diceretur multa & id eē coactū in pu-
 blicū si erat aduersū ex qua fructus maior. hīc ē q grācis illis usus qđ
 βοῦς bos qđ ταῦρος taurus: Itē ouis q oīs. ita. n. antiq dicebāt: nō ut
 nūc πρὸβατον possēt ī latio quoq; ut ī grācia a suis uocibus hæc ea-
 dē ficta armēta q boues iō maxie parabatur ut in elegerit ad arā dū ī
 de aramēta dicta: postea tertia littera extrita. Vitulus q grāce antiq; tus
 itulus aut quod pleriq; uegeti uegitulus. Iuuēcus iuuare q iā ad agrū
 colēdū possēt. Capra carpa: a quo scriptū oī carpe capra. Hircus q sa-
 bini fircus qđ illic fedas ī latio rure. Edus quod ī urbe ut in multis. a.
 addito ædus. porcus q sabini dicūt a primo porco poride porcus nisi a
 grācis q athenis ī libris sacroz; scriptū ē & porca porco. Arius q eā di-
 cebāt. ares ueteres nūi aruiga: hīc aruigus: hec sūt quoz; ī sacrificiis exta

i ueru coquuntur quas & Actius scribit & in potificiis libris uidens i ho-
 stis ea dicunt aruige q cornua heat: qm is cui oui mari testiculi depti &
 io ut natura uersa uerue declinatū pecori ouilo q agnatus agnus. Ca-
 tulus a sagaci sensu & acuto. hic canis: nisi qd tuba & cornu qd signū
 cū de te canere dicuntur qd hic itē & noctuculus i custodia & i uenan-
 do signū uoce dat canis dictus. Ferarū uocabula itē parti pegria: ut pā-
 thera leo utraq; graca a quo ēt & rete qdā pāther & leena & mulier-
 cula pātheris. Tigris q ē ut leo qui uiuus capi adhuc nō potuit uocabu-
 lū e lingua armēia. Nā ibi & sagitta & qd uehemētissimū flumē dī ti-
 gris. Virsi lucana origo uel unde illi nri ab ipsius uoce. Camelus suo no-
 mie syriaco i latiū uenit: ut alexādia Camelopardalis nup adducta: q
 erat figura: ut camelus maculis ut pāthera. Apri ab eo q in locis aspe-
 ris: nisi a grācis qd hi apros. Caprea a similitudie qdā capræ. Cerui q
 magna cornua gerūt Gerui mutata. g. i. c. ut in multis q gerui. Lepus
 q siculis qdā graci dicūt leporē a Roma qd orti siculi ut annales nri
 ueteres dicūt fortasse hic illuc tulerūt & hic reliquerūt id nomē. Vol-
 pes ut Elius dicebat qd uolat pedibus. Proxia aīalia sunt ea quæ uiue-
 re dicūtur neq; habet aīam ut uirgulta. Virgultū dicitur a uiridi. id a
 uī qdā humoris: quæ si exaruit moritur. Vitis qd ea uini origo. Malū
 qd graci æoles dicūt μηλον Pinus Iuglās qd cū hæc nux ante q purga-
 tur similis glādis: hæc glās optia & maxia ab Ioue & glāde iuglās est
 appellata. Eadē nux q ut nux aerē huius succus facit corpus atq;. Quæ
 i hortis nascūtur. Alia peregris uocabulis ut grācis: Ocymū: mēta: ruta
 quā nūc appellāt: Itē caulis: lapatium: radix: sic. n. atiq; graci quā nunc
 raphanum. Itē hæc grācis uocabulis Serpilum: rosa una littera cōmu-
 tata. Itē ex his grācis latia coriandrō: malachen: Cymino: Itē liliū ab li-
 rio & malua a malache & sylibriū a sylibrio. uernacula lactuca a lacte
 q olus id hēt lac. brassica ut passica: qd ex eius scapo minutati prāsic-
 catur. Asparagi qd ex aspis uirgultis legūtur & ipsi scapi a spi sūt nō le-
 ues: nisi grācū: illic. n. quoq; dī ἀσπάρᾱγοσ Cucumers dicūtur a cur-
 uore ut curuimeres dicti. Fructus a ferēdo res hæ quas fundus & hæ q
 in fūdo ferūt ut fruamur: hic decliate fruges & fruītū. sed hæ e terra
 ēt frumētū qd extat loco quo solēt addi ex mola. i. ex sale & farre mol-
 lito. Vux ab uore. Quæ manu facta sūt dicā: de uictu: de uestitu: de
 instrumto. & si qd aliud uidebī his aptū. De uictu antiq;ssima puls ap-
 pellata: uel qd ita graci: uel ab eo uti scribit apollodorus q ita sonet
 cū aqua fruēti ilipitur. Panis q prio figuras faciebāt ut mulieres i lani-
 ficio panus. posteaq; ei figuras facē istituerūt alias a pāe & faciēdo pā

nificiū cœptū dici. hinc panarium ubi id seruabant: sicut granariū ubi granū frumēti cōdebant. Vnde id dictū nisi ab eo qđ graci a quo a graciis quoq; granū dictū in quo eadē cōdūtur. Horreū ab horrido. Triticū quod tritū est spicis. Far a faciēdo qđ ī pistrino fit. Miliū a graco. nā id melin. Libū qđ ut libaretur prius qđ eēt coctū. Testuaciū qđ in testu caldo coquebatur: ut ēt nunc matralibus id faciūt matronæ. Circuli quod mixta farina & caseo & aqua circuitū æquabili sūdebāt. hoc quidā qđ magis incōdite faciebant uocabāt lixulas & semiluxulas uocabulo sabio. Idq; frequētius a sabinis a globo farinæ dilatato. itē ī oleo cocti dicti a globo globuli. Crustulū a crusta pultis ea qđ ut coriū exuiritur crusta dicta. Cætera fere opera a uocabulis graciis sumpta: ut tritō & placenta quod edebāt cū pulte: ab eo pulmētū: ut plautus hinc pulmentariū dictū hoc primū debuit pastoribus. Caseus a coacto lacte ut coxeus dictus. Deinde postea qđ desierūt esse cōtenti his quæ suapte natura ferebat sine igne in quo erāt poma quæ minus cruda esse poterāt decoquebāt in olla. Ab ola olera dicta: quorū a genere cruda olera eqs ad coquēdum qđ terræ rure ruapa unde rapa: olea ab eleo: olea grandis orchitis quod ea antiquitus archemora. hinc ad pecudis carnē puetum est: Suilla sic ab illis generibus cognominata: hinc priō assā secundo elissam: tertio e iure uti cœpisse natura docet: dictū assum qđ id ab igni assudescit. Vuidū est. n. qđ humidū: & ideo ubi id nō ē: succus abē & ideo sudādo assum distillat calorē: ut crudū nimiū hēt humoris sic excoctū pax hēt succi: Elixum est e liquore aquæ deductū & ex iure qđ iocundū magis conditione succi. Succidia a suis edēdis. Nā id pecus primū occidē cæperūt domini & ut seruaret salire. Tergus suis ab eo quod eo regitur. Perna a pede. Sueris a nomine eius. Offula ab offa minima sue re. Inficia ab eo quod insecta Caro: ut in carniē saliorū est quod in extis dicitur nunc prosectū. Murtatū a murta: quod ea large fartū itestini crassū. Lucanicā dicūt qđ milites a lucanis didicerūt ut quod faleriis faliscū uétrē. fundolū a fundo quod ut reliquæ partes sed ex una parte sola aptū: ab hoc gracos puto appellasse ab eadē fartura. Farcimīa extis appellata a quo ī eo qđ tenuissimū itestini fartū. Hila ab hilo dcā. i. minimo: qđ ait Ennius: neq; dispēdi facit hilū qđ ī hoc farcimie sūmo qđdā semiet ab eo qđ in capite apex apexabo dcā Tertiū fartū ē lōgauo qđ lōgius qđ duo hila. Augumētū qđ ex imolata hostia defectū in iecore ī potiēdo agēdi cā. Magnetū a magis qđ ad religionē magis ptnet. Itaq; ppter hoc mōtana fana cōstituta locis certis qđ id iponitur: Maeste ab eo qđ graci μάλον Itē graci sigilatī ut ouū

ut Polibius & Calimachus scribunt. Purpura a purpura maritimæ color
 Penicum quo a penis primū dicitur allatum. Stamen a stando qđ eo
 stat omne in tela. Velamentum: subtegmē quod subiit stamini. Trama
 quod tranat frigus id genus uestimenti. Densum a dētibus pectis qui
 bus feritur: filum quod minimū est hilū: id enī minimū est in uestimto
 Pannus græcus ubi ea facit panuuelium dictū a pāno & uoluēdo filo
 Tunica a tuendo corpore tunica ut induca. Toga a tegēdo. Cinctus &
 cingulum a cingendo alterum uiris alterū mulieribus attributū. Arma
 ab arcendo: quod his arcemus hostē. Parma qđ e medio in omnis par
 tes par. Conum quod cogitur in acumen uersus. Hasta quod astans so
 let ferri. Iaculum quod ut iaciatur fit. Tragula a traiciendo. Scutum a
 sectura ut secutum quod amminute confectū fit tabellis. Umbones aut
 a græco uel quod ambones. Gladius. c. in. g. cōmutato a clade quod fit
 ab hostium clade gladium similiter ab homie. Pilū quod hostē feriret
 ut periculum. Lorica quod e loris de corio crudo pectoralia faciebant po
 stea succiderunt galli e ferro sub id uocabulum ex ānulis ferreā tunicā
 Balteum quod cingulum e corio habebāt bullatū balteū dictū. Ocrea
 quod opponebatur ob crus. Galea a galero qđ multi usi antiq. Tubæ
 a tubis quos nunc ita appellant tubicines sacroꝝ: id est sacri tibicines
 tubi uocantur. Cornua quod ea quæ iam sunt ex ære tunc fiebant ex
 bubulo cornu. Vallum uel quod ea uaricari nemo posset uel qđ singu
 la ubi extrema uacilla furcillata habēt figuram litteræ. V. Cerui a simi
 litudine cornuū cerui. Item reliqua fere ab similitudine ut uinæ testu
 do: aries. mensam escariam Cibilla appellabant: ea erat quadrata ut ē
 nunc in castris est a cibo cibilla dicta: postea rotunda facta: & quod a
 nobis media & a græcis mesa mēsa dici pōt: nisi etiā quod ponebāt ple
 raq; in cibo mesa: Trulla similitudie trux: quæ quod magna & hac pu
 silla ut troula. hinc græci trullam. Trux quæ culina in lauatinā aquā
 fundunt. Trux quod trauolat ea aqua: ab eodē est appellatū trulleum
 simile enī figura: nisi quod latius ē quod cōcipit aquā: & quod manu
 brium cauū nō est: nisi uinaria trulla accessit. maciolo a matula dictus
 & dictus postea quā lōgius a figura matullæ discessit: & ab aqua aqua
 lis dictus. Vas aquarium uocant futi quod in trichiuo allatam aquā in
 fundebant quo postea accessit magnus cū græco nomine & cū latino
 nomine græca figura Barbatos. Peluis pede uis a pedū lauatiōne. Can
 delabrum a candella: ex his enī funiculi ardentē figebantur. Lucerna
 post inuenta: quæ dicta a luce aut id quod uocāt græci λυχνον Vasa
 imensa escaria ubi pulsem aut uirulēti qđ ponebant. A capiēdo catinū

nominauerunt nisi quod siculi dicunt κατινον ubi assa ponebāt. Magidan autē aut langulam alterum a magnitudine alterum ab latitudine finxerunt. Patinas a patulo dixerūt ut pusillas q̄ his libaret cœnam patellas. Triplia & canistra quod putant esse latina & sunt græca. Triphō enim & canastron de græca reliqua q̄ aperta sint ūde sint relinquo. Mensa uinaria rotunda nominabantur. Cilibantum ut etiā in castris id uidetur declinatum a græco Ciliceo a poculo cilice id est calice a quo illa capit & minores capulæ a capiēdo q̄ ansate ut prehendi possunt id est capi harum figura in uasis sacris ligneas ac fictiles antiquas etiam nunc uidemus: Præterea in poculis erant pateræ ita dictæ ab eo quod latini ita dicunt hisce etiam nunc in publico cōuiuio antiquitatis retinēdæ causa cū magistri fiunt potio circūfertur & in sacrificando deis hoc populo magistratus dat deo uinum Pocula a potatione unde potatio & etiam postea hæc possunt a potō q̄ potos potio græce origo potionis. Aqua q̄ æqua summa. Fons unde funditur e terra Aqua uiua ut fistula aqua fusus aquæ. uas uinarium grandius Sinum a sinu: quod sinum maiorem cautionē q̄ pocula habebant. Item dicta Flepeste etiam nunc in diebus sacris sabinis uasa uinaria in mensa deorū sunt posita apud antiquos scriptores græcos i ueni appellari poculi genus depestem. Quare uel inde radices i agræ sabinū & romanum sunt pfectæ quod uinū dabant ut miuutatī fonderent a guttis Guttum appellarunt quod sumebant minutatī. A sumendo simplū nominauerunt. In huiusce locum in cōuiuīs e græcia successit Epichisis & cyathus in sacrificiis remāsit Guttus & simplū. Altera uinaria mēsa erat lapidea quadrata oblonga una columella uocabatur Cartibulum hæc in ædibus ad cōpluuiū apud multos me puero ponebatur & in ea & cū ea ænea uasa a gerēdo Cartibū unde cartibulū post dcm. Præterea erat tertiu genus mēsæ & quadratæ uasoz uocatur urnariū: q̄ urnas cum aqua positas ibi potissimū hēbāt in culina ab eo ēt nūc ante balneum locus ubi poni solebant urnariū uocatur. Vernæ dictæ q̄ orinant i aqua haurienda ut orinator. Orinare ē mergi in aquā. Imburo fictum ab urbo quod ita flexū ut redeat sursum uersus in aratro quod ē aruū. Calix a caldo q̄ in eo calda puls apponebatur & caldū eo bibebant. Vas ubi cibū coquebant ab eo cabū appellarunt. Vera a uersando. a sedēdo sedes: sedile: sonū sella siliquastæ. Deīde ab his subelliū: ut subsipere quod nō plane sapit: sic q̄ nō plane erat sella subelliū ubi i eiusmodi duo Bisselium dictū. Arca q̄ arcebātut fures ab ea clausa. Armariū & armañtariū ab eadē

origine sed declinata aliter. Mundus muliebris dictus a munditia or-
 natus quasi ab ore natus hic enim maxime sumitur quod eam deceat. Ita-
 que ob id paratur speculum: Calamistræque calfactum in cinere capillus orna-
 tur quæ ea ministrabat. A cinere cinerarius est appellatus. Discerniculum quo
 discernitur capillus. pectenque per eum explicatur capillus. Speculum a spi-
 ciedo eo quod ibi aspectat. Vestis a uelis uel ab eo quod uellus lana to-
 ta uniuersa ouis id dictumque uelabat. Lana ex lana factaque capillum con-
 tinere dictum. a rete reticulum Rete a raritudine. Item testa ta ciola qua ca-
 pillum in capite colligaret dictum capital a capite quod sacerdotula in capite
 etiam nunc solet habere. Sicrica a ritu quod romano ritu sacrificium foeminae
 cum faciunt capita uelant. Mitra & reliqua fere in capite postea addita cum
 uocabulis graecis prius de idutu aut amictu que sunt taga. Capitium ab eo
 quod capit pectus id est ut antiqui dicebant indutu comprehedit alterum
 quod subtus a quo Subucula aliter quod supra a quo Supparus nisi quod
 id dicunt osce alterius generis. Item duo unum quod foris ac palam Pala. al-
 terum quod intus a quo Intusium id quod Plautus dicit itusiatam patagia
 tam Calculam accrocotulam: Multa post luxuria attulit quoque uocabula
 apparet esse graeca ut abeston amictui dictum quod abiectum id est circum-
 lectum a quo etiam quod uestes se inuoluunt Circumiectui appellatur et quod
 Amictui habet purpuram circum uocant Curumtextum antiquissimi
 amictui. Ricinium id quod eo utebantur duplici ab eo quod dimidiam
 partem retrorsum iaciebant a reiciendo ricinium dictum: hicque facta duo
 simplicia paria. Parilia primo dicta reclusum propter leuitatem parape-
 chia: parapechia chlamydes: sic multa graeca Lenaque de lana. Multa
 duarum est togarum istarum ut antiquissimum mulierum ricinium sic hoc duplex
 uirorum. Instrumenta rustica quae ferendi aut colendi fructus causa fa-
 cta: Sarculum a ferendo ac sarcendo: Ligo quod eo propter latitudinem
 quod sub terra facilius legitur. Pala a pagendo. g. in. l. quod fuit Rutæ
 ruitum a ruendo. Aratrum quod aruit terram eius ferre. Vomer quod
 uomit eo plus terram. Densque eo mordetur terra supra id regula quae
 stat. Striua a strado & in ea transversa regula. Manicula quod manu bu-
 bulci tenetur que quasi est temo inter boues: Bura a bubus. alii hoc a cur-
 uo curuum appellatur: sub iugo medio Couumque bura extrema addi-
 ta appellatur uocatur couum a cauo. Iugum & iumentum a iunctu. Ir-
 pices regula cum pluribus dentibus quam item ut plaustrum boues tra-
 hunt ut eruant quae in terra sunt. Sirpices postea quae detrita a quibus-
 dam dicti rastelli ut irpices ferrae leues ita quae homo in pratis per feni-
 lecta eo festucas abradit quo abrasu rastelli dicti. Rastri quibus denta

libus penitus eradunt terram atq; erunt a quo Ruturbatri dicti. Falces a farre littera cōmutata. hæ in campania. Seculæ a secando a quadam similitudine harum aliarum ut quod apertum unde falces fœnariæ & adorea & quod aptum unde lumariæ falces & sirpiculæ. Lumariæ sūt quibus secant. Lumecta cum in agris serpunt spinæ quas q; a terra agri colæ soluunt id est luunt lumecta. Falces sirpiculæ uocatae a sirpando: id est ab alligando sic supra doliā quassa cū alligata his dicta utuntur in uinea alligando fascēs. Incisos fustes Faculas has phancilas Chermone sic dicunt fascēs. Pilum quod eo far pisunt a quo ubi id fit dictum pistinum. r. & s. inter se sæpe locum cōmutant. Inde post i urbe lucilli pistina & pistrix. Trapetes molæ oleariæ uocant. Trapetes a teredo nisi græcum ē ac mole a molendo. harum eim motu eo coniecta moluntur. Vallum a uolatu q; cum id iactāt uolant inde leuia. Vētilabrum quod uentilatur in aere frumentum quibus cōportatur fructus ac necessarie res de his Piscina a ferendo dicti. Corbes ab eo q; eo spicas aliudue qd cortuebant: hinc minores corbulæ dictæ. De his quæ iumenta ducūt Tragula ab eo quod trahitur per terrā. Sirpea quæ uirgis sirpatur id ē colligando implicatur in qua sterces aliudue quid uehitur. Vehiculū i quo faba aliudue quid uehitur: quod ē ex uiminibus & eo uehitur uehiculum dictum ē: ab aliis dictum arcera quæ etiā in duodecim tabulis appellatur quod ex tabulis uehiculum erat factū: ut arca arcera dictū. Plaustrum ab eo quod nō in his quæ supra dixi sed ex omni parte palā est: quæ in eo uehuntur: quod perlucet: ut lapides asseres tignum ædificia nominata: aperte ut multa ab ædibus & faciēdo maxime ædificiū. & oppidum ab ope dictū: quod munitur opis causa. ubi sint: & qd opus ē ad uitam gerendā ubi habeant tuta. Oppida quod operi munibant. Mœnia q; munitius essent, quod exaggerabant aggeres dicti: & qd ager contineret. Murum quod muniendi causa portabatur munus. qd sepebant oppidū e quo munere murus: eius summa pinæ ab his quas insigniti milites habere in galeis solent: & in gladiatoribus samnites. Turres a toruis q; hæ prospiciunt ante alios qua uia relinquebāt i muro q; in oppidū portarent portas. Oppida cōdebāt i latio ethrusco ritu multum id est iunctis bubus tauro & uacca interiore aratro circumagebāt sulcum. hoc faciebāt religionis causa die auspicato ut fossa & muro essent munita. Terram unde exculperant fossam uocabant & introrsum factum murum. postea quod fiebat orbis urbis p̄cipium: quod erat post murum pomerium dictum: eiusq; auspicia urbana finiuntur. Cippi pomerii stant & circum aræ quædam & circum romā. Quare & oppida

quæ prius erant circumducta aratro ab orbe & uruo urbs est: Ideo colonia nostra omnes in litteris antiquis scribuntur urbes: quæ item condita ut roma: & ideo colonia & urbes conduntur quæ intra pomerium ponuntur. Oppidum quod primum conditum in latio stirpis romanæ lauiniû Nâ ibi dii penates nostri: hoc a Latini filia quæ coniuncta aneæ lauiniâ appellata. hinc post triginta annos oppidum alteque conditur alba: id ab sue alba nominatum: hæc e nauis aneæ cû fuisset lauiniû triginta parit porcos ex hoc prodigio post lauiniû conditum annis triginta: hæc urbs facta propter colore suis & loci naturam alba longa dicta. hinc mater Romuli Rhea. ex hac Romulus. hic Roma. In oppido uici a uia quæ dextra parte uia sunt ædificia. Fundula a fundo quod exitum non habet ac peruium non est. Angiportum & id angustum ab angendo & portu quo conferreret suas controuersias & quæ uendere uellent quoque ferrent forum appellarunt ubi quod generati additum ab eo cognomen ut boarium fori: fori oli torium hoc erat antiquum macellum: ubi oleæ copia. Ea loca etiam nunc Lacedemonii uocant macellum. Sed iones ostia ortorum Macellotas ortorum & castelli macelli. Secundum tiberim ad iunium forum piscarium uocant. id ait Plautus apud piscarium. ubi uariæ res ad corneta fori: cupedinis a cupidio quæ multi forum cupidinis a cupiditate. hæc omnia postquam contracta in unum locum quæ ad uictum pertinebant & ædificatus locus appellatum macellum ut quidam scribunt quæ ibi fuerit ortus: alii quæ ibi domus fuerit cui cognomen fuit macellus: quæ ibi publice sit diruta e qua ædificatum hoc quod uocetur ab eo macellum in foro. Lacum curcium a curcio dictum constat de eo triceps historia. Nam & porcilium non idem prodidit quod piso: nec Cornelius hilo securus a porcilio delatum in eo loco dehisse terram & id ex. s. con. ad auruspices relatum esse responsum deum manium postulationem postulare id est ciuem fortissimum eodem mitti: tum quendam Curtium uirum fortem armatum ascendisse in equum & a concordia uersum cum equo eum præcipitatum: eo facto locum cohibisse atque eius corpus diuinitus humasse ac reliquisse genti suæ monumentum. Piso in annalibus scribit sabinum bello quod fuit Romulo & Tacio uirum fortissimum. Metium curtium sabinum cum Romulus cum suis ex superiore parte impressionem fecisset Curtius in locum palustrem qui tum fuit in foro antequam cloacæ sint factæ secessisse atque ad suos in capitolium recepisse ab eo lacum inuenisse nomen. Cornelius & Luctatius scribunt eum locum esse fulguratum & ex senatusconsulto septum esse. idque factum est a Curtio consule cui Marcus genitius fuit collega Curcium appellatum. Arx ab arcendo quæ his locus munitissimus urbis a quo facillime possit hostis prohiberi. Carcer a coercendo

quod exire prohibentur. In hoc pars quæ sub terra Tulianum ideo quod additum a Tulio rege quod Syracusis. ubi de causa custodiuntur uocatur latomix & de laotomia translatum quod hic quoque in eo loco lapidicinx fuerunt. In eo laurentum ab eo quod ibi sepultus est Tadius rex qui a laurentibus interfectus est ab silua laurea quod ea ibi excisa & ædificatus uicus ut inter sacram uiam & macellum editum. Corneta quæ abscessa loco corni reliquerunt nomen: ut esculentum ab esculo dictum. Et tagural a fago: unde etiam Iouis fagutalis quod ibi sacellum. Armilustrum ab ambitu lustris locus idem circus maximus dictus quod circum spectaculis ædificatus: ibi ludi fuerunt: & quod ibi circum metas fertur pompa & equi currunt. Itaque dictum in cornicula milites aduentu quem circumeunt ludentes. Quid cessamus ludos facere? Circus noster ecce adest. In circoprimum unde mittuntur equi nunc dicuntur carceres Neuius oppidum appellat. Carceres dicti quod coercerentur equi: ne inde exeant antequam magistratus signum misit. Quod a muris partem pinnis turribus qui carceres olim fuerunt scripsit poeta: dictator ubi currum insidit peruehitur usque ad oppidum. Intimus circus ad murum uocatum ut Porcilius aiebat ab urceis quod is locus esset inter figulos: alii eum dicunt a murteto declinatum quod ibi id fuerit: cuius uestigium manet quod ibi est sacellum etiam nunc murtete ueneris. Item simili de causa circus Flaminius dicitur qui ædificatus est circum flaminium caput: & quod ibi quoque ludis tauricis equi circum metas currunt. Comitium ab eo quod coibant eo comitis curiatis & litium causæ Curia duorum generum. nam & ubi curarent sacerdotes res diuinas: ut curiæ ueteres: & ubi senatus humanas: ut curia hostilia quod primus ædificauit Hostilius rex ante hanc rostra cuius id uocabulum ex hostibus capta fixa sunt rostra: sub dextra e comicio locus substructus ubi nationum substiterent legati qui ad senatum essent missi. Is græce stasis appellatus aperte & multa: senaculum supra græco stadiū ubi ædis concordia & basilica Opimia: senaculum uocatum ubi senatus aut ubi seniores consisterent dictum: *ῥεπορία* apud græcos Lautolæ a lauando quod ibi ad Ianū geminū aquæ caldæ fuerunt. Ab his palus fuit in minori uelabro a quo quod ibi uehebantur litibus uelabrum: ut illud maius de quo supra dictum est. Equimelum quod equata meli domus publico quod regnū occupare uoluit. Is locus ad busta gallica quod roma recuperata gallorum ossa qui possiderunt urbem ibi copaceruata ac consepita: locus qui uocatur Doliola ad cloacā maximā ubi non licet despuere a doliolis sub terra. Eorum duæ traditæ historia: quod alii anesse aiunt ossa cadauerum. Alii Numæ Pōpili religioſa quadā post

mortē eius in fossa. Argiletum sunt qui scripserunt ab argola seu q̄ is
 huc uenit ibiq̄ sepultus sit. Alii ab argilla q̄ ibi id gēus terræ sit clius
 publicus ab ædibus plebei publicis qui eū publice ædificari. simili de
 causa Publius & Costonius q̄ ab his uiris dicuntur ædificati: clius p̄xi
 mus ad florales usus uersus Capitoliū uetus q̄ ibi sacellū Iouis: Iuno-
 nis: Mineræ & id antiquius quā ædis quæ in capitolio facta. Exequilli
 is uicus africanus q̄ ibi obsides ex africa bello punico dicuntur custoditi.
 Vicus cyprius a cypro q̄ ibi sabini ciues additi confederunt q̄ a bono
 omine id appellarunt. nam cyprū sabine bonum prope hunc uicus Sce-
 leratus dictus a Tullia Tarquini superbi uxore: q̄ ibi cū iaceret pater
 occisus supra eū carpentum mulio ut misceret iussit. Et quoniam uicus
 constat ex domibus nunc eorū uocabula uideamus. Domus gracū
 & ideo est ædibus sacris ante cellam ubi sedes dei sunt graci dicūt adis
 ab aditu q̄ plano pede adibant. Itaq̄ ex ædibus efferre inductiuo fu-
 nere. præco etiā eos dicit qui e tabernis efferuntur & omnes in cēsu uil-
 las inde dicamus ædes: Cauum ædiū dictū qui locus tectus intra parie-
 tes relinquebatur patulus: qui eēt ad cōmunē omnium usum: in hoc lo-
 cus si nullus relictus erat sub diuo qui esset dicebatur. Testudo a testu-
 dinis similitudine: ut est in prætorio & castris. Si relictū erat ī medio ut
 lucem caperent deorsum quo impluebat impluuiū dictum. Susū qua
 compluebat. Cōpluuiū utrunq̄ a pluuiā. Tuscanicū dictū a tuscis. po-
 steaq̄ illorū cauum ædiū simulare ceperunt. Atriū appellatū ab atriati-
 bus tuscis: illinc enim exemplū sumptū circū cauum ædiū erat uniu-
 cuiusq̄ rei utilitatis causa parietibus dissepta ubi quid conditum esse
 uolebant a cellando cellā appellarunt. Poenariam ubi poenus: ubi cu-
 habant cubiculum: ubi cœnabant cœnaculum uocitabant: ut etiā nunc
 Lanuuii apud ædem Iunonis & in cætero latio ac phaleriis & cordubæ
 dicuntur: posteaq̄ in superiore parte cenitare ceperunt supicris domus
 uniuersa cenacula dicta: posteaq̄ ubi cœnabant plura facere ceperūt ut
 in castris ab hyeme hiberna hibernū domus uocarunt Contraria. Ligi-
 onē porcius designat cū de Ennio scribens dicit eum coluisse Tutiline
 loca: Sequitur porta Neuiā q̄ in nemoribus neuuis & enim loca ubi ea
 sic dicta colui. Deinde porta Rauduscula quod ærata fuit æs Raudus
 dictum ex ea in ueteribus in mancupiis scriptum Raudusculo libram
 ferito: hunc lauernalis ab ara lauernæ quod ibi ara eius præterea intra
 muros uideo portas dici in palacio Mutionis a mugitu quod ea pecus
 in buccitatum antiquum oppidū exigebant. alterā Romanulā quæ ē di-
 cta a roma q̄ hēt gradus ī noualia ad uoluptatē sacellū. Tertia ē lauialis

dicti ab Iano & ideo ibi positum Iani signum & ius institutum a Pom-
 pilio ut scribit in annalibus piso ut sit aperta semper: nisi cum bellum
 sit: nuquam traditum est memoriae pompilio rege fuisse apertam &
 post Manilio consule bello cartaginensi primo confecto & eodem an-
 no apertam. sub lectulis origines quas auerti hæ lectica quod legebāt:
 unde iam facerent stramenta atq; hærbam ut etiam nunc fit in castris.
 Leticas ne essent in terris sublimis in his ponebant: nisi ab eo quod græ-
 ci antiqui dicebant lectron lectum potius quam lecticam inuoluebant
 quod fere stramenta erant e segete Segestria appellant ut etiam nunc i
 castris nisi a græcis στέλατρον nam ubi lectus mortui fertur dice-
 bant feretrum nostri græci feretron. Posteaq; transierunt ad culcitra
 quod in ea sagus aut tomentum aliudue quid calcabant ab inculcan-
 do culcitra dicti hac quicquid insternebant a sternendo Stragulum ap-
 pellabant. Pluuiar uel a pluribus uel a pollulis declinarunt: quibus
 operiebantur operimenta & pallia opercula dixerunt. In his multa p-
 egrina ut Sagum Rheno galli quid Gaunacumma eius sagum & am-
 phimalion græca: contra latinum tore uel quod ante torum & torus a
 toruo quod his in promptu ab hac similitudine toruinus mulieris capi-
 te ornatus. Qui i simplici scansione scandebant in lectum non altum.
 sc. bellum in altiore scanum duplicata scansio gradus dicitur: quod
 geritur in inferiori superiorem græca sunt peristromata & peripetasma-
 ta: sic aliquid item conuiuii causa: Ibi multa pecuniæ signata uocabula
 sunt æris & argenti: hæc As ab ære. Dupondius a duobus ponderibus:
 quod unum pondus Asspondium dicebatur. Id ideo quod as erat li-
 bra: pondus deinde ab numero reliquū dictū usq; ad cētussis: ut as signi-
 lari nūero ab tribus assibus Tressis: & sic proportione usq; ad nonussis
 in denario numero hoc mutat: qđ primū ē ab decē assibus decussis. Se-
 cundum a duobus decussibus biceffis quod dici solum a duobus bicef-
 sis. reliqua conueniunt qđ ē ut tricessis proportiōe usq; ad cētussis: quo
 maius æris uocabulū nō ē. nā ducēti in pportioē quæ dicuntur nō magis
 asses q̄ denarii: aliaue res significantur. Aeris minia ps: sextula qđ sexta
 pars uncia. Semūcia qđ dimidia pars uncia sic ualet dimidiū ut in seli-
 bra & semodio. Vncia ab uno. Sextans ab eo quod sexta pars assis. sicut
 Quadrās qđ q̄rta: & Triens tertia ps. semis qđ semis. i. dimidiū assis ut
 supra dc̄m ē. Septūx a septē & ūcia cōclusū. reliq; obscuriora qđ a dīnu-
 tōe & ea q̄ dīnuūtur ita sūt: ut extrēas syllabas hēant: ut a decē una dē-
 pta ūcia deūx. dextās dēpto sextāte. dodrās dēpto q̄drāte. Bes ut oli des
 dēpto triēte. i argēto nūmi id a siculis. dēarii q̄ dēarii q̄ dēos æris uale

bāt. Quinariū quod quinos. Sestertius quod semis tertius. Dupondium enim & semis antiquus sestertius est. & ueteris consuetudinis: ut retro ære dicerent. Ita ut semis tertius quartus semis pronunciarent. ab semis tertius dictus. Nummi denariū Decuma libella quod libram pondus ualebat: & erat ex argento parua. Sembella quod sit libellæ dimidiū: quod semis assis. Teruntius de tribus uncis quod libellæ ualet quarta pars sic quadrans assis eadem pecunia uocabulum mutat. Nam potest item dici Dos. Arrabo: merces: corollarium. Dos si nuptiarū causa data hæc græce dotine ita enim hoc siculi ab eodem donum. Nam græce ut ipse donion: & ut alii doma: & ut Attici dosin Arrabo sic dicta: ut reliquum reddatur: hoc uerbum a græco ἀπαβον Reliquum quod ex eo quod debitum reliquum. Damnum a demptione: cum minus re factum quam quanti constat. Lucrum a luēdo si amplius quam ut exolueret quanti esset coeptum. Detrimentum a detrītu: quod ea quæ trita minoris precii: ab eadem mente. Intertrimentum ab eo quod duo quæ inter se trita & deminuta: a quo etiam Intrigo dicta. Multa a pecunia quæ a magistratu dicta ut exigi possit ob peccatum quod singulæ dicuntur appellatæ esse multas quod olim uinum dicebant. multæ Itaque cum doleum aut Culleum uinum addunt. Rustici prima urna addita dicunt etiam nunc. Pœna a pœniendo aut quod post peccatum sequitur precium quod æstimationis emptionisue causa constituitur dictum a peritis quod solum hi possunt facere recte id. siquid datum pro opera aut opere. Merces a merendo quod manu factum erat & datum pro eo manu precium a m̄ibus & precio. Corollarium si additum præterquam quod debitum eius uocabulum fictum a corollis: quod hæc (cum placuerant actores) in sena dari solitæ. Præda est ab hostibus capta quæ manu parta: ut parida præda. Præmium a præda: quod ob recte quid factum concessum si datur quod reddatur mutuuum quod siculi meiora scribit Sophroon meton anthymo: & munus quod mutuo animo quod sunt dant officii causa. Alterum munus muniendi causa imperatum a quo etiam munciceps qui una munus fungi debent dicti: Si is ea pecunia quæ in iudicium uenit in litibus. Sacramentum a sacro quis petebat & qui inficiabatur de aliis rebus utriusque quingentos æris ad pontem deponebant. De aliis rebus item certo alio legitimo numero. assum qui iudicio uicerat suum sacramentum a sacro aufererat uicti ad ærarium redibant tributum dictum a tribubus quod ea pecunia quæ a populo imperata erat tributū a singulis proportioe census exigebatur. ab hoc ea quæ assignata erat Attributū dictū ab eo quoque quibus attributa erat pecunia

ut militi reddant. Tribuni ærarii dicti id quod attributum erat æs mi-
litare: hoc est quod ait Plautus: Cædit miles: es petit: & hinc dicuntur mi-
lites ærarii ab ære quod stipendia facerent: hoc ipsum stipendium ab
stipe dictum quod æs quoq; stipem dicebant. Nam quod asses libræ
pondo erant qui acceperant maiorem numerum nõ in arca ponebant
sed in aliqua cella stipabant id est componebant quo minus loci occu-
paret a stipando stipem dicere cœperunt Stipa ab fortasse græ-
co uerbo id apparet quod ut alias tum institutum etiam nũc diis: cum
thesauris asses dant stipem dicunt: & qui pecuniam alligat. Stipulari
& Restipulari. Milites stipendii ideo quod eam stipem pendebant. ab
eo Ennius scribit peni stipendia pendunt ab eodem ære in pendendo
dispensator & in tabulis scribimus. Expensum & prima p̄sio. & sic aut
secunda aut quæ alia: & dispendium. ideo quod in dispendendo solet
minus fieri. Compendium quod quom compenditur una fit a quo usu-
ra quod in sorte accedebat. Impendium appellatum: quæ cum accede-
ret ad sortem usum Vtura dicta: ut fors quod suum fit sorte: per truti-
nam solui solitum. Vestigium etiam nunc manet in æde Saturni quæ
ea iam nunc & propter pensuram trutinam habet positam: ab ære Aæ-
rarium appellatum. Ad uocabula quæ pertinere sumus rati ea quæ &
loca & ea quæ in locis sunt satis arbitror dicta: quod neq; parum multa
sunt aperta: neq; si amplius uelimus uolumen patietur. Quare in pro-
ximo ut in primo libro dixi quod sequitur de temporibus dicam.

.M. T. VARRONIS LIBER SECVNDVS INCIPIT.

O Riginis uerborum quæ sunt locorum & ea quæ in his in pri-
ore libro scripsi. In hoc dicam de uocalibus temporum & ea-
rum rerum quæ in agendo fiunt: aut dicuntur cum tempo-
re aliquo ut Sedetur: Ambulatur: Loquuntur. Atq; si qua-
erunt ex diuerso genere adiuncta potius cognationi uerborum quam
auditori calumniati oremus morem: Huius rei auctor satis mihi Chry-
sippus aut Antipater: aut illi in quibus & si nõ tantũ acuminis at plus
litterarum: in quo ẽ Aristophanes & apollodorus: qui omnes uerba eo-
rũ uerbis ita declinari scribũt: ut uerba litteras alia assumant. alia mit-
tãt. alia cõmutẽt: ut fit in turdo & turdario turdelicio. Sic declinantes
græci nra noĩa dicũt. Lucienũ lucienon & Quĩtũ qnton. & Aristarchõ
illi nos aristarchũ. & diona dionẽ: sicut inq; cõsuetudo nra multa decli-
auit: ut ab solu solũ. ab libero liberã: ab lasibus lares: q; obruta uetustate

etuere conabor. Dicemus primo de temporibus: quam quæ per ea fiunt
 sed ita ut ante de natura eorum: ea enim dux fuit ad uocabula impo-
 nenda homini: Tempus esse dicunt interuallum mundi & motus. id di-
 uisi ptis aliquot maxime ab solis & lunæ cursu: itaq; ab eorum tenore
 temperato. Tempus dictum: unde tempestiua & a motore eorum qui
 toto cælo coniunctus mundus deo. motus casu uenit quo tempus id
 ab hoc deo Dies appellatur. Meridies ab eo quod medius dies. D. anti-
 qui non. R. in hoc loco dicebant: ut prænesti incisum in solario. Quod
 cornelius in basilica Emilia & Fulvia inumbravit. diei principium Ma-
 ne quod cum manat dies ab oriente: nisi potius quod bonum antiqui
 dicebant manum: ad cuiusmodi religionem græci quoq; cum lumen
 affertur solent dicere φῶς ἀ-ῤ-ῥῶν. Suprema sūmum diei id a supre-
 mo hoc tempus. xii. Tabulæ dicunt occasum esse solis: sed postea lex
 prætoria id quoq; tempus esse iubet supremum quo prætor in comi-
 cio supremam pronunciauit populo. Scdm hoc dicitur Crepusculum
 a crepero id uocabulum sumplerunt a Sabinis unde ueniunt Crepusci
 nominati Amiterno qui eo tempore erant nati: ut Lucii prima luce in
 creatione. Crepusculum significat dubium ab eo res dubiæ dictæ Cre-
 peræ: quod Crepusculum dies etiam nunc sit an iam nox multis dubi-
 um: Nox quod ut Catullus ait. omnia nisi interueniat sol pruina obri-
 guerint quod nocet Nox nisi quod græce νύξ Nox cum stella prima
 exorta græci uocant Hesperon nostri Vesperuginem ut Plautus. Neq;
 Vesperugo. Neq; Vergiliæ occidunt. Id tempus dictū a græcis Hesper-
 ra latine Vesper ut ante solem ortum quod eadem stella uocabatur Iu-
 bar quod Iubarata. Pacuuius dicit pastor exorto iubaræ noctis decurso
 atinere. Eanius Ajax lumen Iubaræ in cælo cerno. Inter Vesperuginē
 & Iubar dicta nox intempesta: ut in Bruto Cassii quod dicebat Lucre-
 tia Nocte intempesta nostram deuenit domum. Intempesta Aelius
 dicebat cum tempus agendi est nullum: quod alii Concubium appel-
 larunt quod fere omnes tunc cubarent. Alii ab eo quod sileretur Silen-
 tium noctis: quod idem Plautus tempus conticinium. scribit enim ui-
 debimus: factum uolo: redito conticinio. Alter motus solis est. alter cæ-
 li quod mouetur a Bruma ad Solstitium: dicta Bruma quod breuissi-
 mus tunc dies est. Solstitium quod sol eo die sistere uidetur. aut quod
 sol ad nos uersum proximum est solstitium. Cum uenit in mediū spa-
 cium inter brumam & Solstitium quod dies æquus fit ac nox equinoc-
 tium dictū. Tempus a Bruma ad brumā dū sol rdit uocatur Annus: q;
 ut paruuli circuli Anuli sic magni dicebatur circites anni unū annus huius

temporis pars prima hyems: quod tū multi imbres. hīc Hibernacula
 Hibernum uel quod tū anima quæ flatur omniū apparet ab hyatu hy
 ems. Tempus secūdum uer quod tū uiuere incipiūt uirgulta ac uertē
 se tempus anni nisi qđ Iones dicunt uer. Tertiū ab æstu Aestas hinc Ae
 stiuus: nisi forte a græco ἀἰεσθαί. Quartum Autumnus ab sole. Sicut
 mensis a lunæ motu dictus dū ab sole profecta rursus redit ad eū luna
 quod græce olim dicta Mene. unde illoꝝ Menes ab eo nostri a mensi-
 bus Intermēstris dictus quod putabāt inter prioris mēsis senescētis ex
 tremū diē & nouam lunam esse diem: quē diligētius attici Mene cene
 an appellarūt ab eo qđ ea die pōt uideri extrema & prima luna. Lustige
 nominatū tēpus qnquēnale a luendo. i. soluendo quod quito quoq; an
 no uectigalia & ultro tributa per Censores persoluebātur. Seculū spa
 cium annoꝝ centū uocarunt dictū a sene quod longissimū spaciū sene
 scēdorum hominū id putarunt. Euum ab ætate omniū annoꝝ hīc Eui
 ternū qđ factum est æternum id ait Chrysippus esse ἀἰών ab eo Plaut.
 nō omnino ætas ad perdiscēdum ē satis hinc poetæ æterna templa cali
 A naturali discrimine ciuilia uocabula dies accesserunt: dicam prius q
 deoꝝ causa: tū qui hominum sint instituti. Dies Agonales per quos rex
 in regia arietem imolat diti ab agone eo quod interrogatur a principe
 Ciuitatis & princeps gregis imolatur. Carmētalia nominantur quod
 sacra tum & feriæ carmentis. Lupercalia dicta quod in lupercali luperc
 ci sacra faciunt. Rex cum ferias menstruas nonis februariis dicit hunc
 diem februatū appellat. februum Sabini purgamentum & id ī sacris
 nostris uerbum non & lupercalia februatō ut in antiquitatum libris
 demonstraui. Quirinalia a quirino quod huic deo feriæ & eorum ho
 minum qui fornacalibus suis non fuerunt feriatī. Ferialia ab inferis &
 ferendo quod ferunt tum epulas ad sepulchrum. quibus ius sibi pa
 rentare. Terminalia quod is dies anni extremus constitutus Duodeci
 mus enim mensis fuit februaris & cum inter calatur iferiores quinq;
 dies duodecimo demuntur mense. Equiria ab equorum cursu eo enim
 die currunt in campo martio. Liberalia dicta quod per totum oppidū
 eo die sedent sacerdotes liberi anus hedera coronatæ cum libis & tōcu
 lo pro emptore sacrificantes. In libris Saliorum quorum cognomen
 agonensium forsitan hic dies ideo appellatur potius Agonia: Quin
 quatus hic dies unus ab nominis errore obseruatur: proinde ut sint
 quinq; dictus ut ab Tusculanis. Post diem sextum idus similiter uoca
 tur Sexatrus: & post diē septimū Septiatrus: sic hic qđ erat post diē qn
 tū qnq;trus: Tubulastrū appellatur qđ eo die ī atrio iutorio sacroꝝ tube

lustratur. Megalesia dicta a græcis q̄ ex libris Sibylinis accersita ab Ac-
talo rege p̄gamā p̄pe murū Megalesion in tēplum eius deæ ūde aduec-
ta Romam. Fordiscidia a fordis bubo: bos forda quæ fert ī uētre quod
ea die publice. imolantur boues pregnātes ī curiis. Complures a fordis
cedendis fordicidia dicta Palilia dicta apale q̄d & feriæ ei deæ fiunt ut
cere alia a cerere Vinalia a uino. hic dies Iouis nō Veneris huius rei cu-
ra nō leuis in latio. nā aliquod locis uindemiæ primū a sacerdotibus
publice fiebant: ut Romæ etiā nunc nam flamen dialis auspicatur uin-
demiā: & ut iusit uinum legere. agna Ioui facit: iter cuius exta casa &
proiecta flamen prorsus uinum legit. In Tusculanis sacris est scriptum
uinum nouum ne uehatur in urbem anteq̄ uinalia calentur. Rubigalia
dicta ab Rubigo secundum segetes: huic deo sacrificatur ne rubigo oc-
cupet segetes. Dies Vestalia ut uirgines uestales ueste sacrificent: Qui
quatriis Minusculæ dictæ Iuniar Idus absimilitudine maiorū quod ti-
bicines tum feriatī per urbē uagātur & cōueniūt ad ædē miueruæ dies
fortis fortunæ appellatus ab Seruio Tullo rege quod is fanū fortis for-
tunæ secundū Tiberim extra urbem Romam dedicauit. Iunio mense
Dies poplifugia uidetur nominatus quod eo die repēte tumultu fuge-
rit populus. nō multo enim post hic dies q̄ decessus gallorum ex urbe &
qui tum sub urbe populi ut Ficuleates ac Fidenates & finitimi alii con-
tra nos coniurauerunt. aliquot huius diei uestigia fugæ in sacris appa-
rent: de quibus rebus antiquitatū libri plura referūt. Nōne caprotinæ
quod eo die in latio Iu noni caprotinæ mulieres sacrificant & sub capri-
fico faciunt: & e caprifico adhibēt uirgam: ob hoc Toga prætexta data
eis apollinaribus ludis docuit populum. Neptunalia a neptuno eius. n.
die feriæ. Furinalia furinæ quod ei de x feriæ publice dies is cuius deæ
honus apud antiquos. nam ei sacra instituta annua & flamē attributus
nunc uix nomē notum paucis. Portūnalia dicta a portunno cui eo die
ædes in portu Tiberino facta & feriæ institutæ. Vinalia rustica dicun-
tur ante diem. xii. klendas septēbris q̄ tum Veneri dedicata ædes &
orti eius tutelæ ad significātur ac tum sunt feriatī olitores. Cōsualia di-
cta a Conso quod tū feriæ publicæ ei deo & in circo ad aram eius ab sa-
cerdotibus fiūt ludi illi quibus uirgines sabinæ raptæ. Volcanalia a uol-
cano quod ei tum feriæ. & quod eo die populus pro se in ignem anima-
lia mittit. O pecunsiua dies ab dea ope consiua: cuius in regia sacrariū
quod ideo actū ut eo præter uirgines uestales & sacerdotem publicū
introeat nemo. Is cū erat suffibulum haud habeat. scriptū id dicitur ne
a suffiēdo sub ligaculū. Vortūnalia a Vortūno cuius feriæ tū octobri

mense. Meditrinalia dies dictus a medendo quod ut ait Flaccus flamē
 martialis dicebat hoc die solitum uinum nouum & uetus libari & de-
 gustari medicamento causa: quod facere solent etiā nunc multi cum di-
 cant nouum uetus uinū bibo. nouo ueteri uino morbo medeor. Fonta-
 nalia a fonte quod is dies feriæ eius ab eo tum in fontes coronas iaciūt
 & puteos coronant. Armilustrium ab eo quod in armilustrio armati sa-
 cra faciunt nisi locus potius dictus ab his. sed quod de his prius: id ab
 luendo: aut lustro id est q̄ circūbant ludentes ancilibus armati. Satur-
 nalia dicta ab Saturno quod eo die feriæ eius: ut post diem tertiu. Opa-
 lia opis. Angeronalia ab angerona cui sacrificium fit i curia acculeia &
 cuius feriæ publicæ: laurentinæ is dies quem diem quidam i scribendo
 laurentalia appellant ab Acca laurentia nominatus cui sacerdotes no-
 stri publice parent ante sexto die qui atra dicitur. diem Tarentum Ac-
 cas Tarentinas hoc sacrificium fit in uelabro qua i nouam uiam exitur
 ut aiunt quidam ad sepulchrum Accæ: ut qđ ibi prope faciunt diis ma-
 nibus seruilibus sacerdotes. qui uterq̄ locus extra urbem antiquam fu-
 it: non longe a porta romanula: de qua i priori libro dixi. Dies septimō
 tium nominatus ab his septem montibus in quibz sita urbs ē. feriæ non
 populi: sed montanorum modo: ut Paganalibus qui sunt alicuius pagi

De statutis diebus dixi nunc de annalibus nō de statutis dicā. Cō-
 pitalia dies attributus laribus ut alibi ideo ubi uia competunt tū in cō-
 pitis sacrificatur. quot annis is dies concipitur. Similiter latina feriæ di-
 es cōceptinus dictus a latinis populis quibus ex albano mōte ex sacris
 carmen petere fuit ius cum Romanis a quibus latinis latina dicta. Se-
 mentina feriæ dies is qui a pontificibus dictus. appellatus a semēte q̄
 sationis causa suscepta. Paganicæ eiusdem agriculturæ causa susceptæ
 ut haberent in agris omnes pagos: unde paganicæ dictæ sunt. Præterea
 feriæ conceptiæ quæ non sunt annales ut hæ quæ dicuntur sine pprio
 uocabulo aut cum perspicio: ut Nouendialis. De his diebus nunc iā
 qui hominum causa constituti uideamus: Primi dies mēsum nomina-
 ti kalendæ ab eo quod his diebus calētur eius mēses. Nonæ a pontifici-
 bus Quintanæ an septimanæ sint futuræ i capitolio i curia calabra sic
 dictæ quiq̄. Calo Iuno Couella: Septem dictæ. Calo Iuno Couella. No-
 næ appellatæ: aut q̄ a te diem nonum Idus semper: aut quod nt nouus
 ānus kalēdæ Ianuariæ ab nouo sole appellatæ. nouus mē is noua luna
 nonis. eodem die eim i urbem ab agris ad regem cōuēiebat populus.
 Harum iterum uestigia apparēt i sacris nōalibus i arce quod tūc ferias
 primas mēstruas quæ futuræ sint eo mense rex prædicat populo. Idus

ab eo quod tusci Idus uel potius quod sabini Idus dicunt dies postridie
 kalendas: nonas: Idus appellati atri: quod per eos dies noui inciperent.
 Dies fasti per quos praetoribus omnia uerba sine piaculo licet fari. Co-
 mitiales dicti quod tum ut esset populus: constitutum est ad suffragium
 ferendum: nisi si quae feriae conceptae essent propter quas non liceret
 ut Compitalia & latinae: contrarii horum uocatur dies Nefasti per quos
 dies nefas fari praetore. Do dico addico. Itaque non potest agi: necesse est ali-
 quo uti uerbo cum lege quid peragitur quod si tum imprudens id uer-
 bum emisit ac quem manumisit ille nichilominus est liber: sed uitio: ut
 magistratus praetor qui tum factus est: si imprudens fecit: piaculari hosti-
 a facta piatur si prudens dixit. Quintus Mutius ambigebat eum expiari: ut
 ipsum non posse. Intercisi dies sunt per quos mane & uesperis est nefas: me-
 dio tempore inter hostiam cessam & exta proiecta fas: a quo quod fastum
 intercedit Intercisi. aut quod intercisum nefas. Dies qui uocatur sic. Quam-
 do rex comitiavit fastis dictus ab eo quod eo die rex sacrificulus dicat
 ad comitium: ad quod tempus est nefas ab eo fas. Itaque post id tempus lege
 actum saepe Dies qui uocatur quando sterces delatum fas ab eo appella-
 tus quod eo die ex aede uestae sterces eueritur & per capitolinum cluui-
 in locum deferitur certum. Alliseis dies ab alio fluuio dictus: nam ibi exer-
 citu nostro fugato: galli obsederunt Romam. Quod ad singulorum dierum
 uocabula pertineat dixi. Mensium nomina sunt aperta fere: illi a Martio
 antiqui instituerunt numeres. Nam primus a Marte: Secundus ut Fuluius scribit
 & Iunius Grachus a Venere quae ea sit aphrodite Cuius nomen ego anti-
 quae litteris quod nusquam inueni magis puto dictum: quae Ver omnia aperit Aprilem.
 Tertius a maioribus Maius. Quartus a Iunioribus Iunius. Dehinc quin-
 tus quintilis & sic deinceps usque ad decembrem a numero: ad hos qui ad-
 diti Prior a principe deo Iano Ianuarius appellatus. Posterior: ut idem
 dicunt scriptores ab diis inferis Februarius appellatus: quod tum his pa-
 rentent. Ego magis arbitror Februarium a die Februato quod tum februarur
 populus. Lupercis nudis lustratur antiquum oppidum palatinum gregibus humanis
 cinctum: Quod ad temporum uocabula latina attinet haec tenus sit satis
 dictum. nunc quod ad eas res attinet quae in tempore aliquo fieri animaduerte-
 retur dicam: ut hec sunt: Legisti: Currēs: Ludens: De quis duo praedicere
 uolo quanta sit multitudo eorum & quae sint obscuriora quam alia. Cum uerbo-
 rum declinatu genera sunt quatuor. Vnum quod tempora ad signifi-
 cat neque habet casus. ut lego leges. Alterum quod casus habet neque tem-
 pora adsignificat ut ab lego lectio: & lector. Tertium quod habet utrum-
 que: & tempora: & casus. ut ab lego legēs lecturus. Quartum quod neu-

trū hē: ut ab lego lecte lectissime. Horum uerborum si primigenia sūt
 admitte ut cosconius scribit Ex eorū declinatioibus uerborū discrimi
 na Quingēta milia esse possūt. ideo quia singulis uerbis primigenii cir
 citer quigēte species declinatioibus fiunt. Primigenia dicūtur uerba. ut
 Lego Scribo Sto sedeo: et cetera que nō sūt ab aliquo uerbo sed suas ha
 bēt radices: contra uerba declinata sunt que ab aliquo oriuntur: ut ab le
 go legis legit legam & sic itidem hinc permulta Quare si quis primige
 niorū uerborū origiēs ostenderit si ea mille sunt quigētum miliū simpli
 cium uerborum causas aperuerit unas: In nullius tamen qui ab his reli
 qua orta ostēderit satis dixerit de origine uerborū cū unde nata sint in
 numerabilia Principio erunt pauca Quā inde nata sint innumerabilia A
 quibus hisdē principiis antepositis preuerbiis paucis In manis uerboꝝ
 accedit nūerus q̄ preuerbiis additis atq; cōmutatis alud atq; aliud fit
 ut enī cessit atq; recessit sic adcessit & abicessit Item incessit & excessit
 sic successit & decessit & cōcessit & processit. Quod si hęc decē solum
 preuerbia essent quoniā ab uno uerbo declinationum quigēta discrimi
 na fierent his decē plīcatis cōiūcto preuero ex uno quicq; millia nume
 ro efficerēt ex mille quiquagies centum milia discrimina fieri possunt
 Democritus secutus & item alii qui ifinita principia dixerunt que ūde
 sint nō dicūt sed cuiusmodi sint. faciunt tamē magnum que ex his con
 stant ī mūdo ostendūt. Quare si etymologos principia uerborū postu
 let mille: de quibus ratō ab se nō poscatur & reliqua ostendat quod nō
 postulat. tamē imanem uerborum expediat numerū. De multitudine
 quoniam qđ satis esset admonui. de obscuritate pauca dicā uerborum
 que tempora consignificāt. ideo locutus difficilissimus est: q̄ neq; his fe
 re societas cū græca lingua neq; uernacula ea quorū ī partu memoria
 adfuerit nostra de quibus ut dixi que poterimus. Incipiā hinc primū
 quod dicitur. Ago actio ab agitata facta. Hic dicimus Agit gestū Tra
 goedus. & Agitatur quadrige Hinc agitur pecus pastū quia uix agi po
 test: Hic Agiporū quā nihil potest agi. hinc Angulus quod in eo locus
 angustissimus cuius loci is angulus: Actōnū trium primus agitatus mē
 tis quod primum ea que sumus acturi cogitare debemus: deīde tum di
 cere ac facere de his tribus minime putat uulgus esse actionē cogitatio
 nē Tertium in quo qđ facimus id maximū: sed & cū hos agitamus. qđ
 & eā rē agitamus in mētē agimus & cū pronūciamus agimus. Itaq; ab
 eo Orator dicitur agere cām. Et augureas agere auguriū dicūtur cū in
 ea plura dicāt quā faciāt Cogitare a cogēdo dictū mens plura in unū
 cogit unde elicere possit. sic e lacte coacto Caseus noiatus Sic ex homi
 d ii

nibus **Contio** dicta **Sic Coemptio** **Sic Compitum** nominatum. A cogi-
 tatione **concilium** unde **consilium** quod ut uestimentum apud **uul-**
nem cum cogitur **consiliari** dicitur. **Sic Reminisci** cū ea que tenuit mēs
 ac **memoria** cogitando reperuntur. hinc etiam **Cominisci** dictum a cō
 & mente. Cum finguntur in mente que non sunt & ab hoc illud quod
 dicitur **Reminiscor** cū **Cōmētū** pronūtiatur. Ab eadem mte **Meminis-**
se dictū; & **Amens** a mēte sua deicendit. hinc etiam **Metuo**. mētē quo
 dā modo motā moueo uel metuiſti a mouiſti **Sic** quod frigidus **Timor**
est; **Tremuiſti** .i. timuiſti. **Tremo** dictum a similitudine uocis que tunc
 cum ualde timetur apparet. Cum etiā in corpore pili ut **Arista** in spica
hordei horrēt. **Curare** a cura dictū **Cura** quod cor urat. **Curiosus** q̄ hac
 preter modū utitur. **Reuocare** rursus in cor uocare. **Curia** ubi **Senatus**
rem. p. curat illa & etiam **curia** dicitur ubi cura sacrorum publica ab his
Curiones. **Volo** a uolūtate dictum & a uolatu quod animus ita est ut
 puncto temporis peruolet quo uult **Libere** a labendo dictum quod lu-
 brica mēs ac prolabitur ut dicebant olim a libendo **libido** **Libidinosus**
 ac uenus **libentia** & **libitina** sic alia **Metuere** a quodā motu animi cum
 id quod malum casurum putat refugit mens cum. uehemēt ius in mo-
 uendo ut ab se abeat foras fertur. **Formido**. Cū pauet ab eo **Pauor**. **Me-**
minisse a memoria cū id quod remansit in mente in id quod rursus mo-
 uetur que a ma nendo ut **manimoria** pōt esse dicta. **Itaq̄ Salu** qui can-
 tant **manuriam** ueterū significāt **memoriam**. **Monere** ab eadē quod is
 qui monet proinde sit ac **memoria** **Sic monimēta** que ni **sepulchris** **Et iō**
secundum uiam; quo pretereūtis admoneāt & se fuisse & illos esse mor-
 ales ab eo cetera que scripta ac facta **memorie causa** **monimēta** dicta.
Merere a marcere quod merore corpus marcescere dicitur. hinc etiam
Macri dicti. **Letari** ab eo qđ latius **gaudium** propter magni boni opi-
 nionē diffusum. **Itaq̄ Terentius** ait **Gaudia** sua si oēs homines cōferāt
 unum in locum tamē mea superet **leticia**. sic cum se habēt **Leta**. **Narro**
 cum alterum **facio narrum** a quo **Narratio** per quā cognoscimus **rem-**
gestam que pars agēdi est **adiacēdo**. **Ac sunt**. aut cōiucta cum tempori-
 bus. aut ab his earū hoc genus uidentur. **Fatur** is q̄ primum homo signi-
 ficabilē ore emittit uocē ab eo āte quā ita faciūt **pueri** dicuntur **ifantes**
 cum id faciūt iam **fari**. Cum hoc uocabulorū similitudine uocis **Pueri**
 ac **fatuus** **fari** id dictum. Ab hoc tempore quod tum **Pueris** constituent
 parca **fando**. dictum **Fatum** & res **Fatales**. **Ad hec eandem uocē** qui **fa-**
cile fantur **Facundi** dicti; qui futura **prediuinādo** solent **fari** **fatidici**
 dicti. **Idē Vaticinari** quod **uesana mente** faciunt. **Sed de hoc postea erit**

usurpandū cum de poetis dicemus. hīc fasti dies quibus certa uerba le-
 gitima sine piaculo pretoribus licet fari: ab hoc Nefasti quibus: diebus
 ea fari ius non est: & si fari sunt piaculum faciunt. hinc Effata dicuntur
 quod augures finem auspiciōrū celestium extra urbem agris sunt effa-
 ti. hinc Affari templa dicuntur ab auguribus effantur qui in his fines
 sunt. hinc fana noiata quod pontifices in sacrando fari sint finem hinc
 Profanum est quod ante fanum. i. coniunctū fano. hinc Profanatū quod
 in sacrario pollutū. Acq; inde herculi Decuma data ab eo est quod sacri-
 ficio quodam fanatur. i. ut fani lege sit. Id dicitur Pollutū qđ a porriciē
 do est fictū: Cum enī ex mercibus libamēta proiecta sunt Herculi ī
 arā tum pollutū est. ut cū profanum dicitur. i. proinde ut sit fani factum.
 Itaq; ubi olim fano. cōsumebatur omne quod profanū erat ut etiā fit.
 quod populus Romanus urbis q̄ tot annis faciat cum Herculi imolat
 publice iuuenēcam. ab eodē uerbo Fari fabule: ut tragoedie & comoedie
 dicte Hīc fassi & confessi qui fari id qđ ab his quesitū. hinc professi hīc
 Fama & famosi. Ab eodem Falli fallum. & fallatia que Propterea quod
 Fando quē decipit: ac contra quā dixit facit. Itaq; si quis refallit in hoc
 nō pprio noiē fallatia sed trāslatio. ut a Pede nostro pes lecti. ac pes Be-
 te hinc etiā Famiger. Fabile & sic cōpositia alia: Itē ut. declinata multa
 in quo & Fatuus & Fatue Loqui ab loco dictū quod qui primo dicitur
 fari: & uocabula & reliqua uerba dicit āteq; suo quisq; loco ea dicei Po-
 test: hunc Crysippus negat loqui: sed ut loqui Quare ut imago homis
 non sit homo: sic in coruis Cornicibus. pueris Primitus incipiētibus fari
 uerba: non essent uerba. quod non loquebātur: Igitur is loqitur qui suo
 loco quodq; uerbum sciens ponit: & Iste Proloquitur cum animo quod
 habuit extulit loquēdo hinc etiā amplius dicuntur. Eloquiū ac reliqui ī
 fanis Sabinis e cella Dei qui eloquiūtur. hīc dictus loquax qui nimium
 loquitur. hinc eloquēs qui copiose loquitur hīc colloquiū cū cōueniūt
 in unum locum loquēdi causa. hinc Alloquutū mulieres ire aiunt cum
 eunt ad aliquā loquutū consulēdi cā. hīc quidā loquelā dixerūt uerbū
 quod ī loquēdo efferimus Concīne loqui dictum a concinne ubi iter se
 conueniunt partes & inter se cudant aliud alii Pronunciare dictū & Nū-
 ciare pro idē ualet quod ante ut in hoc pro ludit. Ideo actores pronūci-
 are dicūtur quod ī Proscenio pronunciant poeta cogitante: Quod ma-
 xime id tum dicitur proprie nouam fabulā cum agunt: Nūtius est enī
 ab his rebus noiatus quod a greco uerbo uideri pot̄ declinatū. Ab ea
 quidē greca uoce Neapolis Nouapolis ab antiquis nostris uocitata a
 quo etiam extremum Nouissimum quoq; dici ceptum. uulgo quod

mea memoria ut Elius gallus Sic Senes aliquod nimiū Nouum uerbū
 quod esset uitabant. Cuius origo ut a uetere Vetustus ac ueterrimus
 Sic a nouo declinatum Nouissimū quod extremū. Sic ab eadē origine
 Nouitas nouitius & noualis in agro & subnouis dicta pars in foro a di
 ficiorū: quod uocabulum eius peruetustum ut noue uia quæ uia iādiu
 uetus ab eo quoq; potest dictum nominare quod res noue in usū quo
 modo additæ erant quibus ea nouissent nomina ponebant Ab eo nun
 cupare quod tunc ciuitate uota noua subscipiūtur Nuncupare Nomi
 nare ualere. apparet in legibus ubi Nuncupatæ pecunie sunt scriptæ Itē
 in choro in quo est: enea quis est qui meum nomen nuncupat. Itē in me
 dio. Quis tu es mulier quæ me insueto nuncupasti nomine. Dico origi
 nē habet græcā quod greci Δικαίω hīc Ennius Dico qui hūc dicare cu
 pit. hinc ludicare quod tunc Ius dicatur: hinc Iudex qđ iudicat accepta
 potestate idest quibusdā uerbis dicēdo finit. Sic enī ædis sacra a magi
 stratu pontifice præute dicendo dedicatur. hinc ab dicando iudiciū hīc
 illa indicit illum: Indixit funus. Prodixit diem. Addixit iudicium: hīc ap
 pellatum dictum in minimo ac dictiosus. hinc in manipulis castrēsis
 ducibus. hinc dictata in ludo: hinc Dictator magister populi quod is a
 consule debet dici. hinc antiqua illa dicitur in imo & Dicis causa &
 Addictus. Si dico quid scienti quod det quod ignorauit trado. hinc Do
 ceo deēlinatum uel quod cum docemus dicimus: uel quod qui docetur
 iducantur in id quod docentur. Ab eo quod scit ducere qui est dux aut
 ductor qui ita inducit ut doceat. Ab docendo docere Disciplina Di
 scere litteris cōmutatis paucis. Ab eodem principio Documenta quæ
 exempla docendi causa dicuntur. Disputatio & computatio cum prepo
 sitione. a putando quod ualet purgare facere. Ideo antiqui purgare putum ap
 pellarunt: Iō putator quod arbores puras facit. Iō ratio putari dicitur in
 qua sūma fit pura. sic is sermo in quo pura disponuntur uerba ne sit cō
 fusus atq; ut diluceat dicitur disputare. Quod dicimus differit ut
 areas translatio ex agris fit. Nam ut olitor differit in areas sui cuiusq;
 generis res sic in oratione qui facit disertus. Sermo opinor est a
 serie unde sarta & etiam in uestimento Sartum quod comprehen
 sum: sermo enim non potest in uno homine esse solo sed ubi ratio cū
 altero coniuncta sit. Conserere manum dicimur cum hoste. sic ex iure
 manu consertum uocare. hinc asserere manum in liberbatem cum præ
 dimus: sic augures dicunt. Si mihi auctor est uerbi. nam manum asse
 rere dicit consortes. hinc etiam ad quod ipsi consortes. Sors hinc sor
 tes quod in his iuncta tempora cum hominibus ac rebus: ab his sortile

gi. ab hoc pecunia quæ in foenore fors est. Impendium quot inter se iungat: Legere dictum quod legantur ab oculis litterarum. Ideo etiam legati: quod publice mittantur leguntur. Item a legendo leguli qui oleam aut uuas legunt: hinc legumina in frugibus uariis: etiam leges quæ lectæ & ad populum late quas obseruet. hinc legitima & collegæ qui una lecti & qui in eorum locum subpositi sublecti. Additi allecti: & collecta quæ ex pluribus locis in unum lecta. Ab legendo ligna quoque quæ ea caduca legebantur in agro quibus in focum uterentur: undem ab legendo legio & diligens & dilectus. Murmuratur dictum a similitudine sonitus qui murmurat ita leuiter loquitur quod magis id sono facere quam ut intelligatur uideatur. hinc etiam poetæ murmurantia littora. similiter Fremor gemere clamare crepare ab uocis similitudine & sonitus dicta. hinc illa arma sonant: Fremor oritur. hinc nihil me increpitando commoues. Vicina horum quiritare: iubilare. Quiritare dicitur is qui quiritium fidem clamans implorat. Quirites a Curibus. ab his cum Tatio rege in societatem uenerunt ciuitates ut Quiritare urbanorum: sic iubilare rusticorum. itaque hos imitatus Aprissius ait Io Bacco quis me iubilat uicinus tuus antiquus: sic triumphare appellatum: quod cum imperatore milites redeuntes clamitant per urbem in capitolium eunti Io Triumphe id a Triumuo græco liberi patris cognomento potest dictum esse. Spondere est dicere. Spondeo a sponte. nam id ualet a uoluntate. Io Lucilius scribit de Cretea cum ad se cubitum uenerit sua uoluntate sponte ipsam sua parte adductam ut tunicam & cætera reiceret. Eandem uoluntatem Terrentius significat cum ait. Satius esse sua sponte recte facere quam alio metu. Ab eadem sponte a qua dictum spondere declinatum Spondit & respondet. Desponsor & sponsa. Item sic alia. Spondet enim qui dicit a sua sponte: spondeo spondit est sponsor qui idem faciat obligatur: hinc sponsus consponsus. Hoc Neuius significat cum ait: Consponsi spondebatur pecunia: aut filia nuptiarum causa appellabatur & pecunia & quæ de sponsa erat sponsa. Quæ pecunia inter se contra sponsum rogata erat dicta sponsio. cui desponsa quod erat sponsus. quo die sponsum erat sponsalis qui sponderat filiam dispondisse dicebatur quod de sponte eius id est uoluntate exierat. Non enim si uolebat dabat quod sponsus erat alligatus. Nam in Comædiis uides dici: Spondem tuam gratam filio uxorem meo. Quod tum & prætorium ius ad legem & censorium iudicium ad æquum existimabatur: sic dispondisse animam quoque dicitur: ut dispondisse filiam quod suæ spontis statuerat finem: a qua sponte dicere cum spondere quoque dixerunt: cum a sponte responderetur

id est ad uoluntatem rogationis. Itaq; qui ad id quod rogatur non dicit non respondet: ut non spondet ille statim qui dixit Spondeo: si iocandi causa dixit: neq; agi potest cum eo ex sponſu. Ita qui quis dicit in Tragedia: Meministi ne te despondere mihi gnatum tuam: quod sine spote sua dixit cum eo agi non potest ex sponſu. Etiam spes a sponte potest esse declinata quod tum sperat: quod cum uult sic fieri putat. nã quod non uult si putat metuit. non sperat. Itaq; hic quoq; qui dicit in Astraba Plauti. Sequere adſequere Poliba diſce meam ſpem Cupio conſequi: ſequor hercle quidem. nam libenter mea ſperata conſequor: Et quod sine ſponte dicunt. uere neq; ille ſperat qui dicit adoleſcens. neq; illa ſperata eſt. Sponſor & Praes & Vas neq; idem neq; res a quibus in ſedere ſimiles. Itaq; praes qui a magiſtratu interrogatus in publicũ ut preſtet a quo & cum reſpondet dicit praes. Vas appellatus qui pro altero uadimonium promittebat. Conſuetudo erat cum reus parũ eẽt idoneus inceptis rebus ut pro ſe alterum daret a quo caueri poſtea lege ceptum eſt ab his qui praedia uenderent Vades ne darent. ab eo ſcribi ceptum in lege mancipiorum uadem ne poſcerent nec dabitur. Canenũ & Cavit & Succanit & Canto & Cantatio ex camena pmutato pro. N. M. ab eo quod ſemel canit ſi ſãpius cantat: hinc cãtitat. Item alia. nec ſine canẽdo tibicines dicti. Omniũ enim horum quod a canere etiam Bucinator a uocis ſimilitudine & cantu dictus. Oro ab ore & perorato: & Exorat & Oratio & Orator & oſculum dictum. Indidẽ Omen & Ornamentum. Alterum quod in ore primum elatum eſt oſmen dictum. Alterum cum praepoſitione dicitur nunc ornamentum olim oſnamenta: ut Scenici plãriq; dicunt: hinc oſcines dicuntur apud Augures q; ore faciunt auſpiciũ. Tertium gradum agendi dicunt ubi quid faciunt in eo propter ſimilitudinem agendi & faciendi & gerendi quidã error his qui putant eſſe unum. potest enim aliquid facere & non agere: ut poeta facit fabulam & non agit. Contra actor agit & non facit: & ſic a poeta fabula fit & non agitur. ab actore agitur & non fit. Contra Imperator qui dicitur res gerere: in eo neq; agit neq; facit: ſed gerit id eſt ſuſtinet translatum ab his qui onera gerunt quod hi ſuſtinent. Proprio nomine dicitur facere a facie q; rei quam facit imponit faciem: ut fictor cum dicit ſingo figuram imponit: cum dicit informo formam: ſic cum dicit facio faciẽ imponit: a qua facie diſcernitur ut dici poſſit aliud eſſe ueſtimentũ aliud uas. ſic item quæ fiunt apud fabros fictores. Irẽ alios alia quicquid adminiſtrat: cuius opus non extat q; ſub ſenſu ueniat.

Ab agitato ut dixi magis agere q̄ facere putatur, sed quod his magis promiscue quam diligenter consuetudo est usa translatis utimur uerbis. Nam & quidem facere uerba dicimus & qui aliquid agit non esse inficientem. Qui adlucet dicitur Lucere. Abluere & luce dissoluuntur tenebræ: ab luce Noctiluca lucere item a luce quod propter lucem amissam is cultus institutus adquirere est ab ad & querere. Ipsum querere ab eo quod quæ res ut reciperetur datur operata querendo quæstio ab his conquæstor. Video a uisu quinq; eni sensuum maximus est oculus. Nam cum sensus nullus quod abest mille pass. sentire possit Oculorum sensus Vis usq; peruenit ad stellas Hinc uisenda uigilant uigilium: Inuidet. & atticum illud Obliuio lauet quod incidit inuidendum a quo etiam uiolauit uirginem pro uiciauit dicebant Aeque eadem modestia potius cum muliere fuisse q̄ concubuisse dicebat Cerno idem ualet itaq; pro uideo ut ait Ennius Lumen iubar ne i cælo cerno: Carius sensuq; inesse & motum in membris cerno. Dictum cerno a cereo id est a creando creo ab eo q̄ cū quid creatum est tunc deiq; uidetur: hic fines capilloꝝ descripti quod finis uidetur discrimē & qui id in testamēto. i. facito uideant te esse hæredem. Itaq; in creatione adhibere iubent testes. Ab eodē est quod ait medea. Ter sub armis mali multa cernere quam semel modo parere: quod ut decernūt de uita eo tempore multoꝝ uideatur uitæ finis. Spectare dictū ab antiquo quo et Ennius usus. Vos epulo postq̄ spexit. Et quod in auspiciis distributū ē Qui habent spectionē quod nō habeant & quod in auguriis et nūc augures dicūt auē specere cōsuetudo cōmunis: quæ cū præuerbis cōiuncta fuerunt etiā nunc seruat ut aspicio: conspicio: respicio: suspicio: despicio sic alia in quo etiam expecto quod expectare uolo: hinc specula: hinc Speculum quod in eo specimus imaginem. Specula de quo prospicius Speculator quē mittimus ante ut respiciat quæ uolumus. hinc quo oculos iungimus quibus specimus. Specillum ab auribus uidentur dicta uerbi. Audio: & Ausculto: audio ab auo quod auribus auemus dicere semper quod Ennius uidetur Erimon ostendere uelle in Alexandro cum ait. Iam dudum ab ludis animus atq; aures auent auide expectantes nuncium. propter hanc aurium auiditatem theatra replentur ab audiēdo et auscultare declinamus. quod hi auscultari dicūtur q̄ auditis parēt a quo dictū poetæ audio aut ausculto: lræ cōmutatiōe dī. Olor: Olor. hinc olet & odorari: & odoratur: & odora res. Sic ab ore Edo Sor-

beo. Bibo. Poto. Edo. a græco Edon. hinc Esculentum & Escedula. & qd
 græce golo latine gustat. Sorbere Item Bibere a uocis sono: ut feruere
 aquam ab eius rei simili sonitu: ab eadē lingua quod poton Potio un-
 de Poculum. Potatio Repotatio indidem puteus quod sic græcum an-
 tiquum nō ut nunc phrear: dictum a manu Mācipium quod manu ca-
 pitur. Cum iūgit plures manus Manipulus: Manipularis manica. Ma-
 nubrium quod manu tenetur: Mantelium quasi manuteliū ubi manus
 terguntur. Nunc primum ponam de censoriis tabulis. Vbi noctu
 in templum censura auspicauerit: atq; de cælo nuncium erit præconis
 sic. Imperato ut uiros uocet quod bonum: fortunatum: foelix salutaq;
 fiet populo. Ro. quiritium. Reiq; p. P. R. quiritium mihiq; collegæq;
 meo: fidei: magistratuiq; nostro. Omnes quirites: pedites: armatos: pri-
 uatosq; Curatores omnium tribuum siquis pro se si uerbo altero dari
 rationem uolet uocat Inlicium. Huc ad me præco in templo primum
 uocat post eadem eris. Item uocat ubi licet censor. scribe: magistratus
 myrra unguentisq; unguetur: Vbi prætores Tribuniq; plebei quiq; i cō-
 siliū uocati sunt uenerunt. Censores inter se sortiuntur. Vter lustrū
 faciat ubi templum factum ē: post autē cōuentionem habet qui lustrū
 conditurus est. in cōmentariis consularibus scriptū sic inueni. Qui exer-
 citum imperaturus erit Accenso dicit hoc. Calpurni uoca illicium: Om-
 nes quirites huc ad me: accensus dicit sic: Omnes quirites inlicium uisi-
 te huc ad iudices. C. Calpurnius dicit. Voca ad conuentionem omnes
 Quirites huc ad me Accensus dicit Sic omnes quirites ite ad conuenti-
 onem huc ad iudices. Deinde consul eloquitur ad exercitum Impero q̄
 conuenit ad Comitua centuriata. quare hinc accenso illic præconi dicit
 Hec est causa in aliquot rebus Idem ut præco accēsus acciebat: a quo
 Accēsus quoq; dictus. Accensum solitum Ciere Boetia ostendit quam
 comœdiam alii esse dicunt hoc uersu Vbi primum accensus clamarit
 meridiē hoc idem Costonius in actionibus scribit prætorem accensum
 solitū tum esse iubere ubi ei uidebatur horā esse tertiam in clamarit ho-
 ram esse tertiā. Itēq; meridiē & horam nonā circum aures mitti solitus
 quomodo inliceret populum in eum unde uocare posset ad contionē
 nō solum ad Consules & Censores sed etiam quæstores ut cōmentariū
 iudicat uetus inquisitionis. M. Sergii Manii Filii quæstores. qui capi-
 tis accusauit rogū in aqua sic est auspicio orādo. Sed in tēplo auspicius
 dū aut ad prætorē aut ad cōsulē mittas auspiciū petitū. Cōmeatū pre-
 tores uocet ad te. Et eū de muris uocet. præco Id ipare portet cornicē
 ad priuati ianuā & i arcē mitas ubi cānat collegā rogis & cōiti edicat d̄

rostris & argentarii tabernas occludant patres censeant: exquiras & ad esse iubeas magistratus censeat ex ara cōsules prætore tribunosq; plebis collegasq; uos: & in templo iubeas adesse homines: ac cū mittas cōtionē a uoces. In eodem commentario acquisitionis ad extremum scripti caput edicti hoc est. Item q; attingat qui decessoribus classicum ad comitia centuriata redemptum habent. uti curēt eo die: quo die comitia erunt. In arce Classicus cannatum circumq; muros & ante priuati huiusce. T. Quinti Trogi scelerosi hostium cannat. & ut in campo cū prima luci adsit. & inter id cum circum muros mittitur & cum contio aduocatur interesse tempus apparet ex his quæ inter ea fieri illicitum scriptū ē: sed ad comitia tum uocatur populus: ideo q; alia de causa hic magistratus non potest exercitum urbanum conuocare censor: cōsul dictator. Interrex potest q; censor exercitu cēturiato cōstituit Qui quennalem cum lustraret: & i urbem ad uexillum ducere debet dicta tor: & consul in singulos annos q; hic exercitui imperare potest quo eat id quod propter centuriata comitia imperare solent. Quare non ē dubium cum hoc inlicium sit: cum circum muros itur ut populus inlicia tur ad magistratus conspectum qui consul uocari potest in eum locū unde uox ad contionem uocatis exaudiri possit. quare una origine inlicio & inlicis. quod in choro proserpine est & pellexit quod in hermi ona est cum ait Pacuius: Regni alieni cupiditas pellexit. Sic elici lo uis uisa ara in auentino ab eliciendo. hoc nunc aliter fit atq; olim q; au gur consuli adest tum cum exercitus i peratur ac præt. Quid eū oporteat dicere. Consul augur imperare solet ut is licium uocet: non accēso aut præconi id inceptum credo cum non adesset accēsus & nihil itere rat cui imperaret & dicimus cum siebat quædam neq; itē facta neq; item dicta semper hoc ipsum ilicium scriptum iueni in. M. Iunii com mentariis: quod tamen ibidem est quod illicite illexit. Quæ cum. E. & C. cum. G. magnam habent cōmunitatem: sed quoniam i hoc de pau cis rebus uerba feci. De pluribus rebus uerba faciam pauca: & potissi mum quæ in græca lingua putant latina: ut Scalpere σκαλένειν ster nere στορεννύνειν lingere λιγνάσθαι ferre φέρειν prouidere προι Δειν errare ἔρπειν q; oia græca sunt. Itē ab γίγνομαι gignitur: ab eo quod dicunt στραγγαλισθῆσαι strangulare. tinguere a greco θιγῆ νειν Præterea ades ab eo qd illi nos malaxai illi μαλακι ζειν potai ποτιζειν domare Δμείνειν mulgere ab ἀμέλγειν ut rücia re & cetera: ut rücinare a rücina cuius origo græca. Qd ad origines uer bor; huius libri ptinet satis multas arbitror positas huius gñis desistā:

& quoniã de hisce rebus: tris libros ad te mittere institui. De oratiõẽ so-
luta duos poetica unum & ex soluta oratione ad te misi duo Priorem
de locis & quæ in locis sunt: hunc de tẽporibus & quæ cum his sunt cõ-
iuncta. Deinceps in proximo de poeticis uerboꝝ originibus scribere isti-
tui.

.M.T.VARRONIS LIBER TERTIVS.

TEmpoꝝ uocabula & eoꝝ quæ coniũcta sunt aut in agendo
fiunt aut cũ tempore aliquo enũciantur priore libro dixi ï
hoc dicam de poeticis uocabulis & eoꝝ originibus in quis
multa difficilia. Nã ut uerbum quod cõditum est e qbus
litteris oportet scribi aperiã Inde si post aliqua dẽpta sit obscurius fit.
Volũtas in posteriores nõ reprehendẽda. Igitur in illis qui in scrutãdo
uerbo litteras adiciunt: aut demũt quid facilius. quid sub ea uoce sub
sit uidere possit. Etenim facilius obscurã opam Hyrmicidum ex ebore
oculi uideãt extrinsecus admoneãt nigras setas cũ hac adminicula ad-
das ad eruendã uolũtatem impositoris tñ latent multa qđ si poetice ï
carmibus seruabit: multa prisca quæ eẽnt: sic et cui eẽnt potuissent. fe-
cũdius poemata ferrẽt fructũ. Sed ut in soluta oratiõẽ sic in poematis
uerba oĩa quæ hẽnt et uia possunt dici. Nec multa ab eo qđ nõ erunt
in lucubratione liã psecutã: Licet multũ legeret Elu hois in prio in liis
latinis exercitati ïterpretatione carminũ salioꝝ uidebis. & exili littera
expeditã: & prãteritã obscura multa. Nec miꝝ cũ non mõ Epimenidis
opus post ãnos. L. expetitũ a multis nõ cognoscatur. Sed et Teucer Li-
uii post ãnos. xii. ab suis qđ sit ignoratur ad hoc qđ ad uerboꝝ poeticõꝝ
ætate: quoꝝ si Pompilii regnũ fõs ï carmibus salioꝝ: neq; ea a superiori-
bus accepta tñ hẽnt. dcc. ãnos. Quare cur scriptoris ïdustrã reprehẽdas
qđ herois tritauũ attauũ nõ potuerit repire: cũ ipse aui tritauĩ matrẽ nõ
possis dicere qđ ïteruallũ multo tãto ppius nos qđ hĩc ad ïnitũ salioꝝ
quo Romanoꝝ priã uerba poetica dicũt latina. Igitur de origibus uer-
boꝝ qđ multa dixerit: cõmode potius boni cõsulẽdũ: qđ qui aliqđ neque
rit reprehẽdẽdum. prãserti cũ dicat ethimologice nõ omniũ uerboꝝ
posse dici cã: ut qa quã ad medendũ medicã: neq; si nõ noris radices
arboris nõ posse me dicere pirũ eẽ ex ramo: ramũ ex arbore: eã ex radi-
cibus quas nõ uideo. Quare qđ ostẽdit Equitatũ eẽ ab equbus: Eqtes ab
equite: Equitem ab equo. neq; equus unde sit dicit tamen hic docet
plura. & satissacit grato: quem imitari possumus nec ipse liber erit
ndicio. Dicam in isto libro de uerbis: quæ a poetis sunt posita. Pri-

mū de locis: deinde de his quæ in locis sunt. Tertio de temporibus tū
 quæ cum temporibus sunt coniūcta: utq; cum his sint coniuncta adiū
 gā & si qd excidit ex hac: q̄dripartitōe tam̄ ī ea ut cōprehēdā ĩcipiā hic
 Vnus erit quem tu tolles in cærule cæli templa. Templum tribus mo-
 dis dicitur: ab natura: ab auspicando: ab similitudine: Natura in cælo
 ab auspiciis ī terra: ab similitudinē sub terra: In cælo Templum dicitur
 ut in hecuba magna Templa cæli tum cōmixta stellis splendidis: In
 terra: ut peribea. Scrupea saxa bachi tēpla ppe aggreditur: Sub terra
 ut in andromacha Acherusia templa alta orci saluete in fera. qua quia
 initium erat oculi a tuēdo primo templum dictum quo circa cælū qua
 attuimur dictum templum. Sic contremuit templum magnū Iouis al
 titonātis. i. ut ait Neuius ī emisserio ubi tetracherulo septū stat Eius
 templi partes quatuor dicuntur. Sinistra ab oriente Dextra ab occasu.
 antica ad meridiem. Postica ad septētrionē ī terris dictū tēplū locus
 augurii aut auspiciū causa qbusdā cōceptis uerbis finitus: cōcipitur uer
 bis nō eisdē usq; quaq; ī arce. itē sic Testaq; me ita sunt quoad ego eas
 te linguā nūcupauero. Ollauer arbor quirquir ē quā me sētio dixisse tē
 plū tectū quē festo ī sinistrū Ollaber arbor ē q̄q̄. q̄ quid est q̄ me sē
 tio dixisse tēplum quē festo in dextrū: Interea Cōcretionē: Cōspitionē.
 Cortumionē. utiq; ea rectissime sensi in hoc tēplo faciūdo arbores con
 stitui fines apparet & intra eas regiones qua oculi cōspiciēt. i. tueamur
 a quo tēplū dictū: & cōtemplare. ut apud Enniū ī Medea Cōtēpla & tē
 plum cereris ad leuam aspice. Cōtēplare & Cōspicare. id esse apparet
 ideo dicei. Cū tēplū faciat augurē cōspitiōe qua oculorū cōspectū finiāt.
 q̄ cū dicunt cōspitiōem addunt cortumionē: quæ dicitur a cordis ui
 su. Cor enim Cortumionis origo: quod addit tēpla: ut sint dextra aiūt
 sancta esse qui glossas scripserūt. i. falsū. nam curia hostilia templum ē
 & sanctum non est. Sed hoc ut putarent adē sacram esse templum
 & esse sanctum Quod ī urbe Roma plerāq; ædes sacrae sunt templa
 eadem sancta & quod loca quædam agrestia quod alicuius dei sunt:
 dicētur Tesca. Nam apud Acciū in philecto Lēnia quis tu es mortalis
 qui in deserta & Tesca te appones loca: Loca. n. quæ sint designat cum
 dicit Lēnia Præest olitor arat. & celsa cabyg delubra tenes mysteriaq;
 pristina castris cōcepta sacris. Deinde Vulcania templa sub ipsis colli
 bus ī quos delatus locus dicitur: alto ab lumine cali & Neuius expiran
 te uapore uides unde ignes clauet mortalibus diuis quas hoc loco
 quo tesca dixit non errauit: neq; ideo quod sancta sed quod ubi
 mysteria fiunt aut tuentur tuesca dicat tuesca post tesca facta. tu

eri duo significat unū ab aspectu ut dixit unde ē illud. Tueor te senex
 pro Iupiter. Et quis pater aut cognatus uolet nos cōtra tueri. Alterum
 a curando ac tutela ut cum dicimus. Bellum tueor. & tueri uillā a quo
 etiam quidam dicunt illū qui curat ædes sacras Edituum nō Editumū.
 Sed tamē hoc ipsum ab eadem profectū est origine qđ quē uolumus
 domum curare dicimus. Tu domi uidebis: ut Plautus cum ait: itus pa
 ra: cura: uide quod opus fiat Sic dicta Vestusca quæ uestē spiceret. i. ui
 deret uestē ac tueretur. Quare a tuendo & templa & Tesca dicta cū di
 scrimine eo qđ dixi: Etiam indeidē: Illud. n. extemplo acceptū me nega
 to & filium. Extemplo est cōtinuo qđ omne templū debet esse cōtinu
 o septū: nec plus q̄ unum introitum habere. Quod est apud Acciū: Per
 uade polum splēdida mundi sidera bigis cōtinuis se cepit spoliis. po
 lus græcum id significat circum cæli. Quare qđ est peruade polum ual
 de uade per polū: Signa dicuntur eadem & sidera: Signa q̄ aliquid si
 gnificēt: ut libra æqnoctium. Sidera quæ insidunt: atq; ita significāt ali
 quid in terris perurendo aliudue. Quare ut signum cadens in pectore
 qđ est terrarū amfracta re. uisum Amfractū est ab origine Flexum du
 plici dictū ab ambitu & frāgendo ab eo leges iubēt in Directo pedum.
 Viii. esse In anfracto. xvi. idest in flexu. Ennius ut ubi Titanis triuia de
 derit stirpem liberum. Titanis Triuia Diana est ab eo dicta Triuia eo
 q̄ in triuio ponitur fere in oppidis græcis: uel q̄ luna dicitur esse quæ ī
 cælo tribus uis mouetur in altitudinem & latitudinem & longitudinē.
 Titanis dcā q̄ eā genuit unus ex titanibus: ut in Plauto latoa titanis ut
 scribit manilius est creata titano ut idem scribit latona parit casto cō
 plexu Iouis delta deos geminos. i. Appolinem & Dianam Idem de eo
 dem cōsancte Apollo qui umbilicum certum terrarū obtines. Umbilicū
 dictū aiunt ab unbilico nostro qđ is medius locus sit terrarū ut umbi
 licus in nobis q̄ utrūq; ē falsū. Neq; hic locus est terrarū medius.
 neq; noster umbilicus est hominis medius itaq; pingitur qui uocatur ic
 thō Pythagora ut media cæli ac terræ linea ducatur infra ūbilocum: per
 id qđ discernitur homo mas an foemina sit: ubi hortus humanus simi
 lis ut ī mūdo ubi enī oīa nascūtur ī medio qđ terra mūdi media. Præte
 rea si qđ mediū. i. ūbilocus ut pila terræ non Delphi medium & terræ
 medium nō hoc: sed qđ uocāt Delphis ī ede foramē: adlatū ē qđdā ut
 thesauri speciē qđ græci uocāt ophalō ūbilocū dixerūt Pacu. Calidonia
 altrix terra exuberatiū uirg. ut ager tusculāus sic calidōius ager ē n̄ ter
 ra. sed lege poetica q̄ terra etholia ī q̄ calidon apte totū accipi etholiā
 uoluit. Accius mystica ad dextrā uada præter uecti mystica ac a mysteri

is quæ ibi in pprijs locis nobilia fiūt. Ennius areopagite qđ dedere
quā pudam. Areopagite ab areopago: is locus athenis: Musæ quæ pedi
bus magnum pullatis olympū: Cælum dicunt græci olympum: montē
in macedonia omēs a quo potius puto dictas musas olympiadas. ita. n
a terrestribus locis cognominate Libertides Pipleides Pipliades: Thel
piades: Heliconides: qđsi Hellepontum & claustra quod xerxes quon
dam eum locum clauit: nā ut ait Ennius. Isq; Helleponto pontē con
tendit in alto: nisi ab eo quod Asiam & Europam ibi concludit mare
& inter angustias facit pponitidis fauces: Pacuuius aliq; in ægeo fræto
Dictum fretum a similitudine feruētis aquæ: q; in fretū sæpe cōcurrat
æstus atq; efferuescat Aegeum dictū ab ifulis q; in eo mari scopuli in
pelago uocantur a similitudine caprarū Eges Pacuuius Eges ferme ade
rāt æquore in alto ratibus repentibus Aequor mare appellatū q; aqua
tum cōmotum uento non est: ratis nauis longa dicitur ut Ennius cum
ait: Cōferre aut ratē eratam qui perit & qui dum mare sudantes eunt
atq; sedentes: Ratis dicta nauis longa ppter remos q; hi cū per aquam
sublati sunt dextra & sinistra duas pis efficere uidētur Ratis: unde hoc
translatum illic ubi plures mali aut asseres.

Agrestis ab agro Insulas dictas apparet qđ uelamēta hostis e lana quæ
addūtur dicitur ifulæ: itra hostiarū cornua uelamēta erāt. Itaq; nūc cū
ad sepulchrum ferunt frondes ac flores addūt nō lanas: iō Neuius ait
sed uelatas frondentis comas cornua tauarū: Vmbram iaci dicere appa
ret cornuatā a coribus. Cornua a curuore dicta q; pleraq; curuamus at
quas memorant nosce nos esse Casmentarum pnicum uocabulum. ita
natū atq; scriptum est alibi. Carmene ab eadē origine sunt declinatæ in
multis uerbis in quo atiqui dicebant. s. Postea dicunt. r. ut in carmie sal
orum sunt hæc Orculo dolosi Eso pro osculo. Dolori. Ero: omnia uero
ad patula coemisse iam cussianes duonuseruses. dumq; Ianusq; uenet
post melios melior: Fedesum foederum: Plusima plurima Meliosē me
liorem: A senam Arenam Ianitos: Ianitor Quare Casmena Carmena i
de Carmē a carmē. r. postea extrito carmēa factū. ab eadē uoce canite p
quo i saluari uersu scriptū ē Cāte hoc uersu diuū exta cāte diuū deo su
plice cāte In carmie Priāi apđ Acciū qđ ē Veteres Casmēas Cascas res
uolo profari & primū cascū significat uetus eius origo sabia quæ usq;
radices in oscam linguam egit. Cascu: uetus. esse significat Ennius qđ
ait: Quamprimum cascū populi genuere latini: ego magis manilius qđ
ait Cascum duxisse cascā non mirabile est quoniam Canoras fa
ciebat nuptias. Item ostendit papinii Epygramatum quod in

adolescentem fecerat Cascam Ridiculum ē cum re cascā tua cascā di-
 cit Amica philopotonis eius qui senex puerum dicit pusum puellā pu-
 sam. Sic fiet mutuam mulinam ut sis uere pusus tu tua amica senex.
 Item ostendit quod oppidum uocatur casinum hoc enim a sabinis orti
 Samnites tenuerunt: & nunc nostri unde & cassinum forū uetus appel-
 lant. Item significant in atellanis aliquot pupum senem: quod osci cas-
 nar appellant apud lucilium: Quid tibi ego ambages ambiui scribere
 conor. Profectum a uerbo ambe quod ē in ambitu & ambizioso. Apud
 Valerium foranum. Vetus adagio est. O. P. Scipio quod uerbum usq;
 eo euauit ut græcum pro eo positum magis sit apertum: nam idem
 quod Paroemion uocant græci ut auribus lupum teneo. Canis caninā
 non est adagio est littera comutata A bagio dicta ab eo qd ambit ora-
 tionem: neq; in aliqua una re consistit sola Adagio dicta ut adustum
 quod circum ustum est ut ambiagna bos apud augures quam circum
 aliæ hostiæ constituuntur. Cum tria sint coniuncta in origine uerborū
 quæ sint animaduertenda: a quo sit impositum: & in quo & quid sape
 nō minus de tertio quam de primo dubitatur: ut in hoc Vtrum primū
 una canis aut canes sit appellata: dicta enim apud ueteres Vna canes.
 Itaq; Ennius scribit: Tantidē quasi feta canes sine dentibus latrat lucu-
 lius: Neq; & magnus homo laniorum imanes canes ut Impositio unius
 debuit esse canis plurium canes. sed neq; Ennius consuetudinem illam
 sequens est reprehendendus neq; is qui nunc dicit Canis caninam non
 est. Canes quod latratu signa dant ut signa canāt Canes appellatæ: Et q;
 ea uoce indicant quæ noctu latēt Latratus appellatus. Sic dictum a q;
 busdam ut una canes una Trabes remis rostrata per altū. Ennius. Vti-
 nam ne in nemore pelio securibus cesa accidisset ad terrā abiagna tra-
 bes. Cuius uerbi singularis casus recte correctus ac facta trabs ī medio
 Ennius: Cellitum Camilla expectata aduēis: salue hospita Camilla Qui
 glossemata interpretati dixerūt administram addi oportet ī his quæ
 occultiora. Igitur dicitur in nuptiis Casmilus qui cum merū fert ī quo
 quid sit ī misterio pleriq; extrisecus nectūt. hic Casmillus noīatur ī sa-
 mothrace misteris Dius quidam admister diis magnis uerbum græcū
 arbitror quod apud Callimachum ī poematis eius iueni apud Enniū
 Subulo finitimas ppter astabat a quas Subulo dictus q; ita dicūt Tibi
 cies tusci quo circa radices eius ī eruria nō latio grūdū euersibus Quo
 oli fauni uatesq; canebāt. Fauni dei latior; ita ut faunus & fauna sit ī
 uersibus quos uocāt saturnios ī syluestribus locis traditū ē soltos fari
 Quo fādo faunos dictos: Antiquos poetas Vates appellabāt a uersū

bus uiendis: ut in poematis cū scribā ostendam: Corpore tartarino pro-
gnata paluda uirago. Tartarino a tartaro dictū: Plato i quarto de flu-
minibus apud inferos quæ sint in his unum tartarum appellat. Quar-
tari origo græca. Paluda a paludamentis sunt hæc insignia ac ornamē-
ta militaria: ideo ad bellum cum exit imperator: ac lictores mutauerūt
uestem & signa incinuerunt paludatus dicitur proficisci quæ ppter qđ
conspiciuntur qui ea habent ac fiunt palam paludamenta dicta. Plau-
tus Epeum fumificū coquum: ab epeo illo qui dicitur ad Troiā fecisse
equū troianum & argiuis cibum curasse: ideo ait epeū fumicum q le-
gioni nostræ habet coctum cibū. Apud Ennium: Atq; prius pariet locu-
sta lucā bouem Luca bos elephas cur ita sit dicta duobus modis inue-
ni scriptum. Nam & in Cornelii cōmentario erat a libycis Lucas. Et in
Virgilii cōmentario ab lucanis lucas ab eo quod nostrorum maximam
quadripedem quā ipsi haberent uocarent bouē & in lucanis pyrri bel-
lo primū uidissent apud hostis elephantos. Idem non item quadrupe-
pedes cornuatas. nam quos dentes multi dicunt sunt cornua lucanam
bouem quod putabant lucā bouē appellasse. Si a libya dictæ essent lu-
ce fortasse Pantheræ quoq; & leones non aphricæ bestia diceretur sed
luce. si ab lucanis dictæ. Vrsi cur potius lucani q luci dicti. Quare ego
arbitror potius lucas ab luce quod longe inducebant propter iauratos
regios clipeos quibus eorum tumor natæ erant turres. Ennius: Orator
sine pace redit regi; refert rem. Orator ab oratione dictus qui enī uer-
ba haberet orationum publice aduersus eū quo legebatur: ab oratione
orator dictus cum res maiore ratioe legebantur potissimum qui causā
cōmodissime orare poterant. Itaq; Ennius ait: Oratores doctiloqui apđ
Enniū Olim respondet suauis sonus egria. Olli ualet dictum illi ab ol-
la & ollo q; alterū comitiis cū recitatur a præcone dicitur Olla centu-
ria nō illa. Alterū apparet i funeribus idictiuis quo dicitur ollus læto
datus est quod græcus dicit lithi id est obliuioni apud Ennium mēsas
constituit idemq; Ancilia. Ancilia dicta ab ancisu q; ea arma ab utraq;
parte ut thracum incisa: Saturnio in carmine Liba quæ fictores argeos
& tutulatos. Liba q; libandi causa fiunt. Fictores dicti a fingendis libis.
Argei ab argis. Argei fiunt e sirpeis uirgultis simulachra sunt hominū
xxiiii. Ea quot annis a ponte sublicio a sacerdotibus publice deici solēt
in tiberim: Tutulati dicti hi qui in sacris capitibus habere solent ut me-
tam. id titulus appellatur ab eo quod matrefamilias crines conuolu-
tos ad uerticem capitis quos habent uti uelatos dicunt tutulos: siue ab
eo q; tuendi causa capilli fiebant: siue ab eo quod altissimum in urbe

quod ē arx ēa res tutissima tutulus uocatur. Eundem Pōpiliū ait fecisse
 flumines qui cū omnes sunt a singulis deis cognominati in quibusdā ap-
 parent ethyma. ut cur sit Martialis & Quirinalis: sunt in quibus flami-
 num cognominibus latēt origines: ut qui sunt in uersibus pleriq; Vol-
 turnalem: Palatuaalem: furinalē floralem qui falacrem & pomonalē fe-
 cit obscura ē eorū origo. Volturnus diua palatua: Furria: Flora: Falacer
 Pomona pomorū pater. Nam apud Enniū: lam cata signa fere sonitū
 dare uoce parabant. Cata acuta. hoc enim uerbo dicunt Sabini quare
 Catus Elius sextus non ut aiunt sapiens sed acutus: Et quod ē tunc cœ-
 pit memorari simul cata dicta accipienda acuta dicta apud Lucilium
 Thirno capto corium excludūt foras: Occiduntq; lupos aperdite & iu-
 ra siluri Sume rethe atq; Amiā: Piseium nomina sūt eorūq; in grācia
 origo. Apud Enniū quāq; Ceruleo felo: Orta nare cepta. Caua cortina
 dicta q; ē inter terrā & cælū ad similitudinē cortinæ Apollinis ea a cor-
 de q; inde sortes primæ extimatæ apud Enniū Quin inde inuictis sum-
 pserūt pduellibus. perduelles sunt hostes ut perficit: sic perduellū du-
 ellum. i. postea bellū ab eadē cā facta. Duellona Bellona apud Plautū:
 neq; iugula neq; Vesperugo neq; Vergilie occidūt. Iugula signū ē qđ
 Actius appellat Oriona cū ait: Citius orion patefit. huius signi caput
 dicitur e stellis quattuor quas infra duæ claræ quas appellāt Vmeros:
 inter quas quod uidetur in gulū unde iugula dicta. Vesperugo stella q̄
 uespere oritur: a quo etiā Turpilius scribit Vesper: itaq; dicitur alter:
 Vesper adest quē dicūt græci ἑσπερον Neuius patrem suū optimū ap-
 pellat supremū: Supremū a superrimo dictū. Itaq; in. xii. tabulis so-
 lis occasu diei suprema tēpestas esto. Libri augurū p tēpestate tēpestu-
 tem dicūt. i. supremū augurii tēpus. In cornicula qui regi latrocinatus
 decē annos Demetrio. Latrones dicti ab latere qui circū latera erant re-
 gi atq; ad latera habebāt ferrū quos postea a stipatione stipatores appel-
 larūt & qui cōducebātur. ea enim merces græce dicitur Cerdon ab eo
 ueteres poetæ nōnunq; milites appellāt latrones: qđ itē uti milites cū
 ferro aut q; latēt ad insidias faciendas: Apud Neuiū: Risi egomet me
 Cassabundū ire ebriū: Cassabundū a cadendo. Itē Diabatra in pedibus
 habebat & erat amictus Epicroco similis utrūq; uocabulū græcū: i Me-
 nechinis Plauti: Inter ancillas sedere iubes lanā carere. Idē ē hoc uerbū
 in Eméthria Neuii carei a carendo q; eam tū purgant ac deducunt ut
 careat spurcicia ex quo carminari dicitur tū lana: cum caret ea quod i
 ea hæret. Neq; ē lana: quæ in romulo Neuius appellat oscā ab oscis: In
 psa iā pol ille hic aderit credo congero meus. Cōgerro a gerra & græcū

ē & in latina gratis. In menechinis. Idē istuc alius adscriptiuis fieri ad le-
 gionē solet. Adscriptiui dicti q̄ olim adscribebātur Inermes qui succe-
 derent armatis militibus si quis eorū deperisset: in Trinūmo. Nam illū
 ibi ferentariū a ferendo. i. inane ac sine fructu: aut q̄ ferentarii equites
 hi dicti qui ea mō habebant arma quæ ferentur ut iaculū: huiuscemo-
 di equites pictos uidi ī Esculapii æde uetere & ferētarios adscriptos in
 friuolaria: Vbi rorarii estis: en sunt. ubi sunt accensi ecce. Rorarii dicti
 a rore qui bellū cōmittebant ante ideo quod ante rorat q̄ pluit: Accen-
 sos ministratores Cato esse scribit: pōt id ab arbitrio nā inde ad arbitri-
 um eius cuius minister: Pacuius deum triportenta in mercatore pōit
 Idem ī mercatore: Nō tibi istuc magis diuidia ē q̄ mihi hodie fuit. hęc
 eadem ē in Corolaria Neuius diuidia a diuidendo dicta q̄ diuisio di-
 stractio ē doloris. Itaq̄ idem ī Curulione ait: Sed qd tibi ē lienes negāt
 renes dolent: Pulmones distrahuntur. In pagone. Honos sincerasto pe-
 rit pernis gladios. Sincerastū ē omne medulium ātīquo uocabulo græ-
 co. In parasito pigro domū ire cepi tramite dextra uia. Trames a trans-
 uerso dictus. in fugitiuis: Agerge ipecta uide uiuices quantas. Iam ispe-
 xi quid essent uiuices alii excitatū uerberibus corpus. In Cistalaria: Nō
 quāsi ut hęc sunt hic limaces Liuide Limax a limo quod ibi uiuit Dio-
 uolares senicule miracole. Viuolares Sabini soboles. Scenicule ab sceno
 nugaria. Miraculæ a miris id est monstris a quo Actius ait personas di-
 stortas oribus deformes mirones. Ibidem: Scraclia Scrupidæ rutabulæ
 Tantulæ ab excreando. Scraclia sic adsignificat scrupidā Aurelius scri-
 bit Aufcauripedam. Iuuentius comicus dicebat a uermiculo piloso qui
 solet esse in fronde cum multis pedibus. Valerius a pede ac scrupea. ex
 eo ab Actio positum: curiosa itaq̄ ē. In Menalippa: Reicis abste religi-
 onē Scrupea iponas stritabillas a stritilando stritare ab eo qui sistit agre
 in astra ac sitiose annonā caram e uili cōcinat uiris: Ideo in Siteliter
 go idem ait. Mulieres uxerculauit: ego noui: scio: ac sitio aquā sic: Cla-
 uilius scribit Axitiosas demonstrari consupplicatrices: ab agendo axitio-
 sas: ut ab una faciendo factioles: sic ab una agendo actiosa dictæ. In Ce-
 stione cerastribula: ut de lūbo obscenabis. Cerastribula ut Opilius scri-
 bit circū coxas indices sunt nobis. id græcum ē ab huius loci uersura. In
 eruolaria: Scobinam ego illam actutū adrafi. Scobinam a scobe. Lima
 enim materia fabrilis ē. In penulo: Vinceretis circuncurso uel gralatorē
 gradum. Gralator a gradu magno dictus: In Truculento: Sine uirtute
 argutum ciuem mihi habeam propræfica ut Aurelius scribit: Mulier
 abluctu quæ cōduceretur quæ ante domū mortui laudes eius caneret

hoc factitatū Aristoteles scribit in libro qui scribitur Noia barbarica quibus testimoniū ē quod fretū ē. Neuius: Hoc quidē hercle opinor praefica ē. Nā mortuos collaudat Claudius scribit dicta quae praeficeretur ancillis quēadmodū lamētarētur: praefica ē dicta. utrunq; ostēdit a praefatione praeficā dictam. apud Enniū decē Coclites quas mōtib; lūmis ripis fœdere ab oculo Cocles ut oclēs dictus qui unū haberet oculum: quo circa in Curculione ē decoclitū p̄ sapia esse arbitror. Nā sunt unoculi. Nunc de tēporibus dicā quod ē apud Cassium nocte intēpesta nostrā deuenit domū. Intēpesta nox dicta ab tēpestate. Tēpesta ab tēpore. Intēpesta nox quo tēpore nil agitur. Quid noctis uidetur in alto sono cæli clipeo temo superat stellas iublīme cogens etiā atq; etiā noctis iter. hic multā noctē ostēdere uult a temonis motu. Sed temo unde & cur dicatur latet. Arbitror antiquos rusticos primū notasse quedā in cælo signa quae praeter alia erant insignia atq; ad aliquem usū culturæ tempus designādū cōuenire animaduertebantur. eius signa sunt q̄ has septem stellas graeci ut Homerus uocat ἀμαξάν & p̄p̄inquū aq; signū bootē nostri eas septē stellas boues & temones & prope eas axem Triones eim & boues appellātur a bubulcis etiam nūc maxie cū arant terram aquis: ut dicti ualētes glebarii qui facile p̄cidunt glebas. sic omnes qui terrā arabant a terra Tetriones: unde Triones ut dicerētur de tritu. Temo dictus a tenēdo. is eim cōtinet iugū & plaustrū: appellatū a parte totū ut multa possūt. Triones dicti septē q̄ ita sita stellae ut ternae trigona faciant. Aliquod lumē iubar ne in cælo cerno. Iubar dicitur stella Lucifer quae in sūmo habet lumē diffusū: ut leo in capite iubar. huius ortus significat circiter esse extremam noctē. Itaq; ait Pacuuius: Ex orto iubare noctis decurso itinere. Apud Plautum i Parasito pigro Inde hic denepotus primo crepusculo Crepusculū dictū a sabinis & id dubiū tēpus noctis an diei sit itaq; in cōdālio ē. Tā crepusculo fere ut amēt lampadas accēdite. Ideo dubiae res crepere dictae. In Trinummo: Cōcubium sit noctis. priusq; postremū perueneris. Concubiū a concubitu dormiendi causa dictū. In Asinaria: Videbitur factum uolo at redito Conticinio. Cōticinium puto a cōticiscendo dictū: siue ut Opilius scribit ab eo cū conticuerūt homines. Nunc de his rebus quae adsignificant aliquod tēpus cū dicuntur aut fiunt dicam. apud Actiū: Recip ea tendēs neruo eq̄no concita tela. Reciproca ē cū unde qd̄ profectū redit eo qd̄ ab recipere reciprocare fictū: aut quod postcere prorogare dictū apud Plautū aut transuersum nō p̄uersus cedit quasi cācer solet dicitur ab eo quod in id quod ē uersus: & ideo qui exit in uestibulum

quod ē ante domū pro dire & procedere quod cū lenio non faceret sed secundum parietē transuersus iret dixit ut transuersus cedit quasi cancer nō prouersus ut homo: apud Enniū Andromache nomē qui indidit re ste ei indidit. Item qua propter pari pastores nunc alexandꝛ uocant Imitari dum uolūt Euripidē & ponere ethimon ē lapsus. Nā Euripides qꝛ græca posuit ethyma sunt aperta: Ille ait ideo nomē additū: Andromache qđ andromache te: hoc Ennii quis pōt itelligere. Inuersum significare andromache nomē qui indidit recte indidit: aut alexandrum ab eo appellatum i græcia qꝛ paris fuisset: a quo herculē quoqꝛ cognominatum. Alexicatō ab eo quod defensor esset hominum: apud Actium: lamqꝛ auroram rutilare procul cerno. aurora dicitur ante solis ortum: ab eo quod ab igne solis tum aureo aer aurefcit: quod addit. Rutilare ē ab eodē colore. aurei eim rutuli: & ide etiam mulieres ualde ruffe rutulæ dictæ: apud Terentium: Scortatur: potat: olet unguētum De meo scortari ē sapius meretriculam ducere quæ dicta a pelle. id enim nō solum antiqꝛ dicebant Scortum: sed etiam nunc dicimus scortea ea quæ e corio ac pellibus sunt facta. Inde aliquid sacris ac facellis scriptum habemus nequod Scorteam adhibeatur. Ideo ne morticinum qđ adsit: i attellanis licet animaduertere rusticos se adduxisse p scorto pelliculā. apud Actium: Multis nomē uestꝛꝛ numēqꝛ ciedo. Numē dicunt eē ipe rium ab nutu: oīa sunt eius: impiū maximū esse uideatur. Itaqꝛ in loue hoc & Homerus: & alius aliquotiens. apud Plautū: Si unū epitira estu er ifane. Bene epitiræ uocabulū ē cibi quo frequētius Sicilia qꝛ Italia ufa id uehemēter cum uellet dicere dixit insane qđ insani faciunt omīa ue hemēter. apud Pacuuiū: Flexanimat aquam liphatam dicit a liphā nī pha. ut qđ apud græcos Thetis: apud Enniū Ea thetis illi mater in græcia commota mēte quos lym pholētos appellant: ab eo lym phatos dixerūt nostri Bacchus liber & eius comites Bacche & uinū i hispania baccarigo i his oībus græca: ut apud Pacuuiū Alcyonis ritu litus puolgan furor. Hæc enī auis nūc græce dicitur Alcyon a nostris Alcedo. hæc hyme qꝛ pullos dicitur tranquillo mari facere. Eos dies alcyonios appellant quod ē in uersū altionis ritu. i. eius instituto: ut cū aruspex præcipit ut suo quisqꝛ ritu sacrificium faciat: & nos dicimus: xii. uiros græco ritu sacra nō romano facere. Quod enī fit rite id ratū ac rectum ē. ab eo Actius recte perfectis sacris uult accipi: apđ Enniū si uoles aduertere animū comiter monstrabitur. Comiter hilare ac lubēter cuius origo græce comos. inde conestatio latie dicta: & i græcia ut qdam dicūt Comoediā app Atilium cape: cede: lide: come: crede: cape. unde accipe. sed hoc in

VXX

pximo libro retractandū. apud Pacuuiū: Nulla res neq; cicurare neq;
 mederi potis ē neq; reficere. Cicurare mansuefacere: quod eim a fero
 discretum id dicitur Cicur & ideo dictū Cicur ingeniu obtineo mansue
 tū: a quo ueturi quoq; nobiles cognominati cicuri: Innatum a cicco ci
 cur Ciccū dicebāt mēbranā tenuē quæ ē ut i malo punico discrimen a
 quo etiā Plautus dicit q; uolet densū ciccū nō inter duo. apud Neniū:
 Ciccū uenire uideo ferme iniuria. Ferme dicitur quod. nūc fere utrūq;
 dictū a ferendo: q; id quod fertur ē in motu atq; aduētat. apud Plau
 tū: Euax iurgio uxorē tandē ab regia ianua. Euax uerbū nihil significat
 sed effutitiū naturaliter ē: ut apud Ennium: Hehæ ipse clipeus cecidit.
 apud Enniū. Heu mea puella spe quidē id succēses tibi. apud Pompili
 um: Heu qua me eā fortuna ifeste præmis: qd̄ ait iurgio. i. litibus itaq;
 quibus res erat in cōtrouersia ea uocabatur lis: Ideo in actionibus uide
 mus dici: quā rē siue militē dicere oportet: ex quo licet uidere iurgare
 esse ab iure dictū. Nam quis iure litigaret a quo obiurgatus is q; id fa
 cit iuste apud Lucretiū: Atq; aliquos ibi ab rebus clepsere foro. q; cle
 psere dixit. unde etiā alii Clepere. i. corripere: quorū origo a clam ut sit
 dictū clapere: unde clepere & ex ea cōmutatio: ut multa & factū clepe
 re. pōt a græco dictū κλέπτειν. Apud Martiū: Corpora graiorū mere
 bar mandier igni. dictū mādier a mandēdo unde māducari a quo i At
 telanis obsoniū uocant māducū. apud Martiū: Obsceni interpret fune
 sti q; oīs auctor. Obscenū dictū ab scena. Ea ut græci aut Actius scribit.
 scena in pluribus uerbis. a. ante. e. alii ponunt alii nō: ut qd̄ partī dicūt
 sceptræ partim scaeptæ. alii feneratricē: alii faeneratricē: sic faeniseca &
 feniseca a quo rustici pappū Mesiū non Maesū. A quo Lucilius scribit:
 Cecilius ne rusticus fiat: quare turpe ideo ob sedum. quod nisi in Sce
 nam palam dici non debet: potest uel ab eo quod puerilis turpicula
 res in collo quædam suspenditur ne quid obsit sceue causa: inde Sceuo
 la appellatus ea dicta ab Sceua. i. sinistra: quod quæ sinistra sunt bona
 auspicia existimātur a quo dicuntur Comitia: aliudue quid sit: aut sini
 stra quæ nunc est: id a græco est quod hi sinistram uocant Sceam: qua
 re quod dixi Sceuum omen est Omen turpe: quod unde id dicitur Of
 men Onen extrito. S. apud Plautum: Quia ego antehac te amaui: ua
 let constitui. Itaq; hæres cum constituit se hæredem esse dicitur canere
 & cū id fecerit creuisse. Apud eundē: Quo de sinu frequētē opā dedi
 stis ualet assiduam. Itaq; qui adest assiduus ferre quem oportet.
 his frequensopponi solet: Itaq; illud quod eedem muliercule dicunt
 quidem nos precio tanti est frequentare: Ita in prandio nos le

pide ac nitide accepisti apparet dicere: facile est ut curare ut adsim
 cum iam bene nos accipias. Apud Enniū Decretū est stare corpora telis
 hoc uerbū Enniū dictum a fodiendo: a quo fossa: apud Enniū. Vocibus
 concide faxim & obrutus. Mussare dictū quod muti nō amplius q̄ uū
 dicunt: a quo idē dicit quod minimū est: neq; ut aiunt uū facere audēt
 apud Pacuuium dei monerint meliora atq; amentiam auerruncassint
 a Vertendo Auerrūcare: ut deus qui meis rebus præest auerrūcus. Itaq;
 ab eo precari solent: ut pericula auertat. In aulularia. Pipulote differrā
 ante ædis. i. conuictio: declinatum a piatu pullorum. Multa ab animali
 um uocibus translata in homines parti quæ sunt aperta partim obscu
 ra. perspicua ut Enniū: animus cum pectorē lactat. Plauti ganuit odiosus
 omni totæ familiæ Ceciliū tantum rem dibala re ut pro nihilo habuerit
 Luciliū: Hæc inquam rudet ex rostris atq; ei litabit eiisdem quā tum
 hīnitum atq; equitatum cum minus aperiant porciū ab lupo uolūtār
 ululantis. Enniū Auitulo Tibicina maximo labore mugit Equidē. A. bo
 ue Clamore bouantes Equidem a Leone pausam fecere fremēdi Equi
 dē ab ædo: clamor ad cælum uoluendus per ethera uagit sueta frendi
 ce Frunde Frutimi suauiter Macius in casina a fringu illa Quid fringu
 tis? quid istuc tam cupide cupis? sues auoluerat. Ita trade deq; in re ne
 que in iudicium Aesopi: nec theatri tritides in colace nexum. Manilius
 scribit omne quod per libram & æs geritur in quo sint mancipia Muti
 us quæ per æs & libram fiant ut obligentur præter q̄ mancipio detur.
 Hoc uerius flaccus esse ipsū uerbum ostendit de quo querit. Nam idē
 quod obligatur per libram neq; suū sit. inde nexum dictum Liber qui
 suas operas i seruitute pro pecunia quam debabat dum solueret nexus
 uocatur: ut ab ære Obætatus. Hoc. C. pollio uocare Sylla dictatōr sub
 latum ne fieret: & omnes qui bonam copiam iurarent ne essent nexi
 dissoluti: In Casina: messes siue: quod iubet: id facias quando tibi domi
 deliquium est dictum ab eo quod deliquanda non sūt: ut turbida quæ
 sunt deliquantur ut liquida fiant: Aurelius scribit deliquium esse a li
 quido: Claudius a beliquato: Siquis alterutrum sequi mallet habebit
 auctorem Ceciliū Per letitiam liquitur animus a liquando liquitur
 fictū. Multa apud poetas reliqua esse uerba quorum origines possint
 dici non dubito: ut apud Neuium in Esiona Enimuero gladiū Lingula
 a lingua in clastidio: Vitulantes a uitula: In dolo Caperata fronte a ca
 præ frōte: In Demetrio Persibus aperite: Itaq; sub hoc glossema callide
 subscribūt i Lāpadiōe Protinā a prius cōtinuitatē significās: i Agedōe
 Caudacus suauis tā&si a magistris accipiūs māsuētū i romulo spōsus

XXX

contra sponsum rogatus In stigmatia præbia a præbendo ut sit tutum
quod sint remedia in collo pueris: In Technico Conficiant a Conficto
Conuenire dictum: in Tarentilla: Pacuui Ab luce illustre. in Trucula-
ria Ex bolas aulas quassant eiciuntur a græco uerbo ex bole ictum: In
bello punico. Nec satis sarrare ab ferrare dictum. i. aperire. hinc etiam
Sere: qua remota fores panduntur. Sed quod uereor ne plures sint fu-
turi qui de hoc genere me quod nimium multa scripserim reprehēdat
quāquam reliquerim quædam accusent: ideo potius iā reprimendum
quam producendum puto esse uolumen: Nemo reprehensus qui e se-
gete ad spicilegium relinquit stipulam: Quare institutis sex libris quæ
admodū rebus latina nomina essent imposita ad usum nostrum. Eqs
tris scripsi. P. Septimo qui mihi fuit quæstor. tris tibi quorum hic ē ter-
tius. Priores de disciplina uerborum originis: posteriores de uerborum
originibus. In illis quæ ante sunt. In primo uolumine est quæ dicantur
Cur ethymologice neq; an sit neq; ea utilis sit. In secundo quæ sint cur
& ea sit: & in illis sit. In tertio quæ forma ethymologiæ. In secundis tri-
bus quos ad te misi. Item generatim discretis: primum in quo sunt ori-
gines uerborum: locorum & earum rerum quæ in locis esse solent. Secū-
dum quibus uocabulis tempora sint notata & hæ res quæ in tempori-
bus fiunt. Tertius hic in quo a poetis item sumpta utilia quæ dixi i du-
obus libris soluta oratione. quo circa quoniam omnis operis de lingua
latina tris feci partes: primo quæadmodum uocabula imposita essent
rebus: Secundo quæadmodum ea in casus declinantur. Tertio quæad-
modum coniungerentur: prima parte perpetrata: ut secundam ordiri
possimus huic libro faciam finem.

FINIS TRIVM LIBRORVM LINGVAE LATINAE AD CI-
CERONEM

.M.T.V. ANALOGIAE LIBER PRIMVS QVAE DICANTVR

CVR NON SIT ANALOGIA.

Quom ratio naturæ tripartita esset ut superioribus libris ostē-
 di eius prima pars: quæ admodum uocabula rebus essent im-
 posita. Secūda quo pacto de his declinata in discrimina ierunt
 Tertia ut ea inter se ratione cōiuncta sententiā efferant. Pri-
 ma parte exposita. de secunda incipiam. hinc ut propago omnis natura
 secūda: quod prius illud rectum: unde ea sit declinata. Itaq; declina-
 tur in uerbis rectum homo obliquū hominis: quod declinātū a recto.
 De huiusce multiplici natura discrimini ore sūt hæ. Cur & quo & quæ
 admodū in loquendo declinata sunt uerba: de quibus duo prima dua-
 bus causis percurrā breuiter: quod & tum cū de copia uerborū scribam
 erit retractandum & quod de tribus tertium quod est habet suas per-
 multas ac magnas partes declinatio inducta in sermones: nō solū lati-
 nos sed omnium hominum utili necessaria de causa. Nisi enim ita eēt
 factum neq; dicere tamen numerū uerborū possemus. Infinitæ enī sunt
 naturæ: in quas ea declinantur: Neq; quæ didicissemus ex his quæ iter
 se rerum cognatio esset appareret. At nunc ideo uidemus: quod simile
 est quod propagatum: Legi ut declinatum est: duo simul apparent
 quodammodo eadem dici & non eodem tempore factum. Vt si uerbi
 gratia alterum horum diceretur. Priamus. alterum Hecuba nullā uni-
 tatem adsignificaret: quæ apparet in lego & legi & in priamus priami
 ut in hominibus quædam sunt cognationes & gentilitates: sic in uerbis
 ut enim ab aemilio homines orti Aemilii ac gentiles. sic ab Aemili no-
 mine declinatæ uoces in gentilitate nominali: ab eo enim quod est im-
 positum recto casu æmiliius orta æmili æmilium æmilios æmiliorum
 & sic reliquæ eiusdem quæ sunt stirpis. Duo igitur omnino uerborum
 principalia: Imposito: alterum ut fons: alterum ut riuus. Imposititia no-
 mina esse uoluerunt q̄ paucissima quo citius ediscere possent. Declina-
 ta q̄ plurima: Isto opere facilius omnes: quibus adusum opus essent dice-
 rentur ad illud genus: quod prius historia opus est: nisi descendendo
 enim aliter id non peruenit ad nos ad reliquum genus: quod posterius
 ars: ad quā opus ē paucis præceptis quæ sūt breuia: quæ. n. rōne in uno
 uocabulo declinat didiceris i infinito numero noīum uti possis. Itaq; no-
 uis noībus allatis cō. uetudinē sine dubitatiōe eorum declinamus. Stati

omnis dicit populus. Etiam nouitii serui epti in magna familia cito oium
 coferuor ois recto cau accepto i reliquos obliquos decliant. q̄s nonūq̄
 offēdunt. Nō ē mirū & enī illa q̄ primi noīa iposuerūt rebus fortasse:
 an i q̄busdā sint lapsi. Voluisse. n. putāt singularis res notare: ut ex his
 in multitudīe declinaretur: ut ē ab hoīe hoīes: sic mares liberos uoluit
 se notari ut ex his foemīa decliarentur ut ē a Terētio terētia: sic i recto
 cau quas iponerēt uoces: ut illic eēt futura: quo decliārētur. Sed hęc
 in oibus tenere neq̄sse: qđ & una dicūtur scopæ: & mas & foemīa aq̄lla
 & recto & obliquo uocabulo uis. Cur hęc nō tā sit i culpa q̄ putāt ple-
 raq̄ soluere nō difficile. Sed nūc nō necesse. nō. n. qui potuerūt assequi
 sed q̄ uoluerūt ad hoc qđ ppositū refert qđ nihilōminus decliari pōt ab
 eo qđ iposuerūt scopæ scopa: quā si iposuisset scopa ab eo scope: sic
 alia cā: inq̄ cur eas ab ipositis noibus decliarint quā oñdi seq̄tur. i q̄s
 uoluerūt decliari aut noluerūt: ut generatī ac sumatī. Itē iformes. Duo
 .n. genera uerborū: unū fecūdū qđ declinādo multas ex se parit dispari-
 lis formas: ut ē lego legis legā. sic alia. Alterū genus sterile qđ ex se pa-
 rit nihil ut ē ēt uix magis cur. Quarū rerū usus erat simplex: ibi ēt uoca-
 buli declinātur ut i qua domo unus seruus uno seruilio post nomē in
 quā multi pluribus. Igrī & i his rebus quorū sunt noīa quod discrimia
 uocis plura propagines plures: In his rebus quæ copulæ sunt ac cōiūgū-
 tur uerba: quod nō opus fuit declinari in plura fere singula sunt: uno
 .n. loro colligare possis uel hominē uel equum uel aliud quod quicqđ
 ē quod cum altero pōt colligari Sic quod dicimus in loquēdo: consūl
 fuit Tullius & antonius: eodem illo & omnis binos consules colligere
 possumus. Vel dicam amplius: omnia nomina atq̄ ideo etiam omnia
 uerba cum fiunt tunc ex una syllaba illud & maneat unum: quā duce
 natura si quæ imposita essent uocabula rebus. ne ab omnibus his decli-
 natus putarent quorum generum declinationes oriuntur.

D Artes orationis sunt duæ. si item: ut Dion i tris diuiserimus par-
 tes: Res quæ uerbis adsignificantur. Vna quæ adsignificat cāus
 Alteram quæ tempora. Tertia quæ neutrum. De his Aristoteles
 duas partes orationis eē dicit. Vocabula & uerba ut homo & equus &
 legit & currit: utriusq̄ generis & uocabuli & uerbi. qđā priora & qđā
 posteriora. Priora ut hō scribit. posteriora ut doctus & docte dī. n. do-
 ctus & scribit docte. hęc seq̄tur & locus & tēpus q̄ neque hō nec scribi
 potest sine loco & tempore esse: ita ut magis sit locus homini coniu-
 ctus tempus scriptioni. Cum de his nomen sit primum. prius enim
 nomen est quam uerbum temporale & reliqua posterius quam nomē

& uerbū. prima igitur noīa. quare de eorū declinatione q̄ de uerborū ante dicā. Noīa declinātur aut in eas res discrimīa quāz noīa sūt: ut a Terētius terētī: aut in eas res extrinsecus quāz ea noīa nō sunt: ut ab equo equito. In sua discrimīa declinantur aut propter ipsius rei naturā: de quo dicitur aut propter illius q̄ dicit p̄pter ipsius rei discrimīa: aut a toto: ut ab homīe homūculus: a capite capitulū: p̄pter multitudinē ut ab homīe hoīes. Ab eo qđ alii dicunt Ceruices. & id Ortēsius in poematis Ceruix quā a pte decliata aut a corporē: ut māma māmoſe: a manu manubria. alia ab aīo: ut a prudentia prudēs: ab ingenio ingenioſus. hęc sine agitationibus. aut ubi motus maiores. Itē ab aīo: ut a strenuitate & nobilitate strenui & nobiles. Sic a pugnando & currēdo pugiles & cursores. Vt aliā declinationes ab aīo aliā a corpore: sic aliā: quā extra hoīnē: ut pecunioſi: agrarii: quod foris pecunia & ager p̄pter eorū qui dicuntur. Sunt declinati casus: ut is qui de altero diceret distinguere posset: cū uocaret cum daret: cū accuſaret. sic alia equidē discrimīa: quā nos & gręcos ad declinādū duxerunt. Sine cōtrouerſia sunt quicq; qđ uocent ut Hercules: quēadmodū uocetur ut hercules: a quo uocetur: ut ab hercule: cui uocetur: ut herculi. cuius uocetur ut herculis. propterea uerba quā erāt p̄inde ac cognomiata ut prudēs: cādīdus: strenuus qđ in his pręterea sūt discrimīa p̄pter incremētū: qđ maius uel minus ī his esse pōt accessit declinatōnū genus: ut a candido candidius cādīdīssimū. Sic a lōgo diuite. id genus alius ut fieret: quā ī eas res quā extrinsecus declinantur sunt: ab equo equile: ab ouibus ouile. sic alia hęc cōtraria illis: quā supradicta ut a pecūia pecunioſus: ab urbe urbanus: ab atro atratus: ut nōnūq; ab hoīe locus ab eo loco hō: ut a Romulo Roma: a roma romanus. aliquot moīs decliata ea quā foris. Nā aliter q̄ a maioribus suis latonius & priamides aliter q̄ factō: ut a prędādo prędā: a merēdo merces. Sic alia sūt quā circūire nō difficile. sed qđ genus iā uidetur & alia urgerēt oīto: In uerborū generē quā t̄p̄ra adſignificāt qđ ea erāt tria: pręteritū: p̄ns: futurū. decliatio faciēda fuit triplex: ut a saluto salutabā salutabo. Cū itē p̄sonarū natura triplex eēt. q̄ loqueretur de quo ad quē: hęc ab eodē uerbo decliata: quā ī copia uerborū explicabūtur qm̄ dicit ī de duobus decliatiōibus: cur & ī qua sit fama tertiū qđ relinq̄tur: quēadmodū nūc dī Declinatōnū genera sunt duo uolūtariū & naturale. uolūtarium ē quo ut cuiusq; tulit uolūtas declinauit. sic tres cū emerūt epheli singulos seruos: nōnūq; alius declinat nomē ab eo qui uendit artemidorus. atq; artemam appellat: alius aut regione. qđ ibi emit ab Ionia Ionam alius quod epheli ephesium: sic alius ab alia aliqua re

ut uisū est contra naturalē declinationē. dico quod nō a singulorū oritur uoluntate sed aut cōmuni cōsensu. Itaq; omnes impositis nomibus eorum. Itē declinat casus atq; eodē mō dicūt huius artemidori & huius ionis & huius ephesi sic in casibus aliis cum utrūq; nōnunq; accidat: & ut in uoluntaria declinatione aīaduertatur natura: & in naturali uoluntas quæ cuiusmodi sint aperientur infra quod utraq; declinatione alia fiunt similia alia dissimilia de eo græci latiniq; libros fecerunt multos partim cum alii putarēt in loquēdo ea uerba sequi oportere: quæ a similibus similiter essent declinata: quas appellarunt analogias: alii cū id negligendum putarent ac potius sequēdam similitudinē quæ in cōsuetudine est quam uocant συνηθειαν cum ut ego arbitror utrūq; sit nobis sequendū quod declinatione uolūtaria sit anomala in naturali magis analogia: de quibus utriusq; generis declinationibus libros faciābis ternos: prioris tris: de earū declinationū disciplina posterioris ex eius disciplinæ propaginibus. de prioribus primus erit hic: quæ cōtra similitudinem declinationum dicantur. Secundus quæ contra dissimilitudinem. Tertius de similitudinum forma de quibus quæ experiero singulis tribus tum de alteris totidem scribere ac diuidere incipimus. Incipiam quod huiusce libri est dicere contra eos qui similitudinem sequuntur quæ est ut in ætate puer ad senem ad anum iherbis: ut est scribo scribam: dico dicam: prius contra uniuersam analogiam deinde tū de singulis partibus a natura sermo sit incipiam: omnis oratio cum debeat dirigi ad utilitatem ad quam tum deniq; peruenit: si est aperta & breuis quæ petimus: quod obscurius & longius orator est odio & cum efficiat aperta ut intelligatur breuis & cito intelligatur: & aperta consuetudo breuem temperantiam loquentis & utrunq; fieri possit sine analogia: nihil ea opus est. neq; enim utrunq; herculi an herculis clauam dici oporteat. si doceat analogia: cum utrunq; sit in consuetudine non negligendum: Sunt quod eque sunt & breuia & aperta. præterea qđ iis utilitatis cā q; res sit iuēta. si ex ea q; id sit cōsecutus āplius ea scrutari: cū sit nimirū ociosi: & cū utilitatis cā uerba iō sit ipōita rebus: ut ea significēt si id cōsequimur una cōsuetudinē nihil pdest analogia. accidit qđ quæcūq; cā usus ad uitā sit assūpta. In his nō utilitatē q̄rere nō similitudinē. Itaq; i uestitu cū dissimillia sit uirilis toga tunicæ muliebri. stolla pallio: tñ iæquabilitatē hanc sequitur: nihilōminus i ædificiis qđ nō uidēus hēre atriū περίσταλον similitudinē & cubiculū ad æquale: q; tñ ppter utilitatē i his dissimilitudinē potius q̄ similitudinē sequimur. Itaq; & hiberna triclīa & æstiuā nō itē ualuata & fenestrata facius. Quare cū i

uestitu ædificiis sic in supellectile cibo cæterisque oibus quæ usu ad uitã sunt assumpta dominetur inæqualitas: in sermone quoque qui est uisus cõstitutus ea non repudianda: quæ si quis duplicem putat esse summam: ad quas metas naturæ sit perueniendum in usu utilitatis & elegantia: quod non solum uestiti esse uolumus ut uicemus frigus: sed etiã ut uideamur uestiti esse honeste: non domũ habere ut simus in tecto & tuto solũ: quæ necessitas contraheret: sed etiã ubi uoluptas retineri possit: non solum uasa ad uictũ habilia: sed etiã figura bella atque ab artifice quod aliud homini aliud humanitati satis est: Quous sitienti poculũ homini idoneũ humanitati si bellum patet. sed cum discessũ & ab utilitate ad uoluptatẽ: tamẽ in eo ex dissimilitudine plus uoluptatis quã ex similitudine sæpe capitur: quo noie & gemina cõclauia dissimiliter pollent. & lectos non omnes paris magnitudine ac figura faciunt: quæ si eẽt analogia petenda in supellectili omnes lectos haberemus domi ad unã formam & aut cum fulcro aut sine eo nec tũ ad tricliniarẽ gradum non itẽ ad cubicularẽ. neque potius delecta remur supellectile distincta quæ eẽt ex ebore aliisque rebus disparibusque figuris quã grabatis analogon ad similem formã plerumque eadẽ materia fiunt. Quare aut negandum nobis disparia esse iucunda: aut quoniam necesse est cõfiteri dicendum uerborum dissimilitudinẽ: quæ sit in cõsuetudine non esse uitandã: quæ si analogia sequenda est nobis: aut ea obseruãda est quæ est in consuetudine aut quæ non est. Si ea quæ est sequenda est: præceptis nihil opus est: quæ cum cõsuetudinẽ sequemur ea nos sequetur. Si quæ non est in consuetudine queremus ut quisque duo uerba in quattuor formis finerent. similiter quis hæc nolemus: tamẽ erunt sequenda: ut Iupiter. Mars. piter: quas si quis seruet analogias per isano sit reprehendendus. non ergo ea est sequenda: quod si oportet. ut a similibus similiter omnia declinentur uerba. sequitur ut ab his similibus similia debeant fingi quod non fit. Nam & similibus alia fiunt similia: alia dissimilia: & a dissimilibus partim similia partim dissimilia: a similibus similia ut a bono & malo bonũ malum: a similibus dissimilia: ut a lupus lepus: lupo lepori. Contraria a dissimilibus dissimilia: ut priamus paris priamo pari: a dissimilibus similia: ut Iupiter iouis ioui. Eo etiã magis analogicos dissimilia finguntur: sed etiã ab hisdem uocabulis dissimilia neque a dissimilibus similia sed et eadẽ ab hisdem uocabulis dissimilia fingi apparet: quæ cum duæ sint albæ ab una dicuntur albani ab altera albenses: cum trinæ fuerint athenæ: ab una dicti athenensium: ab altera athenensium a tertia athenopolite. Sic ex diuersis uerbis multa facta in declinando inueniuntur eadẽ: ut cum dico a saturni: luo luam & a soluendo abluo abluam. Omnia fere nostra om-

nia liberalia & muliebria. multitudis cū recto casu fiunt dissimilia: cū
 dandi similia: ut mares terentii: foeminae terentiae. eadē in dandi uiris te-
 rentiis & mulieribus terentiis. Dissimile Plautus & Plautius & cōmunes:
 ut huius plauti & plauti deniq; si ē analogia: quod ī multis uerbis & si-
 militudo uerborū sequitur: q; ī pluribus ē dissimilitudo: ut non sit ī ser-
 mone sequenda analogia. postremo si est in oratione: aut in oībus eius
 partibus ē: aut ī aliqua ē parē & ī oībus non est: in aliqua eē parē ē: ut al-
 bum esse ethiopē eē. non satis ē q; habet cādidos dentes: nō ē ergo ana-
 logia cū a similibus uerbis quā declinātur similia fore pollicētur qui
 analogias esse dicūt: & cū simili letū deniq; dicentes se uerbo uerbū ex
 eodē sit genere eadē figura transitū de casu in casū similiter ostēdi pos-
 sit. qui hāc dicunt utrūq; ignorāt. & in quo loco similitudo debeat eē &
 quēadmodū spectari soleat. simile sit nec ne quā cū ignorant sequitur
 ut cū analogiā dicere nō possunt sequi debeamus. Quarto enī uerbum
 utrū dicant uocē quā ex syllabis ē ficta eā quā audimus. an q; ea signi-
 ficat quam intelligimus: an utrūq; si uox uoci eē debet similis nihil
 refert: quod significat mas an foemina sit: & utrū nomē an uocabulum
 sit quod illi interesse dicūt. Sin illud quod significatur debet esse simi-
 le Theona & atheona quos dicunt eē pene ipsi geminos iueniuntur es-
 se dissimiles si alter erit puer alter senex: aut unus albus & alter athi-
 ops. Itē aliqua re alia dissimile. Sin ex utraq; parte debet uerbū esse si-
 mile non cito inuenietur qui in alterutra re claudicet. nec per penna &
 alphaena erit simile: q; alterum nomē uirū alterē mulierem significat.
 Quare quoniā ubi similitudo esse debeat nequeunt ostendere ipuden-
 tes sunt qui dicūt esse analogias alterē illud quod dixi quēadmodū si-
 mile expectari oporteret ignorare apparet ex eorū praecepto qd dicunt
 cū transierit e nominādi casibus in eos quos appellant uocādi. tum de-
 niq; posse dici rectos esse similis aut dissimilis eēt enim: ut si quis Me-
 nechinos geminos: cū uideat dicat se nō posse iudicare similes ne sint:
 nisi qui ex his sint nati considerari: nunc discrepat inter se nihil iquā
 quo magis minusue sit simile: quod conferas cū altero ad iudicādum
 extrisecus oportet sumi. Quare cū ignorēt quēadmodū similitudo de-
 beat sumi: de analogia dicere nō possūt. hāc aptius dixissē nisi breuius
 eo nūc mallē quod ifra sūt planius usurpāda. quare quod ad uniuersā
 uerborum naturam attinet hāc attigisse mō satis ē. quod ad partis sin-
 gulas orationis deiceps dicam: cuius quoniam sunt diuisiones plures:
 nūc ponam potissimū iam qua diuiditur oratio seruanda: ut natura in
 quattuor partis. Vnam quā hēt casus: alteram quā hēt tēpora: & tertia

quæ hêt neutrū: & quarta ī qua ē utrūq;: has uocant quidā appellandi dicēdi amīculādī: iūgēdi. appellādī dicitur ut hō & nestor. dicēdi ut scribo & lego iūgēdi atq; admīculādī: ut docte & cōmode. Appellādī partes sūt quattuor e q; dicta a quibusdā puocabula quæ sunt ut q; uocabula ut scutū ut gladiū: noīa ut rōulus remus. Pronomina ut hic hæc duo media dicūtur noīa: priā & extrema articuli. primū gēus ē infinitū. Secūdū ut infinitū. Tertiū ut effitū. Quartū fitū. hæc sigulatī triplicia eē debēt: qđ sexū multitudinē: casū sexus utrum uirile an muliebre: an neut; sit: ut doctus. ta. tū. multitudinē unū an plura significet: ut hic hi hæc: casū ut; recto sit: ut marcus ā obliquo ut marco: ā cōi ut iouis: his dictis ptibus singulas prospice quo facilius nusquā eē analogias quas seq; debeamus uideas: Nepe eē oportebat uocis formas ternas: ut ī hoc humanus hūana humanum sed habēt quædā binas: ut ceruus cerua: qđ dā singulas ut ap & sic multa. nō ergo ē ī huiuscemodi generibus analogia Et ī multitudine ut unū significat pater: plures patres sic oīa debuerint esse bina: sed & singularia solū sunt multa: ut cicer: siser. nemo enī dicit cicera: siserā: & multitudinis sunt ut saline: non enī ab his singulari specie dicitur salia & balnea: neq; ab eo qđ dicūt balneū hêt multitudinē cōsuetudo: nā qđ ē: ut prædiū balneū debuerit eē plura ut prædia balnea: qđ nō ē. ergo ī his quoq; analogia. Alia casus hêt & rectos & obliquos. alia rectos solū: alia mō obliquos hêt utrosq; ut Iuno iunonis. rectos mō ut Iupiter maspiter: obliquos solū: ut iouis iouē. nō ergo ī his ē analogia. Nūc uideamus in illa quadripartita. primū si eēt analogia: ut ī his tribus articulis. ut ē q; quē cuius: sic diceretur qua quā cuius: & ut ē a q; cui: sic diceretur qua que nā ē pportōe simile: ut dea bonæ quæ sit dea bona que ē: & ut ē quē q;: sic quos ques qre qđ nūc dicitur q hoīes. dici oportuit ques. Præterea ut ē ab isei sic ab ea eæ diceretur: qđ nunc dicitur ei pñciaretur: ut ī his uiris sic eis mulieribus & ut ē in rectis casibus ea: id in obliq; eēt eius eaius nūc non mō ī uirili sicut in muliebri dicitur eius. sed etiā neutris articulis: ut eius uiri: eius mulieris: eius pabulicū discriminētur in rectis casibus: is ea id de hoc genere ptius tetigi. qđ libranos hæc sponsoria indulgētius elaturos putauī. De noīatiuis quæ accedūt pxiē ad fitā naturā articulo; atq; appellātur uocabula: ut hō & equus eor; decliationū genera sūt qttuor. unum noīandi: ut ab equo equile: alte; casuale ut ab equo equū: tertiū augēdi: ut ab albo albius quartum minuēdi: ut cista cistula: Primū genus ut dixi id ē cū aliqua pte orationis decliata sunt recto casu uocabulū: ut a balneis balneator: hoc fere triplices habet radices qđ & a uocabulo oritur: ut a uenatore

XXX

uenabulum. & a noie: ut a tiburē tibur: sed a uerbo: ut a currēdo cursor in nullo horū analogiā seruare uidebis primū cum dicatur ut ab oue & a sue ouile & suile: sic a boue bouile non dicitur. & cū simile sit auis & ouis neq; dicitur ut ab aue auariū: ab oue ouile ab aue auile non est: neq; ab oue ouariū: & cum debuerit eē ut a cubatione cubiculum sit a fessione sediculū non ē. Quoniā taberna ubi uenet uinū a uino uinaria: a creta cretaria: ab unguēto unguētaria dicitur. Analogicon si esset uocabula: ubi caro uenit carnaria: ubi pelles pellaria: ubi calcei calcearia diceretur. non lauiena. a pelle suina & sutrina. Et sicut ē ab uno unia tribus trini: a quattuor quadrini: sic a duobus duini non bini diceretur nec non ut quadrigæ trigæ sic potius diugæ q̄ bigæ: permulta sūt huiusce generis quæ qm̄ admonitus perspicere pōt mitto. Vocabula quæ a nominibus oriūtur: si a similibus noibus similia eē debēt dicēus. Quoniā gemina sunt parma alba roma p̄mēs. aut quoniā similis ē roma nola parma dicemus: ut romani nolani: sic p̄mani: & a pergamo ab ilio similiter pergamenus ilienus. aut ilius unus. & ilia mas & fœmina: sic p̄gamus & pergama uir & mulier. & qm̄ similia nomina sūt alia libya dicemus asiaticos & libyaticos homines quæ uocabula dicuntur a uerbis fiunt: ut a scribēdo scriptor: a legēdo lector. hac quoq; nō seruare similitudinē licet uidere: ex his cū similiter dicatur: ut ab amādo amator: a salutādo saluator: a cantādo cātator. & cū dicatur lassus sū: metendo: ferendo. ex his uocabula non reddūt proportionē: quo non fit: ut messor fertor. multa sūt itē in hac specie: in quibus potius cōsuetudinē sequimur q̄ rationē uerborū. Præterea cū sint ab eadē origine uerborū uocabula dissimilia supiorū: q̄ simul hēant casus & tēpora quo uocātur participia & multa sint contraria: ut amor amo: sero seror: ab amo & eiusmodi oībus uerbis oriūtur p̄ns & futurū & amās & amaturus. & ab eis uerbis tertiū qd̄ debet fingi præteriti. In lingua latina reperiri non potest: non ergo ē analogia: sic amabor legor & eiusmodi uerbi ē uocabulū eius generis præteriri tēporis fit: ut amatus erā: sum: ero neq; præteritis & futuri ab his fit. non ē ergo analogia. præserti cū tantus numerus uocabulorū i eo genere iterierit: qd̄ dicimus in his uerbis quæ contraria non hnt: loquor & uenor: tam̄ dicimus loquēs & uenās: locuturus & uenaturus: qd̄ secundū analogias non ē qm̄ dicimus loquor & uenor: unde illa quæ erāt supiora minus seruātur: quod cū ex his quæ contraria uerba habētur alia efficiūt terna: ut ea quæ dixi: alia bina ut ea q̄ dicā currēs ambulans: cursurus ambulaturus: tertia enī præteriti non sunt ut cursus sum: ambulatus sū. nec i his qd̄ quæ sæpius qd̄ fieri oñdunt

seruatur analogia. nā ut ē a cantādo cantitans: ab amando amitās nō ē: & sic multa ut in his singularibus: sic ī multitudinis. Sicut eīm cantitantes seditantes nō dicuntur: qm̄ ē uocabuloꝝ genus qđ appellāt compositiū: & negant conferri id oportere cū simplicibus de quibus adhuc dixi de cōpositis seperatī dicam: cū a tibiis & canēdo tibicines dicuntur q̄rūt si analogias seq̄ oporteat: cur nō a cythara & psalterio & pandura dicāus. citharicē & sic alia. si ab ede & tuēdo edituus ē cur ab atrio & tuendo potius atrituus sit q̄ atriensis. si ab aibus capiendis auceps dicatur. debuisse aiunt ex piscibus capiendis pisiceps ut aucupē. sic piscipē dici ubi lauet ut æs ærarias nō ære lauias noīari: & ubi fodiatur argētū argēfodias dici neq; ubi fodiatur ferꝝ ferifodias q̄ lapides cedūt lapididis: q̄ ligna lignicidis nō dici. neq; ut aurificē sic argētificē: nō doctū dici idostū: nō falsū isulsū. sic ab hoc quoq; fōte q̄ p̄fluāt aiaduerteī ē facile. Reliquitur de casibus ī quo aristarchei suos cōtēdūt neruos. primū si ī his eēt analogia dicūt dixisse oēs nominatiuos & articulos habē totidē casus nūc alios habere nō solū: ut litteras singulas oēs alios tris: ut prælium prælii prædio. Alios quattuor: ut mel mellis melli melle. Alios q̄nq; ut quītus quīti quīto quītū quīte. Alios sex: ut unus unius uni unī une uno: non eē ergo in casibus analogias: Secundo q̄ Crates dicebat: cur quæ singulos habēt casus: ut litteræ græcæ non dicātur alpha & alphi alphas: si idē mihi respondebitur q̄ crateti nō eēt uocabula nostra: sed penitus barbara queram cur idē nostra noīa & persarꝝ & ceteroꝝ quos uocant barbaros cū casibus dicant: quare si eēt ī analogia aut ut poenicoꝝ & ægyptioꝝ uocabula singulis casibus dicerēt aut pluribus: ut galloꝝ ac ceteroꝝ. Nam dicūt ab alauo alaucus & sic alias: In quod scribēt dicēt: q̄ poeni cū sit singulis casibus ideo eas litteras græcas nominari: sic græci nostra senis casibus: nō quinis dicere debebant: qđ cū non faciūt non ē analogia: quæ si eēt negant ullū casum duobus modis debuisse dici quod fit contra. Nā sine reprehensione uulgo alii dicūt ī singulari hac oui & aui: alii hac oue & aue. In multitudinis: hæ puppis restis & hæ puppes restes. Itē q̄ ī patricio casu hoc genus dispariliter dicūtur ciuitatū parētū & ciuitatiū parētīū. In accusandi hoc n. otes fontes: & hos montis fontis. Itē cū si sit analogia debeant a similibus uerbis similiter decliatis similita fieri & id non fieri ostēdi possit de spiciēdam eē eam rationē a qui ostēditur. Nam quid potest similis eē q̄ mens: dēs: gēs: cū horꝝ casus patricius & accusatiuus ī multitudine sit dispiles. Nam d̄ prio fit gentium & gētis. utrobicq; ut sit: a sicūda mentium & m̄tes: ut ī priore solo sit. i. a teruo dentium & dētes ut ī neutro

sit. sic itē qm̄ simile ē recto casu furus: lupus: lepus: rogant cur non di-
 cant p̄poruōne: itē iuro: lupo lepo. Sin r̄ndeatur similia nō eē q̄ ea uo-
 cemus dissimili sure: lupe lepus. Sic enī r̄ndere uoluit Aristarchus Cra-
 reti. nā cū scrip̄isset similia eē phylonedes heraclides melicertes dixit
 non eē similia. In uocando enim cū e breui dici phylonedes: cū e longo
 heraclides: cū breui melicerte. i hoc dicunt Aristarchū nō intellexisse qd̄
 quæreretur si non solueret. Sic enī ut quicq̄d in obliquis casibus discre-
 puit dicere potuit p̄pter ea rectos casus uoci esse similis cū queratur
 duo inter se similia sint necne non debere extrinsecus assumi: cur simi-
 lia sunt. Itē si eēt analogia similiter ut dicūt aues: oues: sues dicerēt. itē
 ut ouiu: auiū: suiū: si analogia ē inquit. Cur populus dicit dei penates:
 dei consentes: cum sit ut hic reus: ferus: deus: sic hi rei feri dei. Itē quæ-
 runt si sit analogia cur appellāt oēs ædes deū consentiū & non deoꝝ cō-
 sentium. itē cur dicatur mille denariū: non mille denarioꝝ: ē enim hoc
 uocabulū figura: ut uatinus manilins denarius dēt igitur dici: ut uati-
 noꝝ manilioꝝ denarioꝝ: & non equū publicum mille assarium eē: sed
 mille assarioꝝ. ab uno enim assario multi assarii: ab eo assarioꝝ. item se-
 cundum illoꝝ rōnem debemus secundis syllabis longis hectorē: nesto-
 rem. ē enī ut quæstor prætor nestor: quæstorem prætorem nestorem:
 quæstoris prætoris nestoris: & nō debuit dici qbusdas qsdas. ē enim ut
 ei qui his quis: at sicut: qbus ibus. cū dicatur da patrifamiliai: si analo-
 gias sequi uellent non debuerūt dicere da patrifamilias: qd̄ ē: ut atti-
 niæ catinia familia: sic una attinia catinia familia. Itē plures patres fa-
 milias dicere nō debuerunt: sed ut Sisēna scribit patresfamiliaꝝ neque
 oportebat cōsuetudinē notare alios dicere bouē greges: alios boueꝝ & si-
 milia: alios Ioum: alios ioueꝝ cū eēt: ut iouis bouis struis. & iouē bouē
 struē: ioui boui strui: nec cum hæc cōuenirēt in obliq̄s casibus dubitare
 debuerunt i rectis p̄pinus: nunc in consuetudie aliter dicere p̄ iouis
 iupiter. p̄ bus bos: p̄ strues struis. Deinceps dicā de altero gener uo-
 cabuloꝝ i quo contētionēs sunt: ut albū albius albissimum. In quo id
 analogia non seruari apparet. nā cū sit simile falsū caldū: & dicatur ab
 his falsius caldus: falsissimū caldissimū debuit dici. Quoniā simile est
 bonū malū: ab his bonius & malius bonissimū & malissimū: nonne di-
 citur bonū melius optimū: in aliis uerbis nihil ē: ut dulcis dulcior dul-
 cissimus: in aliis primū: ut peius pessimū: in aliis mediū celsior celsus ce-
 lissimus. in aliis bina sunt quæ sint ab eadē uoce declinata: & ea ita ut a-
 lias desint secundū & tertium: ut i hoc. mane manius manissime. Alias
 ut duo prima absint: ut ab optimū optius optimi. Alias ut primum &

tertiū desit: ut a mellū melius melissimū. præterea si diceretur similiter cū similia eēt. Macer sacer tener: & macerrimus: sacerrimus: tenerrius nō discreparēt in his macrior & magis sacer tenerrimus: neq; alia trisylaba fierēt: & si in his dominaretur similitudo diceremus ut candidissimus candidissima: pauperrimus pauperrima: si cādidus candida paupera: & ut dicimus doctus docta doctissimus doctissima: sic diceremus frugalissimus frugalissima: frugus & fruga: ea si pportione eēt uerba & uno uocabulo dicimus uix & mulierē sapientē & diligētē & sapientiore n & diligentiorē sic diceremus. Itē cum peruenerimus ad sūmā: quod facimus aliter. nā uix dicimus sapientissimū & diligētissimū feminā sapientissimā & diligentissimā: quod ad uocabuloꝝ huius generis exēpla pertinet multa sunt reliqua: sed eadē quæ dicta ad iudicandum satis sunt. quod analogias in collatōne uerboꝝ sequi nō debemus Magnitudieis uocabula cū possint esse terna: ut cista cistula cistella in medijs nō sunt: ut in his macer macricolus macellus: niger nigriculus nigellus. Itē minima in quibsdā nō sunt: ut auis auicula auicella: caput capitulū capitellū. In hoc genere uocabuloꝝ: qđ multa desunt dicēdū ē nō eē in eo potius sequendā cōsuetudinē q̄ rationē: quod ad uocabuloꝝ genera quattuor pertinet: ut in hoc potius cōsuetudinē q̄ analogiā dominari facile animaduerti possit dictū ē. Sequitur de nominibus quæ differūt a uocabulis ideo quod sunt finita ac significant res pprias: ut paris helena. cum uocabula sint infinita ac res cōmunis designētur: ut uir: mulier: e quibus alia nomina a nominibus: ut illū ab illo & illa ab illo. alia a uocabulo: ut ab albo albius: & ab atro atrius in neutris seruata ē analogia. Nā & cū sit a Romulo roma pportione non est quod debuit eē perpenni filia non perperne. perpēna mulieris nomē eē debuit & nata eē a ppenno: quod ē ut arbernus pcernus perpernus Arberna & percerna ppenna quod si marcus perpenna uirile ē nomen & analogia sequendā. Lutius elia & quintus mutia uirilia nomina esse debent. Item quæ habēt ab rhodo: andro cizico rhodius cizicenus similiter cizicius diceret ciuis unusquisq;. Nā ut ab athenis athenaus dicitur rhetor nomine & si non sit atheniēsis in hoc ipso analogia nō est: quod alii nomia habent ab oppidis: alii aut non habēt: aut nō ut debēt habent: habēt pleriq; libertini a municipio manumissi. in quo ut societatum & sanorum serui non seruarunt pportionem & rationem: & romanorum liberti debuerunt dici: ut a fauentia fauentinus: a reate reatinus: sic a Roma romanus: ut nominantur a libertinis orti publicis seruis romani qui manumissi anteq̄ sub magistratus nomina qui eos libe

parunt succedere ceperunt. hinc quoque illa nomina lesis. Vinas Carinas
Meccenas: quae cum essent a loco ut Urbinas & tamē urbinus ab his de
buerunt dici ad nostrorū nominum similitudinē.

M. T. VARRONIS ANALOGIAE LIBER QUINTVS.

Desciunt docere quā discere quae ignorāt: in quo fuit Crates no-
bilis grāmaticus qui fretus Crisippo homine accuratissimo qui
reliquit pianomalias hi libri cōtra analogiam atque Aristarchū
est nixus, sed ita ut scripta indicant eius ut neutrius uideatur peruidis-
se uolūtatem quod & Chrysippus de inaequalitate cū scribit sermones
propositum habet ostēdere similes res dissimilibus uerbis & similibus
cōdissimiles esse uocabulis notatas: id quod ē uerbū: & cū Aristarchus
de aequalitate cōscribit & de uerborum similitudine quarūdam inclina-
tiones sequi iubet: quoad patiatur consuetudo. Sed hi qui in loquendo
partim sequi iubet nos consuetudinē: partim rationē. Nō tā discrepāt
quod consuetudo & analogia coniūctiores sunt inter se quā hi credunt quod ē
nata ex quadam consuetudine analogia: & ex hac cōsuetudo ex dissimi-
libus & similibus uerbis eorum quod declinationibus constat neque anomalia
neque analogia est repudiāda: nisi si nō est homo ex anima: quod est ho-
mo ex anima: quod est ex corpore & anima. Sed ea quae dicam quo facili-
us peruideri possint prius de trinis copulis discernēdum. Nam cū confu-
sim ex utraque parte pleraque dicuntur: quarū alia ad alia referri debent sū-
mam primū de copulis naturae & suis. Haec eim duo sunt quae exigūt
diuersa: quod aliud est dicere uerborū analogias: aliud dicere uti oportere
analogis. Secundum de copulis multitudinis ac finis utrum omnium
uerborum dicantur esse analogia. an usus: an maioris partis. Tertium
de copulis personarum qui eis debēt uti: quae sunt plures. Alia eim po-
puli uniuersi: alia singulorum: & de his nō eadem oratores & poetae.
quod eorum nō idem ius. Itaque populus uniuersus debet in omnibus uer-
bis uti analogia & si propter eam cōsuetus corrigere seipsū. Cū orator non
debeat in omnibus uti: quod sine offensione non potest facere cū poetae trāsire
lineas impune possint: populus eim in sua potestate singuli in illius. Itaque ut
suam quisque consuetudinem si mala ē corrigere deat: sic populus suam. Ego
populi consuetudinis nō sū: ut dñs: at ille meae ē: ut rationi obtemperare deat
guberātor: guberātori unusquisque in nauis: sic populus rationi: nō singuli po-
pulo. quare ad quacūque summam in dicēdo inferam. si aduertes intelliges utque di-
catur analogia eē: a uti oporteret redigeretur: dici id in populū alia: c in
de omnibus dici in eū quod sit in populo. Nūc iam primū dicā per uniuersa analogi-
a: cur nō modo uideatur eē reprehēdēda sed et cur in usu quodammodo secūda.

Secdo d̄ sigulis cribusqbus f̄bus possit q̄ dicta sūt cōtra solui dicā ita ut generati cōprehēdant: & ea quæ i priori libro sunt dicta: & ea quæ possunt dici atq̄ illic præterii.

Primū quod aiunt qui bene loqui uelint consuetudinē seq̄ oportere nō rationū similitudinē: quod alterꝝ si negligat sine offensione facere nō possit. alterꝝ si sequatur: quod sine reprehensione nō sit futurū erat: qđ qui in loquendo consuetudinē qua oportet uti sequitur: nō sine ea ratione. Nam uocabula ac uerba quæ decliamus: similiter ea in consuetudine eē uidemus: & ad ea referimus. Et si quid est erratum: nō sine ea corrigimus. Nam ut qui tricliniū cōstrarunt si quē lectum de tribus unum imparē posuerūt: aut de paribus nimium aut parum produxerunt una corrigimus: & ad consuetudinem cōem & ad aliorꝝ tricliniorꝝ analogias. Sic si quis in oratione in pronunciando ita declinat uerba ut dicat disparia: quod peccat redigere debemus ad ceterorum similibus uerborū rationem cum duo peccati genera sint declinationum. unū qđ in consuetudinē perperam receptum est. Alterum quod nōdum est: & perperam dicatur. unum dāt nō oportere dici quod sit in consuetudine. Alterꝝ non conceditur: quin ita dicatur ut sit simile cū id faciat ac si quis puerorꝝ per delitias pedes male ponere atq̄ imitari uacias cœperit: hos corrigi oportere si concidat. Contra si quis in consuetudine ambulandi iam factus sit uacia aut compernis. si eū corrigi non concedat: non sequitur ut stulte faciant: qui pueris in geniculis alligant serperastrā ut eorꝝ deprauata non corrigāt crura: cū deculpanus non sit medicus qui e longinqua mala consuetudine ægꝝ in meliōre traducit. quare reprehēdendus sit qui orationē minus ualētem ppter malā consuetudinem traducat in meliores pictores appelles progenes. sic alii artifices egregii non reprehendendi: quod consuetudinem miconos Dyorosarim me etiam superiorum nō sunt sequuti. Aristophanes improbandus qui potius in quibusdam ueteritatem quam consuetudinem sequutus: quod si uiri sapientissimi & in re militari: & in aliis rebus multis contra ueterem consuetudinem cum essēt usi laudati despiciendi qui potiore dicunt oportere esse consuetudinem ratione. An cum quis perperam consueuerit quid facere in ciuitate nō modo patiemur: sed etiam pœna afficiemus: id est si quis perperā consuerit dicere uerbū nō corrigēus: cū id fiat sine pœna. & hi q̄ pueros i ludū mittūt ut discāt q̄ nesciūt uerba: quēadmodū scribāt. Idē barbato q̄ ignorabūt uerba quēadmodū oportuit dici nō docebius ut sciāt q̄ rōne cōueiat dici: sed ut nutrix pueros a lacte n̄ subito euellit a cōsuetudi

nē cum a cibo pristino in meliorem traducit: sic in maioris loquendo
annis cō nodis uerbis ad ea quæ iunt cū ratiōe modice traducere oportet: cū sit cōsuetudie contra rōnem. Alia uerba ita ut ea facile tolli possint. Alia ut uideātur eē fixa quæ leuiter hærent ac sine offensione commutari possint. Si. n. ad rōnem corrigi oportet quæ tū ad rōnem sūt ita ut in pñ.ia corrigere nequeas: qñ ita dicas. his oportet si possis nō uti. Sic. n. obolefcēt ac postea iam oblitterata facilius corrigi poterūt: q̄s nouas uerbi decliatiōnes ratiōe introductas respuit forū. his boni poetæ maxie scenici cōsuetudie subigere aures populi debēt: qđ poetæ multū possunt in hoc ppter eos quædā uerba in decliatiōe melius: qđā deterius dicūtur. Consuetudo loquēdi ē in motu. Itaq; solet fieri ut meliore deteriora meliora uerba pperam dicta apud aliquos aliquos ppter poetas nō modo nunc dicantur recte: sed et quæ ratiōe dicta sunt tum nū perperā dicūtur. Quare q ad cōsuetudinē nos uocāt. si ad rectā sequemur. In eo quoq; n. ē analogia si ad ea inuocēt: quæ ē deprauata nihil magis sequemur. nisi cū erit necesse sequar in cæteris rebus mala exempla: nā ea quoq; cū aliqua uis urget iūti seqm̄ur. Neq; n. ly sippus artificū prioz; potius est uitiosa secutus q̄ artem. Sic populus facere debet: et singuli sine offensiōe q̄ fiat populi qui amissa modo querant. sed et qđ iudiciū dent idē ex sermone. si qđ deperit nō modo nihil ipendunt ut reqrant: sed et contra iudices repugnant: ne iflituantur uerbum quod nouum & ratiōe introductum quo minus: ut recipiamus uitare non debemus. Nam ad usum i uestimentis ædificiis suppellectilis nouitati nō impedit uetus cōsuetudo. quē. n. amor assuetudinis potius in pannis possessorem retinet quē ad noua uestimenta traducit. An nō sæpe ueteres leges abrogatæ nouis cedunt: nonne in usitatis formis uasorum recentibus a gracia allatis oblitteratæ antiquæ cōsuetudinis synoz; & capularum species. His formis uocabulorum in contaminati uti nollent quæ docuerit ratiō propter cōsuetudinem ueterem. Et tantum inter duos sensus interesse uolunt: ut oculis semper aliquas figuras suppellectilis nouas conquirant contra aures exptes uelint esse. Quotus quisq; iam seruus habet prisca nominibus: quæ mulier suum instrumentum uestis atq; auri ueteribus uocabulis appellat sed inductis. non tam irascendum quam huiusce prauitatis patronis. Si enim usque quaq; nomen esset analogia tum sequebatur: ut in uerbis quoq; nō eēt nō cū eēt usquequaq; ut ē. nō eē i uerbis. q̄. n. ē ps mūdi q̄ nō innumerabiles hēat analogias. cælū an mar an terra q̄ i his nōne i cælo: ut ab equinoctiali circulo ad solsticialē: & hinc ad septētrionalē

diuisum. sic contra a paribus partibus. Idē a bruma uersum contraria parte nō q̄tum polo superior abest & abest a septētrionali circūit cum his ad solstitium tantūdem abest inferior ab eo quē antiarcticon uocāt astrologi & is ad brumalē: nō quēadmodū quodq; signum exortum. hoc anno qđ quot quot annis eodē mō exoritur. Nū aliter sola bruma uenit ad eqnoctium. An contra cū ad solstitium uenit ad eqnoctialem circulū. & idē ad brumā. Nōne luna: ut a sole discedit ad aq̄lonē & idē redit in eandē uiam: sic inde fertur ad austrum & regreditur inde. Sed quid plura de astris ubi difficilius reperitur quid sit aut fiat ī motibus dissimiliter. At in mari credo motus nō hēnt dissimilitudines geminas qui ī. xxiii. horis lunaribus quotidie quater se mutāt. At cum sex horis ætus creuerunt totidē decreuerunt rursus idē. Itēq; ab his an hanc analogiam ad diem seruant: ad mensem non item alios motus. Sic itē cū habeāt alios inter se conuenientes: de quibus in libro quē de æstuariis feci scripsi. Nō in terra in sectionibus seruata analogia. Nec cuiusmōi in præterito tēpore fructuum genera reddidit. similia in præsentī reddat: & cuiusmodi attritico iacto reddit segetes: sic ordeo lato p̄portioē reddidit parilis. Non ut europa hēt flumina: lacus: montes campos: sic habet asia. Nā in uolucris generati seruatur analogia nō ex aquilis aquilæ: atq; ex turdis qui procreātur turdi: sic ex reliquis suis cuiuscūq; generis. An aliter hoc fit quam in aere in aqua nō hic Conchæ inter se generati innumerabili numero similes. Non pisces sane murena fit lupus: aut merula. Non bos ad bouem collatus similis. Et qui ex his progenerantur inter se uituli ēt: ubi dissimilis fœtus: ut ex equa mulus: tamē tibi analogia quod ex quocūq; asino & equo nascitur id ē mulus aut mula ut ex equo & asina hinnuli. Non sic ex uiro & muliere omnis similis partus: quod pueri & puellæ nō horū ita inter se non omnia similia mēbra ut sepati utroq; suo genere similitudines intra paria. Nō omnes cū sint ex aima & corpore partes quoq; horū p̄portione similes. qđ ergo cū omnes aiā hominū sint diuisæ in octonas ptes hæ inter se non p̄portione similes. quinq; quibus sentimus. sexta qua cogitamus. septia qua p̄generamus. octaua qua uoces mittimus. Igitur qm̄ qua loqmur uoce orationē hanc quoq; necesse est natura habere analogias. Itaq; habet an non uides ut greci habeant eam quadripartitam: unam in qua sit casus. alteram in qua tempora. tertiam in qua neutrum. quartam in qua utrunq; sic nos habere & quid uerba nescis ut apud illos sint alia finita: alia ne sic utra esse apud nos equidem non dubito: qui animaduertūt. Itē ī eā innumerabile similitudinē nūq; ut triū t̄p̄rūm uerba: ut

triū psonarū. quis. n. pōt nō una aiaduertisse in omni orōe eē: ut legebā
lego legā. si lego legis legit: Cū hac eadē dicātur alias: ut singulas alias
ut plura significētur. Quis est. n. tā tardus q̄ illas quoq; nō aiaduertit
similitudīes quibus utimur imperādo: quibus in oprādo: quibus inter-
rogando: quibus in infectis rebus: quibus in pfectis: s̄ c̄ i alius discretus.
Quate qui negat eē rōnem analogiæ nō uidet naturā nō solū orationis
sed et mūdi qui autē uidēt & seq̄ negant oportere pugnāt cōtra naturā
nō contra analogiā & pugnāt uolūllis nō gladio. Cū pauca excepta uer-
ba ex pellago sermonis puluīs trita efferant. cū dicāt propterea analogi-
as nō eē similiter ut siq; uiderit mutilū bouē aut luscū hominē clau-
dicantē equū neget in cornibus boum hominū & equorū naturam simi-
litudines proportione cōstare. Qui autē duo genera eē dicūt analogiæ
unū naturale. qđ ut ex natis nascūtur lentis: sic & lupinū. Alterū uolūta-
rium ut in fabrica cū uident scenam ut in dexteriore parte sint hostia:
sic eē in sinisterrime simili ratione factā: de his duobus generibus natu-
rale eē analogicen: ut sit in motibus cali uoluntariā nō esse qđ ut c̄q;
fabro lubitū sit possit facere partē scenæ: sic in hominū partibus eē ana-
logias quod eas natura facit in uerbis nō eē qđ & hoies ad suā q̄sq; uo-
lūtate figat. Itaq; de eisdē rebus alia uerba habet graecos. alia syros alia
latinos Ego decliatus uerborū & uolūtarios & naturalis eē puto: uolun-
tarios q̄bus hoies uocabula iposuerint rebus qua dam ut a Romulo ro-
ma a Tybure Tyburtes. Naturales ut ab ipositis uocabulis q̄ iclinātur
in tēpore aut i casu ut a romulo romulo romulū. & a dico dicebam di-
xeram. Itaq; i uolūtariis decliatiōibus i constantia ē. In naturalibus cō-
stantia quas utraq; qm̄ hi non debeant negare eē i oratione q̄ i mūdi
partibus oībus sit. Et decliatiōes uerborū innumerabiles dicēdū eē in
his analogias. Neq; statū ideo ea i oībus uerbis ē seq̄nda. Nam si q̄ per-
pam decliavit uerba consuetudo: ut ea aliter sic offēsiōe multorū hinc
orationē uerborū prātermittēdam oñdit loq̄ndi ratio. Quod ad uni-
uersalem p̄tiet causam. Cur similitudo & sit in oratione & debeat ob-
seruari & quā ad finem quoq; satis dictū. quare qđ seq̄tur de p̄tibus si-
gulis deinceps expediemus ac s̄ gula criā quæ dicunt soluemus. In quo
aiaduertito naturæ q̄druplicem esse formam: ad quam in declinando
accommodari debeant uerba. qđ debeat subesse res quæ designetur. &
ut sit ea res in usu: & ut uocis natura ea sit q̄ significauit ut declinari
possit & similitudo s̄ gura uerbi ut sit ea q̄ ex se declinata genus p̄cede-
re certum possunt: quo neq; a terra terrus ut diceretur postulandum ē
est quod natura non subest ut in hoc alterum maris: alterum foeminae

debeat eē. Sic neq; propter usum ut Terētius significat unū plures Terētii postulandū ē: ut si dicamus faba & fabæ. nō. n. in similibus utrūq; Neq; ut dicimus ab terētius terētium sic postulandū: ut incliemus ab a & b quod nō oīs uox natura habet declinatus. Neq; in forma collata querendū solum quid habeat in figura simile: sed et nōnunq; in eo quē habeat effectū. Sic. n. lana gallicana & apula uidetur imperito similis propter speciem: cū peritus apulam emat pluris: qđ in usu firmior sit: hæc nūc stricti dicta aperiōra fient infra. Incipiā hinc quod rogant ex qua parte oporteat simile esse uerbum ab uoce an significatiōe. respōdemus a uoce. sed tam nōnunq; querimus genere similia ne sit: q̄ significantur ac nomē uirile: cū uirili cōferimus fœmiæ cū muliebri nō qđ id quod significāt uocē cōmoueant. Sed quod. n. nunq; in re dissimilis figuræ formas indissimiles imponūt. Dispariles ut calcei muliebres sit an uiriles dicimus ad similitudinē figuræ cū tam sciamus nonnunq; & mulierē habere calceos uiriles & uirum muliebres. Sic dici uirū perpenam aut plenam muliebri formam. Et cōtra parietē & abietē esse formā simile qđ altez uocabulū dicatur uirile altez muliebri & utrūq; natura neutrū. Sic itaq; ea uirilia dicimus. nō quæ utrū significant sed quibus proponimus hic & hi. Et sic muliebri: in qbus dicere possumus hæc aut hæc quare nihil ē qđ dicūt theona & diona non esse similis. si alter ē æ. hiops alter gallus: si analogia rez dissimilitudines assumat ad discernendum uocis uerbi figuras quod dicūt simile sit nec ne nomē noi ni impudēter Aristarchum præcipere. oportere spectare nō solū ex recto: sed et ex eoz uocandi casu. Esset. n. deridiculū si similes inter se parētes sint de filiis iudicare. qui erāt qđ nō ab eo obliq; casibus fit ut recti simili facie ostēdantur. sed ppter eos facilius prospici similitudo potest eoz quā uim habeāt: ut lucerna in tenebris allata nō facit: quæ ibi sit posita similia sit sed ut uideātur q̄ sūt cuius desinit qđ similius v̄ q̄ in his ē extrēa littera. crux. frux quas q̄ audit uoces auribus discernē pōt nemo cū easdē nō eē similes ex aliis uerbis intelligāus. qđ cū sit cruce & fryges & de his extrēis syllabis exēplū sit. c. ex altero sit ut ex. c. & .s. crux ex altero. g. & .s. frux frux qđ itē apparet: cū ē dēptū. s. Nā sit unū crucei altez frugi qđ aiūt cū in maiore pte orōnis nō sit similitudo nō eē analogiā dupli stulte dicūt: qđ & i maiore parte ē & i miore parte ē: & si i miore sit: tñ sit i maiore: nisi et nos calceos negabūt hēre qđ i maiore pte corporis calceos nō hēamus: qđ dicūt nos dissimilitudinē Itaq; i uestitu. i suppellectile: delectari uarietate nō paribus subuculis uxoris ispōdeo: si uarietas: iocūditas: magis uariū eē i quo alia sūt filia

XXXX

alia nō sunt. Itaq; sicut ab acū argēto ornari: ut alia disparia sic orōnē
rogant si similitudo sit sequēda cur malimus hēre lectos alios ex ebor
alios ex testudie. sic itē genere aliquo alio: ad quæ dico nō dissimilitu-
dies quoq; seq. Sæpe itaq; ex eadē supellectili licet uidere. Nā nemo fa-
cit triclinii lectos nisi paris & materia & altitudie & figura q̄ facit map-
pas tricliniarias nō similis inter se. q̄s puluinos. q̄s deiq; cætera. quæ uni-
us generis sint plura. Cū inq; utilitatis causa introducta sit orō: sequē-
dū nō quæ hēbit similitudinē: sed quæ utilitatē. Ego qdē utilitatis cau-
sa orōnē factam cōcedo: sed ut uestimētum: quare ut hic similitudines
sequeremur: ut uirilis tunica sit uirili similis. Itē toga togæ: sic mulierū
stola ut sit stola p̄portione & palliū pallio simile. Sic cū sint noīa utili-
tatis causa: tñ uirilia inter se similia. Itē muliebra inter se seq; debemus
qd̄ aiunt: ut p̄sedit & p̄stitit. sic p̄cubuit qm̄ nō sit. nō eē analogiam ut
in hoc errant qd̄ duo posteriora ex prioribus decliata non sunt: cū ana-
logia polliceatur ex duobus similibus simili declinatis similia fore: q̄
dicūt qd̄ sit a Romulo Roma: & non Romula: neq; ut ab oue ouilla: sic
a boue bouilla eē analogias errant: quod nemo pollicetur e uocabulo
uocabulum decliari recto casu singulari in rectū singularē: sed ex du-
obus uocabilis similibus casus similiter decliatis: similes fieri dicūt qd̄
uocabula litterarū latinarū non declinētur in casus non eē analogias. hi
ea quæ natura decliari nō possunt eorū declinatus sequuntur p̄inde ut
non ea dicatur eē analogia q̄ a similibus uerbis simili eēt declinata: q̄
non solum i uocabilis litterarū hac non req̄rēda analogia: sed in sylla-
ba qdē ulla: quod dicius hoc ha huius ha: sic alia quod siq; i hoc quoq;
uelit dicere eē analogias rerum tenere potest: ut. n. dicūt ipsi alia noīa
quod qnq; hēnt figuras hēre qnq; casus. alia quattuor. sic mīus alia di-
cere poterit eē litteras ac syllabas i uoce quæ singulos hēnt casus in re-
bus plurimis quemadmodum inter se conferrent ea: quæ quaternos
habebunt uocabilis casus. Item ea inter se quaternos sicq; singulos ha-
bebunt: ut conferant inter se dicentes ut sit hoc. A. huic. a. esse hoc est
huiusce. e. huic. e. quod dicunt esse quædam uerba quæ habeant decli-
natus: ut caput horum par reperiri quod non possit non esse analogias
respondendum: sine dubio si quod est singulare uerbum id non habe-
re analogias minimum duo esse debent uerba in quibus sit similitudo
quare in hoc tollunt esse analogias sed initium uocabulum recto casu
apparet in hoc quæ dedit ira caput neq; dispendi facit hilum: quod ua-
let neq; dispendii facit quicquam idem. hoc obliquo apud Plautum.
Video enim te nihili pendere: praphilolacho oēs homines quod ex ne

& hili quare dictus ē nihili: qui nō hili erat. Casus tū cū cōmutatur de quo dicitur: de homine dicimus. n. hic homo nihili ē: & huius hoīs nihili: & hunc hominē nihili: si in illo cōmutaremus: diceremus ut hoc linū & limū sic nihilū: nō hic nihili: & huic lino & limo: sic nihilo nō huic nihili. pōt dici patritius casus: ut ei præponūtur pronoiā plura: ut hic casus Terētiū: hunc casū terētiū: hic miles legiōis: huius militis legiōis: hūc milicē legionis. Negāt cum omnis natura sit aut mas: aut foēmiā: aut neutrum debuisse ex singulis uocibus ternas figuras uocabuloꝝ fieri: ut albus alba album: nunc fieri in multis rebus binas ut metellus metella: ennius ennia: nōnulla singula: ut tragœdia comœdia: sic eē Marcum numerium: at marcā numeriam nō esse dici: corbum turdū: nō dici corbam turdā. Contra dici pantherā menilā: nō dici pantherum menilum nullius neutros filium & filiam. nō acta discerni marē ac foēmiā: ut terentium & terentiam. cōtra deoꝝ liberos & seruoꝝ nō ididem: ut Iouis filium & filiā iouem: iouem & io iam. Item magnū numeꝝ uocabuloꝝ in hoc genere nō seruare analogias. Ad hæc dicimus omnis orationis: quāuis res natura subsit: tñ si ea in usu non peruenerit. eo non puenire uerba. Ideo equus dicitur & equa. In usu. n. horum discrimine coruus & corua nō quod sine usu id quod dissimilis natura. Itaq; quædam aliter olim ac nunc nam & tum omnes mares & foēmiæ dicerentur colūbz qđ nō erant in eo usu domestico quo nunc contra propter domesticos usus: qđ internouimus appellatur mas columbus foēmiā columba. Nā cū tria genera transit. & idem est in usu discrimia totum deniq; apparet ut est in docto & docta & doctum. doctrina. n. per hæc tria transire pōt & usus docuit disciari doctas res ab homibus & in his marē & foēminam in mare & foēmina & neutro neq; natura mares transit neq; foēmiæ neq; neutra. & ideo nō dī foēminus foēmiā foēminum sic reliq; Itaq; singularibus & secretis uocabulis appellati sunt: quare in qbus rebus non subē similis natura aut usus i his uocabulis huiusmodi ratio quæri non debet. Ergo igi ut surdus uir surda mulier. sic surdū theatꝝ q; omnes tres ad auditū sūt comparæ. Contra nēo dic cubiculū surdū ad silētiū non ad auditū: ac si fenestrā non hēt dī cecū: ut cecus & ceca qđ oīa hēt lumē hēre deberet: mas & foēmiā hāt iter se natura cōdā societate neutra cū his q; sūt diuersa iterē quoq; de his ppauca sūt q; hēant qđā coitate dei & serui noiā qđ non itē ut libera nīa trāseūt eadē & causa qđ ad usū attinet institui. Opus fuit de liberis: de reliq; nihil attinuit. qđ i seruis gētilitia natura nō subē i usu. In nris noibus q; sumus i latio & liberi necessaria. itaq; ibi apparet analogia ac dicitur terētius

LXXX

uir: terentia foemia terentiū genus in pronomibus iō nō fit. item quod ad hęc instituta ad usum singularia quibus discernerētur noia gētilitia ut a numero secunda tertia quarta. In uiris ut quintus sextus decimus sic ab aliis rebus. cum essent duo Terētiū aut plures discernēdi cā ut aliquid singulare hērent notabant forsitan ab eo qui mane natus diceretur ut is manius esset qui luci Lucilius q post patris mortē postumus Equibus quæ cum item accidisset foemis proportione appellata declinatāt prænōia mulierū antiqua mania lucia postuma. uidemus. n. maniam matrē larū dici. luciam uolaminiā saliorū carminibus appellari postumā a multis post patris mortē ēt nūc appellari. quare quocūq; progressa ē natura cū usū uocabula simili pportioē ppagata ē analogia. Cum in quibus declinatiōibus uolūtarius maris & foemiæ & neutri quæ uolūtaria nō debeant similī declinari. Sed in quibus naturales sint declinatus hi qui eē reperiuntur Quo circa in tribus generibus nominū in quæ tollūt analogias: qui autē eas reprehēdūt qđ alia uocabula singularia sint solū ut cicer. alia multitudinis solū: ut scalæ cū debuerit eē oia duplicia: ut equus equi. Analogiæ fundamētū eē obliuiscūtur naturā & usū singulare ē: quod natura unū significat ut equus: aut qđ coniuncta quodāmodo ad unum usum ut bigæ. Itaq; dicimus una musa sic dicimus unæ bigæ. Multitudinis uocabula sunt unū infinitū ut musæ: alterum finitū ut duæ tres quattuor. Dicius. n. ut hæ musæ: sic unæ bigæ & binæ & trinæ bigæ sic deinceps. Quare tā unæ & uni & una quodāmodo singularia sunt: qđ unus & una & unū. hoc mō mutat: qđ altera in singularibus altera in cōiunctis rebus & ut duo tria sunt multitudinis: sic bina trina. Est tertiū quoq; genus singulare ut in multitudine uter i quo multitudinis ut utre utri. i. uter poeta singuli utri poetæ multitudinis est. Qua explicata natura apparet nō debere oia uocabula multitudis hēre par singulare. Omnes. n. numeri a duobus susū uersus multitudis sunt. neq; eorū qsq; hēre pōt singulare cōpar. Iniuria igī postulant: si qua sint singularia oportere hēre multitudes. Itē q; reprehēdūt: qđ nō dicatur ut unguētū unguēta. uinū uina. sic acetū aceta. gægara. faciunt imperite: q; ibi desiderant multitudis uocabulū: quæ sub mensura ac pōdera potius q; sub numerū succedāt Nam i plūbo: oleo aceto cum icremētum accessit dicius. n. multū oleum: sic multū plūbū argentum: nō multa olea argenta plumba Cūq; ex hisce fiant dicāus plūbea & argētea. Aliud. n. cū argentū Nam id tum cū iam uas. Argentum. n. si pocillum aut qđ itē: quod pocilla argētea multa nō quod argentum multum Ea natura in quibus ē mensura nō numerus si genera

in se habēt plura: & i usum uenerūt & genere multo. sic uina & unguēta dicta. Alii generis enī uinum: quod chio aliud quod lesbio. Sic ex regionibus quæ ipsa dicuntur nūc melius unguēta cui nūc genera aliquod. Si itē discrimina magna eēnt: olei & aceti: & sic cætera: res: huiuscemodi in usu cōi dicerētur: sic olea & uina. Quare in utraq; deniq; rescindere conātur analogiā. Sed cū in dissimili usu similia uocabula quærunt. Et cū itē ea quæ metimur: atq; ea quæ numeramus dici putēt oportere. Item reprehēdunt analogias q̄ dicātur multitudinis noīe publice balneæ non balnea contra quod priuati dicūt unū balneū quod plura balnea dicant: quibus respondere pōt nō eē reprehēdendū quod scala & aquæ caldæ pleraq; quæ cū multitudis uocabulis sint appellata. neq; eoz; singularia in usū uenerint idemq;. Itē contra primū balneū nomē & græcū introit i urbē publice ibi consedit: ubi bina eēnt cōiuncta ædificia lauādi cā: unū ubi uiri: alter; ubi mulieres lauarētur ab eadē ratione domi suæ quisq;: ubi lauatur balneū dixerit: & q̄ nō erāt duo balnea dicere nō consueuerūt. Cū hoc antiq; nō balneū: sed lauiatrinā appellare consuescēt. Sic aquæ caldæ a loco: & aquæ quæ ibi scateret: cū ut colerētur uenissent i usum nostris. Cum aliæ ad aliū morbū idoneæ essēt. Hæ cū plures eēnt ut puteolis & in tuscis q̄bus utebantur multitudinis potius q̄ singulari uocabulo appellarūt. Sic scalas q̄ a scandēdo dicantur: & singulos gradus scanderēt: magis erat quærendū si appellassent singulari uocabulo scalā: cū origo nominatus ostēderet cōtra. Item reprehēdunt de casibus quod quidā nominatus habēt rectos: q̄dam obliquos: quod dicūt utrosq; in uocibus oportere: quibus idē respōderi pōt in quibus usus aut natura nō subsit ibi nō eē analogiā. Sed ne i his uocabulis quæ declinātur si trāseunt e recto casu in rectū casū. Quæ tamē fere nō discedunt a ratione sine iusta cā: ut hi qui gladiatores faustinos. Nam q̄d pleriq; dicuntur ut tris extremas syllabas hēant: eadē casteliani aquiliani animaduertūt: unde oriūtur noīa dissimilia Caselius: Cæcilius: aq̄lius faustius recte dicerēt fastianos. si a Scipione: quidē male dicunt scipioninos. Nam cōtra scipionarios: sed ut dixi quod ab huiuscemodi cognominibus raro declinātur cognomīa: neq; in usū ēt perducta notāt quædam. Itē dicūt cū sit simile stultus luscus: & dicatur stultus stultior stultissimus nō dici luscus luscior luscissimus. Sic in hoc genere multa ad quæ dico ideo fieri: q̄ natura nemo lusco magis sit luscus cum stultior fieri uideatur. quod rogant cur dicamus mane manius manissime. Idem de uespertino tempore uere magis & minus eē non potest: ante & post pōt. Itaq; prius ē hora prima q̄ secunda non magis

hora Sed magis mane surgere tamen dicitur qui primo mane surgit q̄
 q̄ nō prior. Vt eīm dies nō pōt eē magis q̄ mane. Itaq; ipsū hoc qd̄ di-
 citur magis sibi non cōstat. quod magis mane significat primū mane.
 magis uespere nouissimū uesp̄. Itē ab huiuscemodi similitudinibus repre-
 hēditur analogia: quod cū sit anus cadus simile & sit ab anu anicula ani-
 cilla. a cado duo reliqua q̄ nō sint ppagata: sic non dicatur a piscina pi-
 scinula piscinilla ab huiuscemodi uocabula analogias esse: ut dixi ubi
 magnitudo aīaduertēda sit ī uno quoq; gradu. Et quæ sit ī usu cōi: ut
 cista cistula cistella: & canis catulus catellus. quod ī pecoris usu non ē.
 Itaq; consuetudo frequētius res ī binas diuidi partes & maius & mīus
 ut lectus & lectulus: arca & arcula. sic alia: quod dicūt casus alia nō ha-
 bere rectos: alia obliquos & ideo n̄ eē analogias falsū ē. Negāt habere
 rectos: ut in hoc frugis frugi frugē. Itē rolē rolis role obliquos n̄ habere
 ut in hoc diespiter diespitr̄ diespitr̄: maspiter maspitr̄ maspitr̄. ad
 hoc respondeo & priora hēre nominandi: & posteriora obliquos. Nam
 & frugi rectus ē natura frux. Ac secūdum consuetudinem dicimus: ut
 hęc auis hęc ouis: sic hęc frugis. Si sīdm naturā nominādi ē casus rois
 scdm̄ consuetudinē rolis. Cū utq; cōueniat ad analogiā: q̄ & id qd̄ ī
 consuetudinē n̄ ē cuiusmodi debeat eē apparet & quod ē ī consuetudinē
 nūc ī recto casu Eadem ē analogia ac pleraq; quæ ex multitudine cum
 transeūt in singulare difficulter efferuntur ore: sic cū transiretur ex eo
 quod dicebatur hęc oues una nō ē dicta ouis sine una sed additū. i. ac
 fictū ambiguum uerbū nominādi an patrici esse casus: ut ouis & auis
 sic ī obliquis casibus cur negāt esse diespitr̄ diespitr̄ non uideo nisi
 qd̄ minus ē tritū in consuetudinē q̄ diespiter: quod ī nihil argumētū ē
 nam tam casus qui n̄ tritus est q̄ qui est. Sed ī casuum serie alia uoca-
 bula nō habere nominādi. alia de obliquis aliquem. nihil eīm ideo quo
 minus sit ratio percellere poterat hoc crimē. Nam ut signa: quæ nō ha-
 bēt caput: aut aliquam aliam partem nihilominus ī reliquis membris
 eorū eē possūt analogiæ: sic ī uocabulis casuū. possunt itē fieri ac reponi:
 qd̄ aberit ut patietur natura & consuetudo: quod nonnūq; apud poe-
 tas iuenimus factū: ut ī hoc apd̄ Neuiū ī clastudio uita īsepulta lectus
 ī patriā redux. Itē reprehēdūt q̄ dicatur hęc strues: hic herculis: hic ho-
 mo. debuissēt enī dici si eēt analogia: hic hercul: hęc strux: hic homon.
 hęc ostēdūt noua non analogiā eē: sed obliquos casus non hēre caput
 ex sua analogia: non ut si ī alexātri statua īposueris caput philippi mē-
 bra cōueniūt ad rationē sic ad alexātri m̄broꝝ simulachꝝ caput qd̄ re-
 spondeat ita sit. Nā siq; tunicam ī usu ita consuit: ut altera placula sit

angustis clavis: altera latis: utraq; pars in suo genere caret analogia. Itē negant eē analogias qđ alii dicūt cupressus: alii cupressi. Item de ficis platanis & pleriq; arboribus: de quibus alii extremū. us. alii ei faciunt. Id ē falsū. Nā debent dici. e. & .i. fici: & nūmi: quod ē ut nūmi fici & nū moꝝ ficoz: si eēnt plures ficus eēnt: ut manus diceremus: ut manibus & ficibus & ut manuū & ficuū neq; has ficos diceremus: sed ficus ut n̄ manos appellamus. Sed cōsuetudo diceret singularis obliquos casus huius fici neq; hac fico: ut non dici huius mani: sed huius manus & hac mano: sed hac manu. Et illud putāt eē causā cur non sit analogia: qđ Lucilius scribit. decuis siue decusibus: ē q̄ errant q; Lucilius nō debuit dubitare q; utrunq;. Nā i ære usq; ab asse ad cētussis numerus æs assignificat: & eius numero finiti casus oēs a dupōdio sūt qđ dicitur a multis duobus modis hic dupondius & hoc dupōdium ut hoc gladium & hic gladius a tressibus uirilia multitudis hi tresses & his tressibus. confido singulare hoc tressis hēo & hoc tressis. Confido sic deiceps a centussis. Deinde numerus æs non significās numeri q̄ æs non significāt usq; a quattuor ad centū triplicis hēnt formas quod dicūtur hi quattuor hęc quattuor hęc quattuor cū peruētum ē ad mille. quartū assumit singulare neutꝝ quod dicitur hoc mille denariū a quo multitudinis fit milia denaria. quare quo ad analogias quod pertineat non ē: ut oīa similia dicātur: sed ut i suo quaq; genere similiter declinētur stulte quærunt cur as & dupondius & tressis non dicātur p̄portione cū adsit simplex dupondius fictus qđ duo asses pēdebant. Tressis ex tribus aris q; sit pro assibus. Nonnunq; æs dicebāt antiqui a quo dicimus assem tenētes hoc ab ærea æneaq; libra & mille eris legasse quā quod a tressis usq; ad ducentussis numeri ex eiusmodi sunt cōpositi eiusmodi hēnt similitudinē dupondius quod dissimilis ē ut debuit dissimilē hēt ratōnē. Sic as qm̄ simplex ē ac p̄cipium & unū significat & multitudis hēt suum infinitū. dicimus enī asses: quos cū finimus dicimus dupondius & tressis. Et sic porro uidetur mihi qm̄ finitū & ifinitū habeat dissimilitudinē non debere utrunq;. Itē dici eo magis. qđ in ipsis uocabulis ubi additur certus numerus in militaris aliter atq; in reliquis dicitur. Nā sic loquūtur hoc mille denariū: non hoc mille denarii & hęc duo milia denaria non duo milia denarii. Si eēt denarii in recto casu atq; infinitū multitudinē significaret tunc in patrio denarioꝝ dici oportebat & non solum in denariis uictoriatu drachmis rōmis: sed etiam i uiris idem seruari oportere. Cū dicimus iudiciū fuisse triū uirꝝ decē uirꝝ: nō triū uiroꝝ. Numeri antiqui habent analogias: quod oībus ē una non nouētria regula du

actus tres gradus sex decuriæ: quæ oīa similiter inter se respondēt regu-
 læ ē numerus nouentrius q̄ ab uno nouē cū puenimus rurius redimus
 ad unā & .v. hic & .lxxx. ab una sūt natura nouēaria. sic ab octonaria &
 deosū uersus ad singularia perueniūt. Actus primus ē ab uno. dcccc.
 Secūdus a mille ad nongenta milia: qđ idē ualebat unū & mille utrūq̄
 singulari numero appellatur. Nā ut dicitur hoc unū hæc duo milia: &
 sic deinceps multitudis in duobus actibus reliqui oēs. Itē numeri gra-
 dus singularis ē in utroq̄ actu ab uno ad nouē denarios gradus decē
 ad .lx. cētenarius a cētū. dcccc. Ita tribus gradibus sex decuriæ sūt tres
 miliaria & res minores. antiqui his numeris fuerūt contēti. Ad hoc ter-
 tium & quartum actū a decies minores imposuerūt uocabula. neq̄ ra-
 tione: sed tamē non contra ē eam d̄ qua scribimus analogiā. Nā ut de
 ciēnis cum dicatur hoc deciēs: ut mille hoc mille: ut sit utiq̄ sine casu-
 bus uocis dicemus: ut hoc mille huius mille: sic hoc deciēnis huius deci-
 ens: nec eo minus ī altero quod ē mille præponimus hi mille hoc mille
 qm̄ in eo ē nomē cōmune quā uocant emonimiā obliqui casus. ab eo-
 dem capite ubi erit emonimia obliq̄ casus quo minus dissimiles fiant
 analogia non phibet. Itaq̄ dicimus hic argus cū hominē dicimus. Cū
 oppidum græcācene hoc argos cum latine argi itē faciemus. Si eadem
 uox nominet uerbum significauit: ut & in casus & in tempora dispari-
 liter declinetur ut faciamus. A meto quod nomē ē metonis metonē. qđ
 uerbū est metā metebam. Reprehendūt cum ab eadē uoce plura sunt
 uocabula daclinata quas synonymas appellāt: ut sappho & alceus & al-
 ceo sic gerion gerionis gerione. In hoc genere qđ casus perperam per-
 mutant. quidam nō reprehēdunt analogiam: sed qui eis utitur imperi-
 te qđ q̄ caput prenderit sequi debet eius cōsequenti casus in decli-
 nando ac nō facere cū dixerit recto casu alceus. in obliquis dicere alce-
 oni & alceonem qđ si instituerit & nō secutus erit analogias reprehē-
 dendum Aristarchum q̄ hæc noīa melicertes & philomedes similia
 neget eē qđ uocandi casus habet alter melicerta alter philomede. Sic
 qui dicat lepus & lupus nō esse simile qđ alterius uocandi casus sit lu-
 pe alterius lepus Sic focer macer qđ in transitu fiat ab altero trisylla-
 bum foceri ab altero bisyllabum macri. de hoc & si supra responsū est
 cum dixi d̄ lana hic quoq̄ amplius additiā. similia nō solum a facie di-
 ci: sed etiam ab aliqua coniuncta ui & potestate quæ & oculis & auri-
 bus latere soleant: Itaq̄ sæpe gemina facie mala negamus esse similia
 si sapore sūt alio. Sic equos eadem facie nonnullos negamus esse simi-
 lis in oationes ex procreante dissimilis. Itaq̄ in hominibus emendis si

natione alter ē melior: emimus plaris atq; in hisce oibus similitudinīs nō sumimus tm̄ a figura: sed etiā aliunde: ut in eqs ætas, ut ī his cuius modi faciāt pullos, ut in pomis quo sūt sucosa. Igitur idē sequitur in similitudinē uerborū, quis reprehendēdus non ē quare dissimilitudinū discernēdaz: cā nonnūq̄ ut p̄nomē assumitur sic casū aliquē assumi: ut in his nemus lepus, hic lepus hoc nemus. Itaq; discedūt ac dicuntur hi lepores: hęc nemora sic: aliud siquid assumptū erit extrinsecus quo similitudo penitus perspici possit: non enim erit remotū a natura. Neq; enī magnetes lapides duo inter se similes sint nec ne perspicere possis nisi minutū extrinsecus prope apposueris ferz: qđ similes lapides similiter dicūt dissimiliter dissimiles: quod ad nt̄m analogia pertinet, ita decliātū arbitror: ut omnia quæ dicuntur cōtra ad respondēdum ab his fontibus sumi possit qđ ad uerborum tēporaliū rationē attinet: cū ptes sit quattuor, tēporū: personarū: generū: diuisionū. Ex omni parte qm̄ reprehēdunt ad singula respondebo. Primū quod aiunt analogias nō seruari, in tēporibus cū dicat legi lego legā: & sic simile alia. Nam quæ sint ut legerim perfectū significare duo reliqua lego & legā & lego inchoatā iniuria reprehēdūt. Nam ex eodē genere & ex diuisione idē uerbū quod sumptū ē per tēpora traduci pōt: ut discebā disco discā: & eadem perfecti sic didicerā didici didicero, ex quo licet scire uerborū ratōe cōstare. Sed eos qui triū tēporū uerba pronūtiare uelint scienter id facere Idē illos qui reprehēdunt quod dicimus amor amabor amatus sum: n̄ enim debuisse in una serie unū uerbum eē duplex cum duo simplicia simplicia eēnt. Neq; ex diuisione si uniusmodi ponas uerba discrepāt inter se. Nam infecta omnia simplicia similia sunt & perfecta duplicia inter se paria in omnibus uerbis: ut hic amabor amor amabor: amatus ero quare itē male dicunt ferio feriā percussi quod ē ordo feriam feriebā percussi percutio percutiam. Sic deinceps in reliquis tēporibus reprehēdētī responderi potest. Similiter errant qui dicūt ex utraq; parte uerba omnia cōmutare syllabas oportere: aut nullum in his pungo pungam pupugit tundo tundā turudi dissimilia eim cōferunt uerba infecti cum perfectis: qđ si infecta mō conferrent omnia uerbi p̄cipia ī cōmutabilia uiderentur: ut ī his pungebā pungo pungam. Et contra ex utra parte cōmutabilia si perfecta ponerent: ut pupugerā pupugi pupugero. Item male cōferūt fui sum ero: qđ fui ē p̄fectū cuius series sibi ut dēt ī omnibus personis cōstat quod ē fueram fui fuero de infectis sū, quod aut dicitur: oli dicebatur esum. Et ī omnibus personis constabat qđ dicebatur esū es est: erā eras erat: ero eris erit. Sic huiusmōi cetera

seruire analogiā uidebis. Etia in hoc reprehēdunt q̄ quāsdā uerba neq̄
 personas hēnt ternas: neq̄ tēpora terna id ipse reprehēdūt: ut si quis
 reprehēdat naturā quod nō uniuersimodi finxerit aialis omnis. Sic enim
 natura non omnes forme uerborū terna habeāt tēpora: ternas p̄sonas n̄
 hēant totidē uerborū diuisiones: quare cū ipamus natura: qd̄ affecta-
 bat solū hēt: cum & præsenti aut absēti ipamus fiunt terna: ut lege legi-
 to legat. p̄fectū eim impat nemo cōtra quā sunt iperandi: ut lego le-
 gis legit. nouena fiunt uerba ifecti: nouena p̄fecti quo circa nō si gēus
 cū genere discrepat: sed in suo q̄sq̄ genere si qd̄ ē deē regrendum: ad
 hęc addita si erunt ea quā de noiatiuis supra sunt dicta: facilius omnia
 soluētur. Nā ut illic externi caput rectos casus si hic in forma ē persona
 eius q̄ loquitur. & tēpus p̄ns ut scribo lego. quare ut illic fit: sic hic. Itē
 acciderit in formula: ut aut caput nō sit: aut ex alieno genere sit p̄porti-
 one eadē: quā illic dicimus. Cur nihilominus seruetur analogia. Itē si
 cut illic caput suū hēbit & in obliq̄ casibus trāsitiō erit in aliquā formu-
 lā: qua assumpta reliqua facilius p̄nt uideri uerba: unde sint decliata.
 Fit. n. ut rectus casus nōnunq̄ sit ambiguus: ut in hoc uerbo uolo quod
 id duo significat: unum a uoluntate alterū a uolādo. Itaq̄ a uolo intel-
 ligāus & uolare & uelle quā reprehēdūt: q̄ pluit & luit dicamus in
 präterito & præsēti tēpore cū analogiā sui cuiusq̄ tēporis uerba debe-
 ant discriminare falluntur. Nā ē ac putant aliter qd̄ in präteritis ut di-
 cimus longū pluit in præsenti breue luit pluit. Ideoq̄ in uenditionis lege
 fundi rura cesa ita dicimus ut u producamus. Itē reprehēdunt quidā
 quod putāt idē esse sacrificio & sacrifico re lauāt & lauatur: qd̄ sit
 an nō nihil cōmouet analogiā: dū sacrifici q̄ dicat seruet sacrificabo. Et
 sic p̄ totā formā ne dicat sacrificaturus: aut sacrificatus sum. hęc enī
 inter se nō conueniūt apud Plautū cum dicit piscis ego credo qui usq̄
 dum uiuūt. lauāt diu minus lauari q̄ hęc lauāt pronesiū ad lauāt la-
 uari nō conuenit ut sit postremū sed e ad lauātur analogia lauari red-
 dit quod Plauti aut librarii mendiū. si ē non ideo analogia. sed qui scri-
 psit est reprehēdendus omnino & lauāt & lauatur dicitur seperati
 recte in rebus certis quod puerum nutrix lauāt. puer a nutrice lauatur
 nos in balneis & lauamus & lauamur. Sed consuetudo alterum utrum
 cum satis haberet in toto corpore potius utitur lauamur. In partibus la-
 uamus quod dicimus lauo manus: sic pedes & cetera. quare e balneis
 non recte dicūt laui manus recte. Sed quoniam in balneis lauor lau-
 tus sū sequitur ut contra qm̄ ē soleo oportet dici solui ut Cato & Ennius
 scribit: non ut dicit uulgus solitus sum debere dici. Neq̄ p̄pter hęc q̄
 hęc discrepant in sermone pauca mīus est analogia: ut supra dictū ē. Itē

cur nō sit analogia asserunt: qđ a similibus similia nō declinētur: ut ab dolo & colo. ab altero. n. dicitur dolauī: ab altero colui. In qbus assu- mi solet aliqd quo facilius reliqua dicantur. uti mūnecidis opibus mi- nutis solet fieri. Igr̄ in uerbis tēporalibus: quo similitudo saepe sit cōfu- sa ut discerni nequeat nisi transieris in aliam personā aut in tēpus quæ præposita sunt nosse. similiter itelligitur cū transitū ē in secūdam per- sonam qđ alterū ē dolas alterū colis. Itaq; in reliqua forma uerborū suā uterq; sequitur formam utrū in secūda forma uerborū tēporale hēat i extrema syllaba as cū is ad discernēdas dissimilitudines itē ē quo circa ibi potius index analogiæ q̄ in priā qđ ibi abstrusa est dissimilitudo ut apparet in his meo: neo: ruo Ab his. n. dissyllaba sūt transitu qđ sic di- cuntur meo as neo nes ruo ruis: quorū unūqđq; suas cōseruat similitudi- nis formas analogiā itē de his quæ appellātur p̄cipia reprehēdūt mul- ta iniuria. Nam nō debet dici terna a singulis uerbis amaturus amans amatus qđ est ab amo amans & amaturus & ab amabar amatus. Illud analogia quod præstare debet: in suo quoq; genere hēt casus: ut ama- tus: amato amati amatis & sic in mulieribus amata amate. Itē amatu- rus eiusdē modi hēt declinationes amās paulo aliter qđ hoc genus oīa sunt in suo genere similia. proportione sic uirilia & muliebria sūt eadē de eo qđ in priore libro extremū ē: iō nō ē analogia quod q̄ de ea scrip- serint aut inter se nō conueniant aut i qbus conueniat ea cū consuetudi- nis discrepant uerbis utrūq;. sic. n. oīs repudiandū ē artis quod in me- dicina & in musica & in aliis multis discrepant scriptores. Itē in qbus conueniunt ut scriptis si ēt repudiant natura quod ita dicitur nō sit ars sed artifex reprehēdendus q̄ debet in scribēdo non uidisse ueq; non iō non posse scribi ueq; q̄ dicit hoc monti & hoc fonti: cū alia dicant hoc monte & hoc fōre. Sic alia q̄ duobus mōis dicūtur cū alterū sit uerū: al- terū falsū nō uter peccat tollit analogias. sed uter recte dicit cōfirmat & quēadmodū is q̄ cū peccat in his uerbis: ubi duobus mōis dicūtur nō tollit rōnē cū seq̄tur falsū. Sic ēt in his nō i duobus dicūtur. si q̄s aliter putat dici oportere atq; oportet: nō sciētā tollit orōnis sed suā isciētā denudat qbus r̄bus solui arbitraremur posse quæ dicta sūt priori libro contra analogiam: ut potui breui percurri. ex qbus si id cōfecissent quod uolūt ut in lingua latia eēt anomalia tam nihil legisset ideo q̄ i omnibus partibus mundi utraq; natura inest quod alia inter se alia sunt. Sicut in animalibus dissimilia sunt: ut equus bos: ouis: homo. itē alia in uno quoq; horum genere inter se similia innumerabilia. Item in piscibus dissimilis murena lupo his soleæ hæc nerenæ & mustellæ.

sic aliis ut maior ille numerus sit similitudinum earū: quæ sunt sepe-
 rim in mureni. sepe ratum in asellis. Sic in generibus aliis quare cū i cli-
 nationibus uerborū numerus sit magnus a dissimilibus uerbis certus qđ
 ēt uel maior ē in qbus similitudines reperiuntur cōferendum ē eē analogi-
 as. Itē quæ cū ea nō multo minus q̄ in omnibus uerbis patitur uti con-
 suetudo cōis fatēdū illud quo qñ analogiā si q nos debere uniuersos:
 singulos autē præter q̄ in qbus uerbis offēsura sit cōsuetudo cōis. Quod
 ut dixi aliud debet prestare populus: aliud e populo singuli hoīes neq;
 id mixtū ē cū singuli quoq; nō sint eodē iure. Nam liberius pōt poeta
 q̄ orator seq analogias. quare cū hic liber id quod pollicitus ē demon-
 straturum absoluere faciā finē p̄xiō Deinceps decliatorū uerborū forma
 scribam.

IN uerborū declinationibus disciplina loquēdi dissimilitudinem
 an similitudinē seq deberet multi querūt. Cū ab his ratio quæ
 a similitudine oriretur uocaretur analogia: reliqua pars appella-
 retur anomalia De qua re primo libro: quæ dicerētur cur dissimilitu-
 dinē ducem hēri oportere dixi. Secūdo contra quæ dicerētur cur potius
 dissimilitudinē conueniret præponi: quæ rerū qđ nec fundamēta ut
 debita posita ab ullo neq; ordo ac natura ut res postulat explicata: ipse
 eius rei formam exponā. Dicam de quattuor rebus quæ continent de-
 clinationibus uerborū: quid simile ac dissimile quid ratio: quam ap-
 pellant logon quid proportione quid dicunt analogon quid consuetudo:
 quæ explicare declarabunt analogiam & anomalia unde sit quid sit:
 cuiusmodi sit. de similitudine & dissimilitudine: Ideo primum dicēdū
 quod ea res est fundamentum omnium declinationum: ac continet ra-
 tiones uerborum Simile est: qđ res pleraq; uidetur habere easdē quas
 illud cuiusq; simile. Dissimile ē qđ uidetur esse contrarium huius mi-
 nimum ex duobus constat omne simile Item dissimile: qđ nihil potest
 esse simile: quin alicuius sit simile. Item nihil dicitur dissimile quin ad-
 datur qđ id sit dissimile. Sic dicitur similis homo hōini: equus e quo
 Et dissimilis homo equo nam simile est homo homini ideo qđ easdē
 figuras membroꝝ hēt quæ eos diuidunt ab reliquorum animalū spe-
 cie. in ipsis hominibus simili de causa uir uiro similior quā uir mulieri
 quod plures habent easdē partis & sic senior seni similior q̄ puero. Eo
 porro similiores sunt q̄ facie quoq; pene eadem habitu corporis filo:
 Itaq; qui plura habent eadem dicuntur similiores qui proxime acce-
 dunt ad id ut omnia habeant: eadem uocantur gemini simillimi sunt
 q̄ tris naturas res putēt eē. Simile: dissimile: Neutrum quod aliis uocēt

non simile: alius nō dissimile Sed quibus tria sint simile: dissimile Neutrum
tam potest diuidi et in duas partes sic quodcumque conferas aut simile esse: aut non
esse simile esse & dissimile si uideatur esse: ut dixi neutrum si in neutram partem
preponderet: ut si quæ res duæ conferuntur uicinas habent partes & in his de
his habeant eandem denas alias ad similitudinē & dissimilitudinē æque a
ma aduertendas hinc naturam plerique subiiciunt sub dissimilitudinis nomīnē quā
quā fuit ut potius de uocabulo quā de re cōtrouersia esse uideatur: illud
est potius aduertendum cum simile quod esse dicitur: quoniam cui parti simile dicatur
esse. In hoc. n. solet esse error: quod potest fieri ut homo homini simile non sit
ut multas partes habeat similis & ideo dici possit similis habere oculos manus
pedes & sic alias res sepe ratī & una plures. Itaque quod diligenter uidentū
est in uerbis quas partes & quot modis oporteat similis habere dicuntur ut
infra apparebit. Is locus maxime lubricus est. quod. n. similitudo potest uideri in
diligenti quæ duo uerba hæc: suis & suis: quæ non sunt quæ altere non significat
suere. altere suem. Itaque similia esse uocibus ac syllabis confitemur. Dissi
milia esse partibus orationis uidemus: quod altere habet tempora alterum casus: quæ
due res uel maxime discernunt analogias. Item propinqua genere iter se uer
ba similes sæpe pariunt errorem: ut in hoc nemo & lepus uidetur esse simile
quod cum utrumque habeat eundem casum rectum sed non est simile: quæ eas certe simili
tudines opus sunt in quo est ut in genere nominum sint eodem: quod
in his non est. Nam in uirili genere nominum sint eodem est lepus ex neu
tro nemo. Dicitur. n. hic lepus & hoc nemo si eiusdem generis essent utrumque
preponeretur idem ac diceretur: aut hic lepus & hic nemo: aut hoc le
pus & hoc nemo: quare quæ & cuiusmodi sunt genera similitudinū
ad hanc rem perspicendum eis: qui declinationes uerborum proporti
one sint: ne queret quod locum quod est difficilis qui de his rebus scrip
serunt aut uitauerunt aut inceperunt neque adsequi potuerunt. Itaque
in eo dissensio neque ea uniusmodi apparet. Nam alii de omnibus uni
uersis discriminiibus posuerunt numerum: ut Dyonisius Sidonius qui
scripsit eas esse septuaginta unam. alii partes eius quæ habent casus.
cuius eidem hic cum dicat esse discrimina quadraginta septem. Aristoteles
retulit in litteras. xiiii. Parmeniscus. viii. Sic alii pauciora aut plu
ra quarum similitudinum si esset origo recte capta & inde orsa ratio
minus erraret in declinationibus uerborum quarum ego principia pri
ma duorum generum sola arbitror esse atque similitudines exigi oporteat. Eque
unum positum in uerborum materia altere ut in materia figura quæ ex decli
natione fit. Nam debet esse unum ut uerbum uerbo: unde declinetur sit simile.
Alterum ut e uerbo in uerbum declinatio: ad quem conferatur eiusdem

modi sit. alias. n. a similibus uerbis similiter declinantur: ut ab herus fe-
 rus hero fero. Alias dissimiliter herus ferus heri ferum: cū utriq; & uer-
 bum uerbo. erit simile & declinatio declinationi. Tū deniq; dicā eē simi-
 lem ac duplicē & pfectā similitudinē hēre id quod postulat analogia
 sed ne astutius uidear posuisse duo genera eē similitudinū sola: cū utri-
 usq; inferiores species sint plures: si de his reticero ut mihi reliquam
 latebras repetam ab origine similitudinū quæ in cōferēdis uerbis & in-
 clinandis sequendæ aut uitandæ sint. prima diuisio i orōne qđ alia uer-
 ba nusq; declinātur ut hęc uix mox alia declinantur: ut a lima limabo a
 fero ferebam: Et cū nisi in uerbis quæ declinātur nō possit eē analogia
 qui d. cit simile eē mox & nox errat qđ nō ē eiusdē generis utriq; uer-
 bum: cū nox succedere deat sub casuū ratioē mox neq; debeat neq; pos-
 sit. Secūda diuisio ē de his uerbis quæ declari possūt: qđ alia sunt a uo-
 lūtate alia a natura. Volūtate appello cū unus quiuis a noīe alie impo-
 nit nomē: ut Romulus Romæ. Naturā dico cū uniuersi acceptū nomē
 ab eo qui imponit nō reqrimus: quēadmodū id uelit declari sed ipsi
 declinamus: ut huius Romæ hanc Romā. De his duabus partibus uo-
 lūtaria declinatio refertur ad cōsuetudinē naturalis ad orationē: Quare
 pinde ac simile cōferri nō oportet ac dicei ut sit e roma romanus. Sic
 ex Capua dici oportere Capuanus: qđ i cōsuetudie uehēmter natat: qđ
 declinantes ipite rebus noīa iponūt: A qbus cū accepit cōsuetudo turbu-
 lēta necesse ē dicere. Itaq; neq; Aristarchii: neq; alii i analogiis defēde-
 dā eius susceperūt cām Sed ut dixi hoc genere declinatio i cōi cōsuetu-
 die uerboꝝ ægrotat & lāguēscit. Quod oritur e populo multiplici imp-
 ito. Itaq; in hoc genere in loquēdo magis anomalia q̄ analogia. Tertia
 diuisio ē q̄ uerba declata natura. Ea diuiditur in partis quattuor i unā
 primā uidelicet q̄ hēt cāus neq; tēpora hēt: ut docilis. Facilis & Ama-
 bilis In alterā quæ tpra hēt neq; casus ut docet facit amat In tertiā quæ
 utraq; hēt ut docēs faciēs. In qrtā quæ neutra ut docte & facete. Ex hac
 diuisiōe sigulis ptribus tres reliquere dissimiles Quare nisi i sua pte in-
 ter se collata erūt uerba. si nō cōuēiunt nō erit ita simile ut debeat face-
 re idē i articulis. Vix adūbrata ē analogia & magis rex q̄ uocū i nomī-
 bus magis expressa: ac plus ēt i uocibus ac similitudinibus q̄ i rebus suā
 optiet ratōnē. Etiā illud accedit in articulis habere analogias ostende-
 re sit difficile: quod singula sint uerba hic cōtra facile quod magna sit
 copia similiū noīatuū. Quare nō tā hanc ptem ab illa ob diuidēdū q̄
 illud uidēdū: ut satis sit uerecūdi ēt illā in eandē harenā uocare pugna-
 tū: ut i articulis duæ ptes finitæ & ifinitæ. sic i uocabulis duæ uocabulū

& nomē. Nō. n. idē oppidum & Roma. Cum oppidū sit uocabulum Roma nomē: quare discriminē in his reddēdis rōnibus alii discernūt alii nō. Nos sicubi opus fuerit quid sit & cur ascribimus uniuscuiusq; ptes qm̄ species plures de singulis dicam. Priā pars causalis diuiditur in ptes duas: in nominatiuū scilicet quod neq; finitū est: ut hic & quis de his generibus duobus utrum sumptis cū reliquo nō conferendū: qđ inter se dissimiles habent analogias nominatus: ut simul sit nominatus hēre debet: ut sit eodē genere: specie eadē sic casu. Exitu eius genere ut si nomē est: quod cōferas sit nomē spē simile: ut nō solum utrunq; sit uirili casu simile ut si alterq; sit dandi itē alterum sit dandi cum quo cōferas Exitu ut quas unum habeat extremas litteras. easdē alterq; hēat: ad hunc quadruplicē fontem ordines diriguntur bini: uni trasuersi: alteri directi: ut in tabula solet in qua latrūculus ludit. Trāsuersi sunt q; a recto casu obliqui declinantur: ut albus albi albo Directi sunt: qui a recto casu in rectos declinantur: ut albus alba album. utriq; sunt partibus senis. Transuersorū ordinū partes expellantur casus directorum genere utrisq; inter se implicatis formā dicam. Prius de trasuersis casuum uocabula alius alio modo appellauit. Nos dicemus qui nominandi cā dicuntur nominandi uel nominatiuum

Et scopæ dicitur una scopa aliter. n. natura quod priora simplicibus posteriora in coniunctis rebus uocabula ponuntur: sic bigæ sic quadrigæ a coniunctu dictæ. Itaq; non dicitur ut hæc una lata & alba. sic una biga. sed unæ bigæ neq; ut dicitur: ut hæc duæ latae albæ. sic hæc duæ bigæ & quadrigæ. Itē figura uerbi qualis sit refert: qđ in figura uocis alias cōmutatio fit in uno uerbo sint. modo sint. alias in medio: ut cursu cursito. alias in extremo: ut doceo docui. alias cōis: ut lego lege. Refert igitur ex quibus litteris qđq; uerbū cōstet maxie extrema: quod ea in plerisq; cōmutantur. Quare in his quoq; ptibus similitudines ab aliis male ab aliis bene: qđ solēt sūmi i casibus cōferēdis recte an pperā uidēdū. Sed ubicūq; cōmouētur litteræ nō solū hæc sunt aīaduertēdæ: sed et quæ pxiæ sunt neq; mouētur: hæc. n. uicinitas aliq; tū potes i uerborū declinationibus In q; figuris nō ea similia dicēus: q; similis res significat. sed quæ ea forma sint: ut eiusmodi res similia ex instituto significare plerūq; solet: ut tunicam uirilē & muliebrem dicimus non eam quam habet uir aut mulier sed quam habere ex instituto debet: potest enim muliebrem uir: uirilem mulier habere: ut in scena ab auctoribus hēri uidemus: sed eā dicimus muliebriē: quæ de eo generē ē: quo indutui mulieres: ut uterentur ē institutum: ut actor stolā

muliebrem sic perpenna & cecina & purpurina figura muliebria dicuntur habere nomina nō mulierum Flexuræ quoq; similitudo uidenda ideo quod alia uerba quam uim habeant ex his uerbis unde declinantur appellari: ut quæ admodum oporteat: ut a prætor consul prætori consuli. Alia ex transitu intelliguntur: ut socer macer quod alteræ fit socer n: alteræ macrum: quoq; utrunq; in reliquis a transitu suam uiam sequitur & in singularibus & in multitudinis declinationibus. hoc fit ideo quod naturarum genera sunt duo: quæ inter se conferri possunt. unum quod per se uideri potest: ut homo & equus. Alterum sine assumpta aliquare extrinsecus percipi nō possit ut eques & equiso. utrunq; n. dicitur ab equo. quare hominem homini simile esse. aut non esse si contuleris ex ipsis homini aduersis scies. Ac duo inter se similiter: ne sint longiores quam sint eorū fratres dicere non possis. si illos breuiores cū quibus conferuntur quam longi sint ignorent uel latiorū atq; altiorū. Itē cetera eiusdem generis sine assumpto extrinsecus aliquo perspicere similitudines non possunt. Sic igitur quidam casus quod ex hoc genere sunt nō facile est dicere similis esse: si eorum singulorū solum aduertas uoces nisi assumpseris. alterum quo flectitur in transeundum uox: q; ad nominatiuum similitudines aduertendas arbitratus sum: satis ē augere hæc sunt. Relinquitur de articulis: In quibus quædam eadem. quædam alia. De quinq; n. generibus duo prima habent eadem: quæ sunt & uirilia & muliebria & neutra. & quod alia sunt: ut significet unum ut plura & de casibus quæ habent quos. Nam uocandi uoce nectatus non est proprium. Illud habent quod partim sunt finita ut hic & hæc partim infinita: ut quis quæ & quorum quæ adumbrata & tenuis analogia. in hoc libro plura dicere necesse est secundum genus: quæ uerba tempora habent neq; casus si habent personas eorū declinationū species sunt sex. Una quæ dicitur temporalis: ut legebam gemebam. lego gemo. Altera personarum ut sero: meto: seris metis. Tertia rogandi ut scribone legone: scribisne: legisne. Quarta respondendi ut fingo pingo: fingis pingis. Quinta optandi: ut dicerem facerem: dicam faciam. Sexta imparandi: ut cape: rapo capito rapito. Itē sunt declinationum species quattuor: quæ tempora habent sine personis in rogando: ut foditur ne: seritur ne: & fodietur ne: feretur ne. a respondendi specie eadem figuræ fiunt: extremis syllabis demptis Optandi species: ut uiuatur ametur: uiueretur amaretur Imparandi declinatus sum ne habet dubitationem. & eorum sit. Ne hæc ratio paretur pugnetur parari pugnari. Accedunt ad has species a copulis diuisionum quadris ab infecti & perfecti emo edo emi edi a semel & sepius ut lego

scribo scriptitavi lectitavi faciēdi & patiendi: ut uro ungo: uxor ungor.
 A singulari multitudinis: ut laudo culpo: laudamus culpamus: huius
 generis uerborum: cuius species exposui q̄ late quicq; pateat & cuius-
 modi efficiat figuras in libris qui de formulis uerborum erunt diligen-
 tius expedietur. Tertiū generis quæ declinātur cum temporibus ac casi-
 bus ac uocantur a multis. Ideo participalia sunt hoc genere

quemadmodum declinamus quarimus. Casus eius etiam si is qui fin-
 xit poeta aliquod uocabulum & ab eo casu ipse aliquem perperam. de-
 clinauit potius eum reprehendimus q̄ equimur. Igitur ratio quā dico
 utrobq; & in his uerbis: quæ imponuntur: & in his quæ declinantur.
 neq; non etiam tertia illa quæ ex utroq; miscetur genere quarum una
 quæq; ratio collata cum altera: aut similis: aut dissimilis: aut sæpe uer-
 ba alia ratio eadem: Et nonnunquam ratio alia uerba eadem. Quæ ra-
 tio in amor amori: eadem in dolor dolori: neq; eadem in dolor dolorē
 & cum eadē ratio: quæ ē in amor & amoris sic in amores & amorū: ta-
 men ea quod non in ea quæ oportet confertur a materia per se solum
 efficere non potest analogias propter disparilitatem uocis figurarum:
 quod uerbum copulatum singularē cum multitudine ita cum est pro-
 portione: ut eandem habeat rationē: tum deniq; ea ratio cōficit id qd̄
 postulat analogia: de qua deinceps dicam. Sequitur tertius locus: quæ
 sit ratio proportione a græco uocantur ἀνάλογον ab analogo dicta
 analogia. Ex eodem genere quæ res inter se aliqua parte dissimiles rati-
 onem habent aliquā. Si ad eas duas alteræ res duæ collatæ sunt. quæ
 rationē habeant eandē: qd̄ ea uerba habēt eūdem logon dicitur utrūq;
 separatim analogon simul collata quattuor analogia. Nā ut i geminis
 cū simile dicimus eē menechinū menechino de uno dicimus cū simili-
 tudie eē in his de utroq; sic cum dicimus eandē rationē habere affem
 ad semissē: quā hēt i argūto libella ad singulam. Quid sit analogon
 ostēdimus cū utrobq; dicimus & in ære & i argēto eē eandē rōnē tu di-
 cimus de analogia: ut sodalis & sodalitas: ciuis & ciuitas: non ē idē: sed
 utrūq; ab eodē ac cōiūctū sic analogon & analogia idē nō ē: sed itē ē cō-
 generatū. Quare si hoīes substuleris sodalis substuleris: si sodalis soda-
 litatē. Sic itē si substuleris λόγον substuleris analogon: si id analogiā
 quæ cū inter se tāta sint cognatione dēbit subtilius audire q̄ dici. Expe-
 ctare. i. cū dixerō qd̄ de utroq; & erit cōe expectes. Dū ego in scribendo
 transferā i reliquū. Sed ut potius tu psequare aīo hæc fiūt in dissimili-
 bus rebus: ut i numeris. si cōtuleris cū uno duo: sic cū decē uiginti. Nā

h

rationē duo ad unū hñt: eandē hñt uiginti ad decē. In nūmis in simili-
 bus. si ē ad unū uictoriatū denarius: si ad alterū uictoriatū ad alterū de-
 narius. Sic itē ī aliis rebus oibus pportōe dicūtur ea ī quo ē. sic quadru-
 plex natura ut ī pgenie cū ē filius ad patrē sic si ē filia ad matrē: & ut
 ē in tēporibus meridies ad diē: sic media nox ad noctē. hoc poetæ gene-
 re ī similitudinibus utūtur: multū hoc acutissime geometræ. hoc ī orōe
 diligētius q̄ alii Aristarcho grāmatici ut cū dicūtur pportōe similia eē
 amorē amorī: dolorē dolorī. Cū ita dissimile eē uideāt amorē & dolo-
 rē: qđ ē alio casu. Itē dolorē dolorī. Sed dicūt qđ a similibus nōnunq̄ ra-
 tiones hēt iplicatas duas: ut sit una directā: altera trāsuerfa qđ dico ap-
 tius fiet. Esto sic expositos eē numeros ut ī primo uersū sit unum duo
 quattuor: in secūdo decē uiginti quadragita: in tertio cētū ducētū qua-
 drigiti. In hac formula numeroꝝ duo ierunt: quos dixi logos qđ diuer-
 sas faciant analogias: unus duplex: qđ ē ī obliquis uersibus: qđ ē ut unus
 ad duo: sic duo ad quattuor. Alter decēplex indirectis ordinibus: qđ ē ut
 unus ad decē: sic decē ad cētum. Similiter in uerboꝝ declinatōibus est
 biniū: quod & ab recto casu in recto: ita ut formulā similiter efficiant
 qđ sit primo uersū hic albus: huic albo: huius albi. Secundo hęc alba:
 huic albæ: huius albæ. Tertio hoc albū: huic albo: huius albi. Itaq; fiunt
 p obliquas declinatōes ex his analogiæ hoc genus albius atrius: albio
 atrio p directas declinatōes: albius atrius: albia atria: quæ scilicet erit p
 tricula ex illa uicēnaria atria quæ scilicet cētennaria formula analogiæ
 de qua supra dixi. analogia quæ dicitur. Eius genera sunt duo. Vnū de
 iunctū sic ē: ut unū ad duo: sic decē ad uiginti. alterū cōiunctum sicut ē
 unū ad duo: sic duo ad quattuor ī hoc quod duo bis dicuntur. Et tū cō-
 ferimus ad unū & tūc cū quattuor. Hoc quoq; natura dicitur quadru-
 plex si a septē cordis cithare. Tamē duo dicuntur hēre tetracorda qđ
 quēadmodū crepat prima ad quartā cordā: sic quarta ad septimā re-
 spondet. Media ē alterius prima. Alterius extrema medici in ægrotos
 septimos dies. qđ obseruant quarto die. Iō diligētius signa morbi aduer-
 tunt qđ quā rationē habuit primus dies ad quartū eadē presagit habi-
 tū: qđ ē futurus ab eo Quartus qđ ē septimus a prio. Quadruplices d̄
 iunctæ ī casibus sūt uocabuloꝝ: ut rex regi. Coniunctæ sūt triplices ī uer-
 boꝝ tribus tēporibus: ut legebā lego legā. qđ quā rationē hēt legebā a
 lego: hęc hēt lego a legā. in hoc fere oēs hoies peccāt: qđ pperā tribus
 tēporibus hęc uerba adiiciunt cū pportione uolūt pronounciare. Nā cū
 sit uerba: alia ifecta ut lego & legis: alia pfecta: ut legi & legisti: & debe-
 ant sui cuiusq; generis in coniungēdo copulari: & cū recte sit ideo lego

& legebā nō recte ē lego adlegi. quod legi significat. qđ pfectū: ut hęc tutudi pupugi: tundo pungo: tundā pungā. Itē heccatus sū uerberatus sum: uerberabor. Iniuria reprehēdunt: qđ & infecti inter se similia sunt & pfecti iter se: ut tunde bā tundo tundā & tutuderā tutudi tutudero: Sic amabar amor amabor: & amatus erā: amatus sū: amatus ero. Itaq; reprehēdunt q̄ contra analogias dicūt. cur dispariliter in tribus tēporibus dicātur quædam uerba natura cū quadruplex sit analogia: id nonnunq̄ ut dixi pauciores uiderur habere partes. sic etiā alias pluris: ut cū ē quæadmodū a tria unū & duo: sic ad sex duo & quattuor. quæ tñ quadrupartita cōprehēditur forma: qđ bina ad singula cōferuntur qđ i oratione quoq; nonnunq̄ reperietur. Sic ut Diomedes confertur diomedibus: sic dicitur ab hercules herculi: & herculibus: & ut hęc ab uno capite a recto casu i duo obliquos discedūt casus. Sic contra multa a duobus capitibus recti casū confluūt in obliquū unum. Nā ut ab his rectis hibi hibi hęc hibiæ fit his hibiis. Sic ē ab his hi cæli: hęc cælie: his celis: a duobus similibus similiter declinātur: ut fit in his nemus: olus: nemora olera. Alia a dissimilibus similiter declinātur: ut in articulis ab hic iste: hunc istū. Analogia fundamta hęc: aut a uoluntate hominū: aut a natura uerborū: aut re utraq; uoluntatē dico ipositionē uocabuloꝝ naturā declinationē uocabuloꝝ quo decurritur sine doctrina qui ipositionē sequetur dicit. Si simile i recto casu dolus & malus fore in obliquo dolo & malo si naturā sequetur si sit simile i obliquis marco Quito fore ut sit marcum q̄ntum q̄ utq; seq̄tur dicit si sit simile transitus: ut ē i seruus serue. fore ut fit itē in ceruus cerue. Cōe oīum ē: ut quattuor figuræ uocis hęc p̄portione declinatus primum genus ē ortum ab similitudine in rectis casibus. Secundum a similitudinē quæ ē i obliq; Tertium a similitudinē quæ ē in transitibus de casu i casum. Primo genere ab imposito ad naturam pficiscūtur. In scdo cōtra. In tertio ab utroq; Quo circa ēt hoc tertium potest bifariam diuisum tertiu & quartū dici. Qđ in eo uel profas & rosas pōt dici q̄ initia faciet analogiæ. Impositio ab his obliq; figuras decliare debet qui naturam contra. Qui ab utraq; reliquas declinationes ab eiusmodi transitibus. Impositio est in nostro dominatu. Nos in natura quæadmodum enim q̄sq; uult imponit nom̄ at declinat quæadmodum uult natura. Sed quoniam duobus modis iponitur uocabulum: aut re singulari: aut multitudine. Singulari ut Cicer: multitudinis ut scale. Nec dubium est quin ordo declinatum in quo res singulares declinabuntur sole ab singulari aliquo casu proficiscuntur: ut cicer ciceri ciceris. Item contra in eo ordine: qui multitudine

h ii

erit solum qn a multitudinis aliquo casu ordiri conueniat: ut scale sca-
lis scalas. Aliud uidendum e cum duplex natura copulata ac declinatu
bini fiant ordines: ut e mars martis. Vnde aut ratio analogia debuit or-
diri utrum ab singulari re in multitudinem: an contra. Neq; eni si natu-
ra ab uno ad duo peruenit iccirco no pot amplius ee in docedo posteri-
us: ut inde incipias: ut quod sit prius ondas. itaq; illi qui de omni natu-
ra disputat: atq; ideo uocatur phisici: tamen ex his ab uniuersa natura
profecti retro: qua eent principia mundi onduunt. Oratio cu ex litteris co-
stat: tamen ea gramatici de litteris ostederunt. Quare i demonstrando
quonia potius pficisse de litteris ostedunt oportet ab eo quod aptius e
q ab eo quod prius e. Et potius q i corrupto principio ab natura reru q
ab libidine hominu. Et hac tria qua sequeda magis sunt minus sunt i
singularibus q in multitudine. Comodius pot ordiri q in his principibus
minus orationis uerbis singedis uerboꝝ forma facilius singularia uide-
ri posse q ex singularibus multitudinis. hac ostedunt trabs trabs: du-
ces dux. Videmus eim ex his uerbis trabs duces de extrema syllaba e
littera exclusam: & ideo in singulari factum ee trabs dux. Contra ex sin-
gularibus non ta uidemus queadmodu facta sint ex b & s trabs & ex
c & s duces. Similitudinis rectus casus forte figura corrupta erit id qd
accedit raro. prius id corrigeus q inde ordiemur obliqs assu mere ope-
tere figuras eas qua non erut ambigue siue singulares siue multitudines
ex quibus id cuiusmodi debet ee perspicui possunt. Na nunq aliter ex al-
tero uidetur: ut Crisypus scribit queadmodu pater ex filio & filius ex
patre neq; minus in fornicibus propter sinistra dextra stat. qua ppter
dextram sinistra. quapropter ut ex rectis casibus obliqui & ex obliquis
recti: & ex singularibus multitudines: & multitudinis singulares roni
quam recuperari possunt. principiu id potissimu sequi debemus ut in
eo fundamentum sit in natura quod in declinationibus ibi facilior
ratio. Facile enim est animaduertete peccatum magis cadere posse
in impositiones eas qua fiunt plerunq in rectis casibus singula-
ribus: quod homines imperiti & dispersi uocabula rebus imponut
quocunq eos libido inuitauit. Natura incorrupta est plerunq
suapte sponte nisi qui eam usu inscio deprauabit. Quare si quis pricipi-
um analogia potius posuerit i naturalibus casibus q i posititiis non ul-
te i consuetudine occurreret: & ut a natura libido huana corrigitur n ab li-
bidine natura: quod qui impositione sequi uoluerint facient contraria
sina singulari q; potius pficisci uolet in illu facere oportebit ab sexto

casu q̄ ē proprius latinis. Nā eius casus his s̄raꝝ discretibus facilius reli-
 quorū uarietate discernere poterit quod ei hēnt exitus aut in. a. ut hac
 terra: aut in. e. ut hac lance: aut in. i. ut hac leui: aut i. o. ut hoc celo: aut
 in. u. ut hoc uersu. Igr̄ ad demonstrādas decliatiōes biceps una hęc. Sed
 qm̄ ubi analogia tria unū qđ in rebus. alterū quod in uocibus. tertiu qđ
 in utroq; duo priora simplicia. Tertiū duplex. ai aduertēdum hęc quā
 inter se hēant rōnē. Primū ea quæ sūt discrimina in rebus ptim sūt que
 ad rōnem nō attineant: partim quæ pertineant. Nō pertinet ut ea quæ
 obseruant in ædificiis & signis faciēdis. cæteris quæ rebus artifices eq̄
 us uocantur. aliæ armonicæ sic. Itē aliæ noībus aliis: sed nulla harū fit
 loquēdo ps ad orōnē quæ pertinet res ea sunt quæ uerbis dicuntur pro
 portioē: neq; a similitudinē quoq; uocū declinatus hēnt: ut Iupiter Mar
 spiter Ioui Marti. hęc. n. genera noīum & nūero & casibus similia sunt
 proportione similes inter se quod utraq; nomina sunt & uirilia sunt
 & singularia & casu nominandi & dandi. alterum genus uocale est in
 quo uoces modo sunt proportione similes non res: ut Biga bigæ. Nup
 tia nuptiæ. neq; enim in his res singularis subest una: cum dicitur biga
 quadriga. neq; ab his uocibus quæ declinata sunt multitudinis signifi
 cant quicq;. Ideo quod omnis multitudinis quæ declinantur ab uno: ut
 a merula merulæ sunt eiusmodi ut singulari subiungantur. sic Meru
 læ duæ: Catulæ tres: Faculæ quattuor. Quare cum idem non possit sub
 iungi cum dicimus bigæ unæ quadrigæ duæ nuptiæ tres. Sed pro eo
 unæ bigæ binæ quadrigæ trinæ nuptiæ: apparet non esse a biga & qua
 driga & bigæ & quadrigæ. Sed ut est huius ordinis unæ duæ tres. prin
 cipium una. sic in hoc ordine altero: unæ binæ trinæ. principium est
 unæ. Tertium genus est illud duplex quod dixi: in quo & res & uo
 ces similiter proportione dicuntur: ut bonus malus boni mali: de
 quorum analogia & Aristophanes & alii scripserunt. Etenim hęc
 deniq; perfecta: ut in oratione illæ duæ simplices inchoatæ ana
 logiæ: de quibus tamen seperatim dicam quod his quoq; utimur
 in loquendo. Sed prius de perfecta: in qua & res & uoces qua
 dam similitudine continentur Cuius genera sunt tria: unum uer
 naculum ac dominatum. alterum aduentitium. Tertium notum
 Ex peregrino hic natum uernaculum est: ut sutor & pistor: sutori & pi
 stori. aduentitium est: ut Hectores: Nestores hectoras nestoras: Terti
 um illud nothum: ut achiles & Peleus. De genere multi utuntur non
 modo poetæ sed etiam pleriq; hęc. Primo omnes qui soluta oratiōe lo

VIX

quintur dicebant ut quaestorē praetorem: sic hectorem: nestorem. Itaque Ennius ait. Hectoris natum de troiano muro iactari. Actius hoc in traegœdiis. Largius a prisca consuetudine mouere cœpit & ad formas græcas uerborum magis reuocare & a quo Valerius ait. Accius Hectorem nolet facere. Hectora mallet. Quod aduentitia pleraque habemus græca secutum: ut de nothis græcanicos quoque nominatos plurimum habemus. Itaque ut hic alia græca, alia græcanica, sic analogiæ Equis quæ hic notæ fiunt declinationes de his alia prisca: ut bachides & chrysidis alia minores: ut chrysidis & bachides, alie regentes ut chrysidas & bachidas. cū his omnibus tribus utantur nostri maxime qui sequuntur media in loquendo offendunt minimū. Quod prima parū similia uidentur eē græcis uide sint translata. Tertia parte similia nostris omnis analogiæ fundamentum similitudo quadā ut dixi quæ solet eē in rebus in uocibus & in utroque in qua hanc parte cunctaque sit in ferendo & cuiusmodi uidentur. Nam ut dixi neque rerum neque uocis similitudo ad has duplicis quæ in loquendo querimus seperatim satis est quod utraque parte opus est simili analogias uerborum exprimendas: quas ad loquendum ut perducas accedere debet usus. Alia. n. ratio qua facias uestimentū, alia quæ ad modum utare uestimento. Vt sui species uidentur eē tres una consuetudis ueteris, altera consuetudis huius, Tertia neutra. Vetera ut Cascus casci Furi furi huius consuetudis: ut albus caldus albo caldo. Neutra ut scala scalā, falera falerā. Ad quæ accedere potest quarta mixta: ut aicitia inicitia aicitia inimicitia Priā e qua usi antiqui & nos reliquimus. Scdā qua nunc utitur. Tertia qua utuntur poetæ, analogiæ nō itē ea diffinienda quæ dirigitur ad naturā uerborum atque illa quæ ad usū loquendi. Nā prior diffinienda sic, analogia e uerborum similitudinū declinatio similis posterior sic, analogia e uerborum similitudinū declinatio similis nō repugnante consuetudine cōi ad quā hanc duarum ad extremū additū erit hoc ex quadā parte poetica analogia erit diffinita hanc primā sequi debet populus. Scdam oēm singuli e populo Tertiā poetæ: hanc diligētius quæ aptius dicta eē arbitrator. Sed nō obscurus quæ de re simili diffinitiones græmaticorum sūt: ut aristotelem aristodemum aristodum Itē aliorum quorum obscuritates eo magis reprehendenda quod plerumque diffinitiones re incognita propter summam breuitatē nō facile perspicuntur nisi articulati sit explicata. Quam magis apperebit si erit apte de singulis partibus quod dicitur uerbum. Quid similitudo uerbi, quod declinatio, quod similitudo declinationis nō repugnante consuetudine cōmuni, quod ex quadam parte uerbum dico orationis uocabulis partem, quæ sit indiuisa. Et minima: si declinationē naturalem habeat similem uerbum uerbo. Tū quæ & res quam

significat & uocem qua significat Est in figura transitū declinationis parile. Declinatio est cum ex uerbo in uerbum, aut ex uerbi discrimine ut transeat mens uocis cōmutatio fit aliqua similitudo declinatiōis cū item ex aliqua figura in figuram transit: ut id transit cum quo confer tur. adiectum est nō repugnante consuetudine cōmuni: quod quædam uerba contra usum ueterem declinata patietur ut possit hortensiu dicerere pro hac si ceruices ceruix quædam nō: ut si dicas pro fauces faux ubi additur ex quadam parte significat nō esse in consuetudine. In his uerbis omnis partis ut declinatum amo iuuo amor iuuo. quid uideretur analogia in oratione & quas haberet species: & quæ de his sequenda uideretur ut breui potui informari. Nunc in quibus non debeat esse ac proinde ac debeat soleat queri dicam. Ea fere sunt quattuor genera. Primum in id genus uerbis quæ nō declinantur analogia nō debet queri: ut in his neq̄ mox uix. De his magis in alio q̄ in alio erratur uerbo. dicunt. n. non habere casus. mox & uix. neq̄ habere. quod dicamus hic nequam: huius nequam: huic nequam: cum intelligimus aut hominis eius quem uolumus ostendere esse nequam dicimus casus & ei proponimus non cuius putamus nequitiam. Quod uocabulum factū ut ex nō & uolo Nolo sic ex Ne & Quiq̄ itē media extrita syllaba coactū est neq̄. Itaq; ut eum quem putamus esse non hili dicimus nihili. sic in quo putamus esse ne quicq̄ dicimus nequam. Secundo si unum solū habent casum in uoce quod non declinantur ut litteræ omnes. Tertio si singularis ē uocabuli series: neq; hēt cū qua cōparari possit: ut eē putāt Caput capiti capitis capite. Quartū si ea uocabula quattuor quæ cōferuntur inter se rationē hēt quam oportet: ut Socer socrus soceros socer. Cōtra in qbus debeat queri analogia fere totidē gradus debēt esse cōiuncti. Primū ut sint tres. Secūdū ut eaq; sit usus. Tertiū uti hæres uocabula hēant. Quartū ut hēant decliatus naturalis. De prio gradu qđ natura subē & multitudis & singularis dicimus. Hi asses: hosce asses hic as: hunc assē. cōtra qđ in numeris finitis multitudis natura singularis nō ē. dicimus hi duo & hi tres his duobus & his tribus. Secūdo gradu si ē natura neq; ē usus id genus ut sit discriminandū: ut fit in faba: & id genus. Nō. n. opus fuit quæ ut in seruis item & ex parte & uniuersa nominamus.

Si quispiam tertio loco fragmētis Varronis tantum addiderit quantū Pomponius primo: Deinde Franciscus Rholádellus Triuisanus Scđo suo uterq; studio ac diligētia cōtulit: nimis. M. Varro reuiuiscet: Vale.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through or a separate section of text.

V
de
la

Biblioteca
lyR

55

ARRO
delino
PALLA

ca de Santa Cruz
R 73

U. B. H. S. C.
R. 073